

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 38
25/2022
17. december 2022

Cena 0,80 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Prezidentku Zuzanu Čaputovú ocenil Národný demokratický inštitút Cenou za demokraciu Madeleine Albrightovej. Cenu dostala za jej neochvejný záväzok zotrvať pri ochrane demokracie na Slovensku, v Európe a na celom svete. Bratislavská kaviareň, neoliberalne spolky a progresívne médiá sa tešili. Radovému Slovákov nejaký demokratický inštitút nič nehovorí. Nemá prečo. Je to nadácia, ktorých sú na svete tisíce a rozdáva tisíce cien. Táto má jediný cieľ – ochraňovať demokraciu. Ešteže existujú takíto novodobí záchrancovia sveta.

Meno bývalej americkej ministerky zahraničných vecí USA Madeleine Albrightovej už pre nás také neznáme nie je. Bola známa politička pôvodom z Čiech. Päť rokov po vzniku nášho štátu, koncom januára 1998, v rozhovore s bývalým prezidentom Michalom Kováčom počas jeho návštevy vo Washingtone uviedla, že Slovensko je diera na mape Európy. Kritizovala tým, samozrejme, politické pomery pod vedením Mečiarovej garnitúry. Madeleine Albrightová sa negatívne zapísala aj do dejín Európy ako iniciátorka bezprecedentného bombardovania Juhoslávie v marci 1999 bez mandátu Bezpečnostnej rady OSN, počas ktorého zomreli tisíce nevinných obetí vrátane žien a detí. Nevedno prečo nesie cena za demokraciu práve meno bývalej ministerky americkej vlády, keď už dnes je jasné a nezávislými expertmi potvrdené, že útok na Juhosláviu nemal s demokraciou nič spoločné. Problémy sa predsa nemôžu riešiť násilím, ale diplomaciou. To odkazuje západný svet aj dnes Putinovi. Dobré. Demokratický inštitút nemusí mať chrptovú kosť, je to neziskovka...

Otázne je, prečo slovenská prezidentka Zuzana Čaputová takúto cenu s menom političky, ktorá Slovensko označila za diery na mape, vôbec prevzala. A to pár dní predtým, ako budeme dôstojne oslavovať tridsať rokov Slovenskej republiky... Prechod od totality k demokracii nie je jednoduchý. Pri zrode demokratických princípov robia politici chyby. Robil ich aj vtedajší predseda vlády Vladimír Mečiar. Ale označiť celý štát a národ dierou bolo za hranicou diplomatickej reči. Aj americká demokracia mala v minulom storočí svoje trhliny.

Žijeme čudnú dobu. Demokracia a sloboda slova sa nám rozplyvajú medzi prstami ako vločky snehu, ale tí „jedini a správni“ demokrati to nevidia. Najmä, že oceňujú sami seba.

Maroš SMOLEC, šéfredaktor SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

2022025

ZNÁMKA BOHÚŇOVI

Štúrovský portrétista Peter Michal BOHÚŇ namaľoval Jána Francisciho-Rimavského ako kapitána dobrovoľníckych zborov Slovákov. Viedol ich v boji proti maďarskej šľachte, ktorá neuznávala slovenský národ ako svojprávny. Ján Francisci bol aj zakladateľom Matice slovenskej.

Progresívci cielene deformujú históriu

str. 5

Tematická príloha Rodina a škola

str. 7. – 10.

Ako vlastne zomrel akademik Novák?

str. 12

TRI OTÁZKY PRE: MUDr. Jaroslava OROSOVÚ, prezidentku Zväzu ambulantných lekárov

Prečo politici zabudli na ambulancie?

• **Dohoda medzi vládou SR a Lekárskym odborovým združením nepočíta s ambulantnými lekármi, ale na ich pleciach je vyše šesťdesiat percent starostlivosti o pacientov...**

Na to sa treba spýtať kompetentných. Bude to najskôr tým, čo už verejne komunikoval minister financií, že ambulantní lekári sú podľa neho podnikatelia, a teda si svoje nároky majú uplatniť pri rokovaniach so zdravotnými poisťovňami. Rovnaký odkaz sme dostali aj v súvislosti s riešením energetickej krízy v ambulantnom sektore. Ak sa v štátnom rozpočte nevyčlení dosť financií pre ambulantný sektor, tak ako je to aj teraz, môžeme rokovať, koľko chceme, viac

nedostaneme. Zdravotné poisťovne potom slúžia len ako akýsi prietokový ohrievač, do zdravotnej starostlivosti môžu dať len to, čo dostanú.

• **Takže dohoda je len o lekároch v nemocniciach. Ako dosiahnuť, aby sa pri schvaľovaní štátneho rozpočtu a prijímaní legislatívy nezabúdalo na ambulantný sektor?**

Čakali sme, kým sa lekárski odborári s vládou dohodnú. Dohodu víťame. Ale už je naozaj najvyšší čas riešiť aj problémy ambulantných lekárov. Požiadali sme preto ministerstvo zdravotníctva o ďalšie rokovanie, aby sme sa aj my dočkali zvýšeného rozpočtu. Potrebujeme pokryť výšku inflácie, dorovnanie miezd zdravotníckeho

personálu v ambulanciách na úroveň nemocničných kolegov a, samozrejme, vyriešenie vysokých cien energií tak, aby naši kolegovia nemuseli zatvárať ambulancie. Ak by sa vhodné riešenie či chuť a ochota na jeho hľadanie nenašlo, znamenalo by to koniec dostupnosti zdravotnej starostlivosti pre slovenských pacientov. A to je to, čomu chceme primárne zabrániť.

• **Takže pri schvaľovaní štátneho rozpočtu a prijímaní legislatívy by sa mal zakomponovať aj ambulantný sektor.**

Áno. Na ambulantných lekárov politici zabúdajú.

Zhovárala sa Eva SISOVÁ
Foto: Andrej LOJAN

V SNN 26/2022
SI PREČITATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 26 vyjde s dátumom 24. december 2022
■ Emeritný metropolita Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku Ján BABJAK pre SNN aj o Vianociach
■ Legendárny a nezabudnuteľný športový reportér Gabriel ZELENAY by sa bol dožil sto rokov

My sme „tí správni politici“, zaznieva z prostredia vládnucej, ale menšinovej koalície

Klasické riešenie krízy – radšej odsuňme rozhodnutie na január!

Ivan BROŽÍK – Foto: internet; TASR

Opäť ten istý scenár. Predstavitelia parlamentnej moci za OĽaNO prišli s klasickým konfekčným riešením vládnej krízy. „Odložme hlasovanie, rozhodnutie, riešenie.“ Tentoraz nie o týždeň či až po prázdninách, ale padol návrh, „odsuňme hlasovanie o vyslovení nedôvery vlády na január“. A prečo nie až do termínu riadnych parlamentných volieb? Alebo na neurčito? V čase uzávierky tohto vydania prebiehala ešte rozprava k pádu vlády a hlasovanie sa odsunulo na termín po našej uzávierke.

V každom prípade, výsledok si naši čitatelia prečítate aj s aktuálnymi komentármi a analýzami v ďalšom vydaní Slovenských národných novín. Ak si pre poslancov iniciatívu OĽaNO poslanci zas nedoprajú ďalší mesiac ničnerobenia, čo je však málo pravdepodobné. Predpokladáme, že v čase, keď budete čítať tieto riadky, už budete vedieť či Hegerova vláda padla, alebo nie.

■ ZVLÁŠTNÝ VÝKLAD

„Demokratická“ platforma OĽaNO a ďalší nezaradení poslanci ako Martin Klus a Juraj Šeliga totiž v piatok (9.12.) tesne pred skončením rokovacieho dňa parlamentu verejne vyzvali, aby sa hlasovanie o vyslovení nedôvery vláde preložilo až na januárovú schôdzu Národnej rady SR. Argumentovali tým, že získali by čas na rokovanie, ako si opozičná SaS, ktorá predložila návrh na vyslovenie nedôvery vláde, predstavuje rekonštrukciu vlády Eduarda Hegera, o ktorej v pléne hovoril predseda Richard Sulík pri predkladaní návrhu. Platforma s ďalšími poslancami deklarovala podporu súčasnej vláde.

■ ÚTOK NA KOLLÁRA

„Súčasná vláda je protikorupčná len do takej miery, do akej to dovoľí predseda SME RODINA a Národnej rady SR Boris Kollár,“ vyhlásila exministerka spravodlivosti a poslankyňa za SaS Mária Kolíková v parlamentnej diskusii k návrhu na vyslovenie nedôvery vláde. Vyčítala koalícii, že nezmenila paragraf 363 Trestného poriadku i nevydanie lídra Smeru – SD Roberta Fica súdu na väzobné stíhanie. „Táto vláda je protikorupčná len do takej miery, do akej jej to dovoľí Boris Kollár. A to je teda veľmi málo. A, bohužiaľ, tiež do akej miery jej to dovoľia nezaradení poslanci z klubu

Výrečná fotografia z uplynulých dní v parlamente, ktorá nepotrebuje komentár. A Richard SULÍK? Vie, čo chce. Alebo sa zamotá vo vlastných kalkuláciách?

OĽaNO alebo už zaradení v klube SME RODINA,“ konkretizovala M. Kolíková. Ďalej podľa nej „neslušný a nezodpovedný spôsob vládnutia súčasnej vlády naháňa opačných voličov k volebným urnám“.

■ ONI SÚ TÍ SPRÁVNI!

My sme tí nesprávni – vyplýva to z výroku ministra obrany Jaroslava Naďa v parlamentnej rozprave, ktorý bez okolov skonštatoval: „My sme tá správna časť spoločnosti.“ Nuž a tá nesprávna časť? Podľa prieskumov viacerých agentúr dosť výrazne nadpolovičná časť Slovákov a Sloveniek? Odpoveď a jej forma je na každom z nespokojných občanov. Kým predkladateľ návrhu na vyslovenie nedôvery vláde – strana SaS a poslanci, ktorí s návrhom súhlasili, kritizovali napríklad aj masívne zneužívanie inštitútu zrýchleného legislatívneho konania vládou, do parlamentu pribudli ďalšie tri návrhy zákonov, ktoré vláda odporúča prerokovať

vať v zrýchlenom režime. Vztahujú sa k návrhu štátneho rozpočtu.

■ „LEBO FICO“

Argumentácia predstaviteľov zvyšku vládnej koalície, najmä z radov OĽaNO, proti návrhu na vyslovenie nedôvery vláde bola presne v tomto duchu, ak ju vôbec argumentáciou možno nazvať. Predseda poslaneckého klubu matovičovcov Michal Šipoš napríklad apeloval na poslancov SaS, aby urobili krok späť, nehlasovali s opozíciou za pád vlády a nepomáhali triumfálnemu návratu Smeru – SD, „ak majú aspoň trochu súdnosti a nechcú vystaviť Slovensko strachu o demokratickú budúcnosť“, uviedol Šipoš. Na to mu SaS slovami poslankyne Anny Zemanovej odpovedala: „Ste spoluzodpovední za to, že máte menšinovú vládu.“ Erik Tomáš z Pellegriniho Hlasu pripomenul prieskumy verejnej mienky o nízkej dôvere vlády. Hovoril o vysvedčení tejto vlády. Vyčítal koalícii, že nedokáže prijať novelu Ústavy SR v súvislosti

s predčasnými voľbami a napriek tomu sa označuje za demokratov.

■ KTO CHCE KAM

Kým Richard Sulík manévruje svojimi politickými vyjadreniami tak, že jednoznačne nesmeruje k predčasným voľbám, ale iba k nejakej forme rekonštrukcie vlády, Peter Pellegrini bol jednoznačný. Podľa neho po prípadnom páde vlády musia nastať predčasné voľby. Robert Fico za Smer v parlamentnej rozprave povedal: „Táto vláda musí padnúť. V krajine dochádza k rozkladu demokracie, právneho štátu i sociálneho štátu.“ Po odvolaní vlády musia podľa Fica tiež nasledovať predčasné voľby. Vládnej koalícii Robert Fico vyčítal, že „sa tvária ako demokrati, no na opozičný míting sú schopní poslať políciu, ktorá zatkne ich lídra“. Na Slovensku sa znižuje priemerná životná úroveň a chudoba rastie. „Krajniak (minister práce za SME RODINA – pozn. SNN) vytvára atmosféru, že krajina sa sociálne rozpadne, keď neprejde rozpočet. Ale ona sa už sociálne rozpadla,“ skonštatoval R. Fico s tým, že vláda rozvrátila aj verejné financie a miera zadlženosti je historická.

■ OBOHRANÁ PESNIČKA

Predseda vlády SR Eduard Heger počas rozpravy na mimoriadnej schôdzi NR SR tvrdil, že „lídri Smeru – SD a Hlasu – SD Robert Fico a Peter Pellegrini čakajú na pád vlády rovnako ako v roku 2011, keď boli taktiež v opozícii a došlo k pádu vlády Ivety Radičovej“. Čakajú na pád našej vlády, aby sa mohli vrátiť k moci tak, ako čakali vtedy. Ale dnes čakajú ešte o to netrepejšie, pretože čakajú na to, či budú môcť umlčať spravodlivosť,“ vyhlásil premiér E. Heger s tým, že hlasovanie o páde vlády v roku 2011 im umožnilo vrátiť sa k moci.

AKTUÁLNE

Pred tridsiatimi rokmi 30. novembra až 2. decembra 1992 v Častej-Papierničke sa konalo prvé zakladajúce valné zhromaždenie organizované Spoločnosťou slovenskej inteligencie KORENE, na ktorom vznikla Stála konferencia slovenskej inteligencie Slovakia plus ako dar obnovenej Slovenskej republiky vyhlásenej 1. 1. 1993.

Dejinná udalosť

Hlavnou úlohou tohto najväčšieho dobrovoľného zoskupenia národne uvedomelej inteligencie v slovenských dejinách je: integrovať a aktivizovať tvorivý intelektuálny potenciál slovenskej spoločnosti a zapájať ho do vytvárania – konečne už vlastnej – perspektívnej koncepcie národnoštátneho života Slovákov ako slobodného a rovnoprávného, o svojich veciach, vzťahoch a záujmoch zvrchovane rozhodujúceho národa žijúceho vo vlastnom samostatnom štáte ako subjekte medzinárodného práva.

Zároveň vlastným príkladom priateľskej a partnerskej spolupráce slovenskej inteligencie propagovať a do života presadzovať ideu národného zmierenia, porozumenia a spolupráce všetkých, ktorí chcú svojimi vedomosťami a schopnosťami pomáhať pri najzásadnejšej premene slovenského národa v novodobých dejinách, premene objektu cudzích záujmov na slobodný a rovnoprávny subjekt medzinárodných vzťahov. SKSI Slovakia plus si osvojila spoločné heslá našich združení: MŪDROST', SVORNOSŤ, VYTRVALOSŤ a NÁROČNOSŤ, KRITIKOSŤ, TVORIVOSŤ, v zmysle ktorých naplnia svoje predsavzatia aktivitami na svojej slovenskej národnej a jeho štátu.

Ako odpoveď na vytvorenie „kolektívneho Západu“ prijali účasť konferencie záverečné vyhlásenie k aktuálnej situácii pod názvom Slovanští bratia – pobratajme sa! Výzva ako odpoveď na doktrínu tzv. kolektívneho Západu „drang nach osten“ navrhuje vytvorenie „kolektívneho Východu“ a spoluprácu síl slovenských národov.

Viac na strane 3

VŠIMLI SME SI

Čakal som na popradskej stanici na rýchlik do Bratislavy. Prišiel som do jej stále ešte vari najmodernejších priestorov u nás trochu privčias. Navyše R Tatrán z Košíc – už tradične meškal z prevádzkových dôvodov (ako stále). Chlipkal som kávu na poschodí pri okrúhlym bufetiku s ochotnou obsluhou šikovných a príčinlivých ženičiek, ktorým na ich „kšefte“ očividne záleží. Už pred decem-

Via Dolorosa na Hrebienku

brom ozdobovali vianočný stromček a k nemu postavili aj Mikuláša, pri ktorom si nemalo cestujúcich aj s ratolešťami robilo mobilmi selfie-fotky. Milé gýčiky. TEŽ „vyvrhla“ huf turistov od Štrbského Plesa a ešte väčšiu masu „nasáčkovávala“ do prístavených vozňov, aby ich vyviezla do Smokovca a ešte vyššie. Seniori! Pomyslel som si s dešpektom, akoby mne bolo dvadsať. Vozia

sa zadarmo! Ale kam takto vystrojení, každý s paličkami a už napohľad dobre vystrojení a vybavení, ved' už je zimná uzávera? Hútal som. Iba keby popri peknom dni bolo už pod pocukrovanými štípmi aj čosi iné, čo ich tam hore pod štípmi ťahá? Žeby zdravý pohyb na zdravom vzduchu? Sprvoti som na dôvod neprišiel. Až keď mi kolega fotograf Štefan Kačena poslal navečer snímky z výletu k Tatranskému ľadovému domu, svitlo mi, že tá pestrá procesia mierila práve tam – na Hrebienok, kde je od 17. novembra táto atrakcia, tentoraz s biblickým stvárnením jeruzalemského chrámu a Krížovej cesty Via Dolorosa. Ľadovú architektúru s povýše desiatimi metrami výšky, cestu utrpenia z 225 ton ľadu a 1 880 ľadových blokov pretvorilo 22 sochárov a rezbárov zo Slovenska, z Česka a z Nemecka na takúto púťovú atrakciu. Aj keď nie som ich fanúšik, zhovievavo dodávam: Proti gustu nijaký dišputát! A ak by som použil tvrdšie odsudky, možno by ma tie tisícky návštevníkov, čo sem až do 16. apríla, teda do veľkonočných sviatkov, prídu, vari aj ukrižovali...

Emil SEMANCO

Huspenina má veľa pomenovaní, ale výsledok rovnaký – nebičko v ústach

Kordíky stavili na tradičnú pochúťku

Guľaše, kapustnice, harule, halušky, pirohy... Pribúda dedín a miest, ktoré aspoň raz do roka ponúknu obyvateľom i návštevníkom čosi z tradičnej kuchyne starých gazdíniek. V horskej dedine Kordíky v Kremnických vrchoch stavili na studeno. Jeho varenie síce zaberie čas, ale kuchár či kuchárka má priestor povoliť uzdu fantázii a pridať do huspeniny ingrediencie, ktoré nielen v chotári, ale možno ani v susednom dome nepoznajú.

Do prvého ročníka súťaže vo varení studena v Kordíkoch sa zapojilo osem tímov. Pôvodne malo ísť o domáce dedinské podnikanie, ale propagácia najmä prostredníctvom facebooku zablala a ochutnávaci klasickej špeciality si do Kordík našli cestu z Banskej Bystrice, zo Zvolena i z ďalších miest a dedín. Nečudo, že organizátorka a duša podujatia, agilná poslankyňa obecného zastupiteľstva, Barbora Birešová vyslovila na začiatku obavy, či sa vôbec každému z tejto chuťovky ujde.

■ OLYMPIJSKÝ DUCH

Návštevníci však boli disciplinovaní, každý z nich mal právo ochutnať a stať sa porotcom, a nakoniec sa situácia vyvinula tak, že si mohli pridať i druhú či tretiu porciu labužníckej lahôdky.

Súťaž sa niesla v olympijskom duchu. Nebolo dôležité vyhrať, ale najmä zúčastniť sa. Po siedmej večernej hodine sa sčítali body, ktorými návštevníci ohodnotili chuť, vôňu či konzistenciu studena. Bez ceny neodišiel ani

ČO INÍ NEPIŠU

Pri varení takej pochúťky, ako je huspenina – v Kordíkoch studeno – vôbec nie je dôležité vyhrať, ale zúčastniť sa...

jeden zo súťažiacich. Odmenu boli drobné predmety venované sponzormi. Nechýbali aj zvitky toaletného papiera, ale môžeme dosvedčiť, že sme ho nepotrebovali. Pri sčítaní všetkých bodov ich mal najviac tím združený okolo organizátorky podujatia Barbory Birešovej, čo len znásobilo jej radosť z vydarenej akcie, ktorá sa určite neskončí prvým ročníkom.

■ KRÍŽOVATKA TRÁS

Do Kordík sa však opláti zavítať nielen kvôli studenu. Dedina je krížovatkou turistických i lyžiarskych trás. Novinkou je štyri a pol kilometra dlhý náučný chodník, ktorý bez problémov zvládne aj menej zdatný chodec za jeden a pol hodiny. Nemal by však byť sám. Symbolom chodníka je totiž láska – k prírode, k životu i k tomu, kto kráča vedľa vás. Na trase nechýba Skala lásky ani Skala dôvery. Osvieženie dodá zdravý horský prameň i ďaleké príťažlivé výhľady.

Text a foto: Jozef SLIACKY

Nová generácia slovenskej inteligencie

Roman MICHELKO

Pred tridsiatimi rokmi bolo Slovensko tehnotné udalosťami. Vtedy sme stáli tesne pred zavŕšením národno-emancipačných snáh, na prahu budovania samostatnej slovenskej spoločnosti. Čo je však podstatné, Spoločnosť slovenskej inteligencie Slovakia plus vtedy dokázala okolo seba integrovať národne orientovanú spoločenskú elitu, a čo je ešte dôležitejšie, aktuálne politické elity názorom intelektuálnych elit načúvali. Dali sa inšpirovať a aspoň čiastočne preberali intelektuálny software, ktorý táto inteligencia ponúkala. V čase najväčšieho rozkvetu Slovenskie plus sa konali niekoľko dní konferencie. Zásadným a aktuálnym spoločenským otázkam sa venovalo viacero expertov a odborníkov a politici si aspoň čiastočne z týchto výstupov brali inšpiráciu a preberali či obohacovali svoj vládny program. Iste,

netreba si ani toto obdobie veľmi idealizovať, ale oproti dnešku je to naozaj neporovnateľné.

Zásadným predelom v našej spoločnosti bol rok 1998, keď garnitúra, ktorá doviedla Slovensko k samostatnosti, bola vo voľbách porazená. Namiesto toho, aby politické elity prešli trpkou sebareflexiou a pokúsili sa poučiť zo svojich chýb, inteligenciu odstrihli od rozhodovania a úplne jej prestali načúvať. Následky tohto javu sú jednoznačné. Politická garnitúra neprešla sebareflexiou, nepoučila sa zo svojich chýb, prestala načúvať kritickým názorom, a tak sa dostala do slepej uličky. Dnes sme v stave, keď je úroveň politickej debaty na samotnom dne. Politika zdegradovala na primitívne gladiátorské zápasy, kde vyhráva ten, kto svojho názorového oponenta viac a hrubšie urazí, poníži či potupí.

Inteligencia sa postupne dostávala do mezanínu moci a dnes je na jej okraji. Bohužiaľ, nie v celom politickom spektre je to tak. Pravicové sily dokázali relatívne úspešne skĺbiť bezbariérový prechod medzi mimovládny organizá-

KOMENTÁR

ciami (MVO), akademickým svetom či reálnou politikou. Treba jasne zdôrazniť, že IVO, MESA 10, Nadácia F. A. Hayeka, Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, GLOBSEC či Nadácia otvorenej spoločnosti dodali pravicovému politickému spektru také osobnosti, ako sú Mikloš, Dostál, Naď, Ondrejčák, Káčer, Bútor, Miroslav Kollár a mnoho ďalších. Práve v týchto MVO-čkách, nie priamo v stranách, vznikol intelektuálny software pravice. S istou mierou zveličenia môžeme

dokonca konštatovať, že Sorosova nadácia nám vygenerovala prezidentku. Nám hodnotovo blízki politici prestali reflektovať na názory inteligencie.

Iste, pýcha predchádza pád a koniec takej silnej a významnej značky ako HZDS, ale aj SNS ukazuje, kam takýto arogantný postoj vedie a viedol. Vyplakávať však nestačí, treba hľadať nové cesty. V istom bode sme si ako generácia, ktorá nastupovala do verejného priestoru v rokoch 2000 až 2010, uvedomili, že spoliehať sa na pomoc politikov je doslova naivné. Do roka 2010 bol pohľad na našu politickú, ale aj mediálnu scénu neradosný. Po krachu posledných národných denníkov ako Republika či Nový deň sme tu mali zopár živoriacich týždenníkov či mesačníkov. Žalostne málo na to, aby sme dokázali reálnejšie ovplyvňovať verejný diskurz. Nové technológie však umožnili, aby vznikla nová generácia žurnalistov, ktorí vstúpili do verejného priestoru a začali ho ovplyvňovať. Vzniklo rádio InfoVojna, Slobodný vysielateľ, Hlavné správy, TV Slovan, mesačník Zem a Vek a následne ZV TV.

Zakladateľ Koreňov a Slovakia plus Viliam Hornáček sa už viackrát pokúšal odovzdať generačnú

štafetu, ale ako sa hovorí: dvakrát do tej istej rieky nevstúpiš. Metódy deväťdesiatych rokov, vyhlásenia osobností, memoranda a podobné aktivity by v dnešnom mediálnom smogu iste zapadli a nedokázali by preraziť. Toto už nie je cesta. Iste, bolo by veľmi prínosné, ak by dnešná generácia národnej inteligencie získala taký vplyv na politikov, aký ho mala v čase svojho zenitu Slovakia plus. Lenže kvalita a osobnostná úroveň vtedajších a dnešných politikov je neporovnateľná. Asi pre väčšinu z nás je nepredstaviteľné, že nástupcom Mečiara, a to napriek všetkým jeho chybám, sa stali také figúrky ako Matovič či Heger. Napriek tomu nová generácia slovenskej národnej orientovanej inteligencie tu je. Sú za ňou viaceré úspešné mediálne projekty, jej vplyv rastie, dokonca až tak, že aktuálna moc v snahe zahatať ju používa naozaj brachiálne metódy, aby tento nepohodlný hlas umlčala.

Na záver mi teda dovoľte konštatovať, že odkaz Slovakia plus žije stále, aj keď sa prejavuje v iných formách činnosti, používa iné metódy, iné stratégie, myšlienky, no hodnoty a riešenia, s ktorými prišla Slovakia plus pred tridsiatimi rokmi, pokračovateľov majú...

Automobilové reštrikcie pokračujú

Ivan KRAČOVIČ

Prednedávnom sme písali o fakte, že Európska únia sa zaviazala postupne skončiť výrobu spaľovacích motorov od roka 2035. Dovtedy sa má zvyšovať podiel biozložky v benzíne, ktorá však všetkým autám nechutí. Aj Ministerstvo hospodárstva SR v pripomienkovom konaní predložilo inovovaný Akčný plán rozvoja elektromobility, ktorý platí už tri roky. Teraz sa doplní. Návrh obsahuje pätnásť konkrétnych opatrení, ktoré pomôžu priblížiť elektromobilitu väčšiemu množstvu obyvateľov. Plán ráta so zjednodušením výstavby nabíjacích staníc a zavedením užívateľských výhod majiteľov áut so zelenými značkami. To sa však nepáči mimovládnej organizácii Cyklokoalícia, ktorá nemá veľmi v láske akékoľvek autá. Pod svoje pripomienky medzi členmi vyzbierala 794 podpisov, pričom na to, aby sa nimi Ministerstvo hospodárstva SR muselo zaoberať,

potrebovali päťsto podpisov. Ministerkému materiálu vyčíta nepriame podporovanie individuálnej automobilovej dopravy. Žiada preto materiál úplne prepracovať. Nesúhlasí ani s výhodami pre elektrovozidlá a plug-in hybridy, ktoré podľa návrhu budú bezplatne

POZNÁMKA

parkovať a jazdiť v pruhoch určených pre autobusy. Na druhej požiadavke niečo je, pretože v Nórsku už začali elektromobily, ktoré jazdili v autobusových pruhoch, brzdiť verejnú dopravu. Tam sú však počtom elektromobilov neporovnateľne pred Slovenskom.

Súčasťou plánu ministerstva sú však aj reštrikcie voči benzínovým a dieselovým pohonom. Obsahuje napríklad možnosť zakázať vstup do centra miest starým dieselovým autám. Moderné dieselové autá však svojimi ekologickými

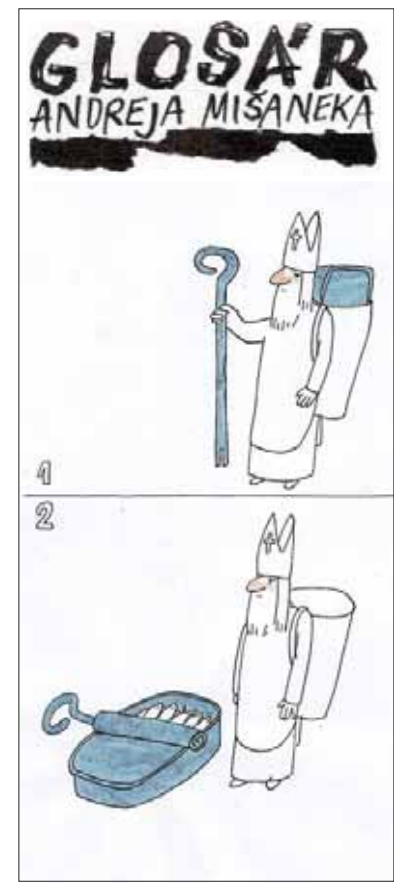
parametrami prevyšujú aj mnohé benzínové autá. Problém sa možno vyrieši sám – kým v minulosti bola nafta lacná, dnes je cenou na úrovni benzínu. Alebo jednoduchšie, zaviedie sa dodatočná daň z dieselového auta. Či rovno z dieselových lokomotív v lesných oblastiach, kde trate nie sú elektrifikované. Veď aj na prírode záleží, nie? Možno treba zakázať vstup do miest zásobovacím autám s dieselovým pohonom. Ekológia je prednejšia ako potraviny. Tak ako v Nemecku aj tu sa realizácia podobných bodov ponecháva na jednotlivé obce a mestá.

Súčasťou pripravovaného plánu je aj podpora vzniku nízkoemisných zón v mestách. Inak povedané, autá s benzínovým motorom so zastaranými emisnými parametrami by mali platiť poplatky za vstup alebo vstup im zakázať. Aj to má háčik. Oslobodení majú byť podľa návrhu oby-

vatelia danej časti obce či mesta, čím akčný plán akosi stráca akčnosť. A, pravdaže, záchranné zložky a podobne „výnimky“ sa do centra dostanú aj so starými autami.

Poviete si, nuž čo, všetko smeruje k elektromobilom. Výroba batérií však zanecháva väčšiu ekologickú stopu ako výroba spaľovacieho motora. Nevraviac už o likvidácii batérií. Okrem toho výstavba infraštruktúry pre elektromobily je zúfalo nízka. Podľa Plánu obnovy a odolnosti sa má na Slovensku do júna 2026 vybudovať 3 029 nabíjacích bodov pre elektromobily. To je veľmi málo. Veď podľa štatistiky na Slovensku v októbri tohto roka evidovali vyše 2,5 milióna osobných aut s benzínovým alebo dieselovým pohonom. V akom časovom horizonte si ich trúfame nahradiť elektromobilmi? Ostáva otázkou, kto na kúpu elektromobilu v súčasnom krízovom období bez dotácií bude mať a ako si ho nabije, ak nevlasťní rodinný dom.

Zdá sa, že aj myslenie tých, ktorí o našej budúcnosti v automobilizme rozhodujú, je, ako sa hovorí, na baterky. Ak sú vybité, občas si jednoducho, aspoň ako podpriemerní šachisti, nepremyslia ani dva tahy dopredu.

AKO BOLO, ČO BOLO

Môj priateľ výtvarník a karikatúrista Milan Stano tridsaťtri rokov vydáva humoristický časopis Kocúrko. S humorou tematikou vydal dve desiatky pozoruhodných kníh. Po jeho prvých autorských publikáciách Kocúrko v anekdotách I. a II. upútali pozornosť Erotika v anekdotách, Ako som prežil socializmus, Slovensko v anekdotách, Slovenská republika v anekdotách, Blondinky v anekdotách, Policajti v anekdotách, Socializmus v anekdotách, Spisovatelia v anekdotách, Ženy a muži v anekdotách a Židia v anekdotách. Ako vydavateľ vytvoril priestor pre ďalších autorov. Historikovi Antonovi Hrnkovi vyšli u neho Dejiny Slovenska veselo i vážne, Augustinovi Kuchárovi Úsmevy a grimasy, Svetozárovi Králikovi Absurdity a Jánovi Grexovi Humorista na dereši. Naposledy túto knižnicu doplnil o svoje ďalšie autorské dielko Slávni v anekdotách. Zhromaždil v ňom úsmevy osobností antického sveta od Aristotela, Diogena, Sokrata, Caesara, Ivana

Hrozného, Napoleona, Washingtona, Churchilla až po Wericha a Satinského.

Citujem: „Rímsky cisár Gaius Iulius Caesar dal znovu postaviť všetky sochy a busty svojho protivníka. Rimanovi, ktorý chválil

vácia cára Alexandra I.?” Talleyrand odvetil: „Pred novým cárom kráčali vrahovia jeho starého otca, po bokoch vrahovia jeho otca a za ním jeho budúci vrahovia.“ Čo také podobnosť s atentátom na Johna Fitzgeralda Kennedyho?

svoju vlasť, a na takých politikov sotva môže byť naša vlasť hrdá. Nie nadarmo múdrosť nášho ľudu hovorí: „Čože je to za vtáka, čo do vlastného hniezda nafáka.“

Vzťah medzi prezidentom Lincolnom a generálom McClellan-

tralizácia slovami: „Centralizácia to je také niečo, ako keď vlk chce zožrať ovečku a scentralizuje ju do brucha.“ Keby teraz žil Ferdiš Juriga, asi by rovnako definoval globalizáciu.

Istého pacifistu zaujímalo, prečo francúzsky politik a štátnik Clemanceau nenávidí Nemcov. Napokon sa ho opýtal: „Boli ste vôbec v Nemecku?“ – „Nie,“ znela odpoveď. „Ale Nemci boli v mojom živote dvakrát vo Francúzsku.“ Tu sa ponúka zaujímavý paradox. Kedysi nám hitlerovci nosili s hajlovaním hákové kríže zo Západu, dnes nám ich nosia ich obdivovatelia z Východu.

A na záver jeden od Wericha: „Náčelník železničnej stanice dal nastúpiť všetkých zamestnancov na perón a prikázal im vyzliecť sa do pol pása. Keď boli všetci vyzlečení a stáli v rade, prefrčal popred nich rýchlik a z ampliónu sa ozvalo: Boli ste prehliadnutí závodným lekárom.“ Nepripomína vám to naše zdravotníctvo z pohľadu generálministra počas covidovej pandémie? Zdá sa, že vtipy nie sú len vtipy pre vtipy, ale môžu viesť aj k zamysleniu.

Zákulisie vtipov Milana Stana

Peter VALO

Caesarovu veľkorysosť, slávny rečník Cicero povedal: „To je predsa samozrejme, Caesar musí myslieť aj na to, čo spraví jeho nasledovník s jeho pamätníkmi.“ V našom svete to funguje ináč. Výtvarník vytvorí sochu. Keď sa zmení režim, tak ju roztaví a spácha politicky korektné dielo. Alebo noví páni sochy a pamätníky jednoducho zničia a myslia si, že tak vlastne zmenia dejiny.

Napoleon sa opýtal svojho ministra Talleyranda, ktorý sa vrátil z Ruska: „Aká bola koruno-

Kde stáli tí, čo vraždu dodnes neráčili objasniť?

Veľa veselého, ale aj poučného sa tradovalo o ďalších amerických prezidentoch. Napríklad Abrahám Lincoln počúval, ako jeden zo zahraničných diplomatov vychvaľuje svoju krajinu. „To je krásne, keď je politik hrdý na svoju vlasť,“ povedal Lincoln a dodal, „ale ešte krajšie je, keď vlasť môže byť hrdá na svojich politikov.“ Múdre slová, len u nás doma, bohužiaľ, neplatia. My máme aj politikov, ktorí chodia do zahraničia okyďávať

nom nebol najlepší. Prezident si potrpel na podrobné hlásenia, no generál ich nebral vážne. Raz dostal Lincoln depešu: „Zajali sme šesť kráv, čo máme robiť?“ Odpoveď znela: „Podojiť!!!“ Abrahám Lincoln sa ukázal ako vtipný standista. Vyzerá to však, že si jeho príkaz zobrali Američania smrteľne vážne k srdcu a odvtedy radi podoja celý svet.

Milan Stano nás v knižke zavedie aj na Slovensko. Na parlamentnej schôdzi vysvetľoval poslanec Ferdiš Juriga pojem cen-

SEBAOBRAHA

A to platí pre všetky ponuky, ktoré sa k vám dostávajú, dokonca aj zo strany absolútne bezúhonných subjektov. Ako je to možné? Veľmi jednoducho, predovšetkým však aj to je zákonné. Práve to vás však môže o vaše doterajšie celoživotné úspory obráť. Predstavte si modelovú situáciu – navštívite vás peňažný ústav, teda banku, potrebujete si iba niečo dať zriadiť k vášmu účtu. Zamestnanec banky vám vaše želanie spracuje na korektnú profesionálnu úroveň, všetko tak, ako to má byť. Potom pridá ešte zopár ponúk a bude sa vás snažiť – možno aj celkom úprimne – nalákať na ďalšiu formu zhodnocovania vašich peňazí, ktoré máte uložené v konkrétnej banke.

Uvažujte o ponukách

Stáva sa, že sporiteľ, ak ho ponuka v danej chvíli nič nestojí, súhlasí a domov prichádza s novou službou. Nazvime ju napríklad „Investície“. Investovanie alebo investícia je dnes bežne dostupný legálny spôsob, ako dosahovať zisk pasívnym použitím svojich finančných prostriedkov. Pritom ide o dlhodobéjšie peňažné operácie. Tentoraz máte možnosť investovať hoci aj z domu pomocou internetbankingu, ak máte podobnú službu zriadenú. Koho by z času na čas nelákalo prísť rýchlejšie k peniazom, ako len kakať na bežný bankový úrok z vkladu na účte? Lenže pri úrovni našej finančnej gramotnosti – a to nie je nijaká urážka, iba holé konštatovanie, je investovanie zo strany laika vždy rizikom. Autor tohto článku je síce ekonóm, ale ani s takouto mierou odborného vzdelania si netrúfa na zodpovedné pôsobenie na trhu s investíciami. Ako sa vyznať vo všetkých tých finančných podnikateľských subjektoch, v situácii na finančných trhoch, ak sa tomu denne profesionálne nevenujete? Alebo takto: „Národná banka Slovenska (NBS) upozorňuje na činnosť spoločnosti Towardsource, ktorá ponúka možnosť investovať prostredníctvom webových stránok <https://towardsource.com/>“, píše sa v jednom z varovaní, ktoré nedávno NBS vydala. Podľa nej, citujeme z upozornenia NBS, „spoločnosť Towardsource nie je subjektom dohliadaným Národnou bankou Slovenska, táto spoločnosť nemá udelené žiadne povolenie Národnej banky Slovenska na výkon činnosti v oblasti finančného trhu na Slovensku a nie je zapísaná v žiadnom registri vedenom Národnou bankou Slovenska. Národná banka Slovenska dlhodobo upozorňuje spotrebiteľov na finančnom trhu, aby si v prípade záujmu o investovanie na finančných trhoch dôkladne zväžili, s ktorým subjektom vstupia do zmluvného vzťahu a oprávnenie jednotlivých subjektov si preverovali na internetovej stránke Národnej banky Slovenska. Pre úplnosť, dôveryhodné subjekty finančného trhu si môžete overiť v ich zozname, vydanom NBS na jej webových stránkach.“

„Národná banka Slovenska pred uskutočnením investície odporúča dôkladne zväžiť všetky riziká, ktoré súvisia s danou investíciou, vrátane vlastných finančných možností, investičných preferencií a schopnosti zvládnuť prípadné straty.“ Varuje NBS sporiteľov a prípadných záujemcov investovania. A takéto varovanie autorizovanej inštitúcie by malo byť naozaj rešpektované. V záujme každého z nás.

(ib)

Kto interpretuje dejiny spoločenstva, ten má kľúč na jeho ovládnutie

Dejiny sú výzvou na dialóg v slobode a v pravde

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív SNN

V polovici osemdesiatych rokov spôsobila americká filmová trilógia doslova ošiaľ v radoch všetkých milovníkov témy cestovania v čase. Zjavne o nejaký výraznejší vôlecký úlovok išlo predkladateľovi novely zákona zo strany Progresívneho Slovenska poslancovi Tomášovi Valáškov. Ide o návrh na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení a v praxi umožní zbaviť Slovensko v ideologických kruhoch istej časti politikov „nepohodnej histórie“. Jeho aktivita smeruje k vymazaniu aj niektorých významných predstaviteľov Maticy slovenskej nielen z názvov ulíc a námestí, ale aj z histórie slovenského národa. Slovenské národné noviny preto s nasledujúcimi otázkami oslovili prof. PhDr. Róberta LETZA, PhD., historika, ktorý sa venuje politickým, cirkevným a kultúrnym dejinám Slovenska v 20. storočí.

• Kam môže spoločnosť doviest' politikmi alebo médiami vykladaná história podľa aktuálnej potreby stránickej propagandy?

Dlhodobú skúsenosť s týmto spôsobom výkladu histórie máme z obdobia neobmedzenej vlády komunistickej strany. Historiografia ako veda musela byť prísne marxistická a stránická. Iný ako predpísaný výklad dejín sa nepripúšťal. Toto obdobie pominulo, no zdá sa, že zápas o ovládnutie dejín sa neskončil. Je to preto, že dejiny a ich interpretácia súvisia so súčasnosťou a s budúcnosťou národa. Tu sa skrýva mocenské pokušenie, ktoré vychádza z účelovej úvahy: Kto interpretuje dejiny spoločenstva, ten má kľúč k jeho ovládnutiu. Dejiny sa dá povzbudiť, to je reálny dejinný optimizmus, no dejinami sa dajú sta-

INTERVIEW

vať vzdušné zámky a dá sa nimi tiež ponížiť a vydierať. Ideálny stav nenastane, no morálnou povinnosťou historikov je pokúšať sa o realistický pohľad na dejiny. Ak sa médiá pokúšajú o interpretáciu dejín, nie je to šťastné riešenie. Nikdy totiž nemôžu nahradiť historikov.

• Máme skúsenosti s búraním pamätníkov, sôch, so zmenou názvov ulíc. Čo to hovorí o našom vzťahu k našej minulosti?

Ide o prejav radikálneho odmietnutia predchádzajúcej tradície, zároveň aj o úsilie za každú cenu sa zapísať do dejín. Nesúvisí to iba s 20. storočím, je to hlboký vnútorný konflikt sprevádzajúci ľudstvo od staroveku. V našich moderných dejinách sa prejavoval vypuklejšie. Pozrime si Gerlachovský štít. Koncom 19. storočia ho premenovali na Štít Františka Jozefa, počas prvej ČSR na

MEDZI NAMI

Kto sledoval vystúpenie dievčenskej punkovej skupiny Pussy Riot v predvečer 17. novembra 2022 na Václavskom námestí v Prahe, musel byť zhnusený. „Umelecké kreácie“ tejto skupiny sú vo svete známe. Nijaký spev iba výkriky: „Suky štia za červenými múrmi,“ alebo refrén „sračky Hospodina“ z piesne Bohorodička, vyzveň Putina, ktoré spievali kedysi pred oltárom Chrámu Krista Spasiteľa v Moskve, mali podobný významový kontext aj minulý mesiac v Prahe. Opozerané obscénne gestá v maskách, vyskakovanie a ležanie na pódiu v starom štýle „punkerky“ Tolonikovovej zrejme nadchli pod sochou sv. Václava len obmedzený počet divákov, obdarených hrošou kožou.

Američanom z Fergusonu i New Yorku sa v rokoch najväčšej slávy Pussy Riot zjavne nepáčila propagácia „vulgárneho, amorálneho a nekresťanského spôsobu života“ a žiadali tieto ženy vyhostiť z USA. Zdá sa, že náš kontinent vyznáva iné, tzv. európske hodnoty, keďže v roku 2012 udelili tejto skupine v Nórsku Cenu Václava Havla za kreatívny disent. Mnohé z medzinárodných cien za pár rokov zhrdzaveli alebo upadli do zabudnutia. Aj

Profesor histórie Róbert LETZ je členom Historického odboru Maticy slovenskej. Vždy zdôrazňoval slovenský rozmer našich dejín.

Štít legionárov, po úplnom prevzatí moci na Stalinov štít. Predsa sa však vrátil pôvodný názov Gerlach. To, čo bolo prilepené, ideologicky motivované a neprirodzené, časom padne. Pôvodné sa potom zaskvie vo svojej kráse. Preto by sme nemali nepremyslene zahadzovať našu minulosť, kultúru a tradície, nahrádzať ju niečím, čo dlho nevydrží.

• Najnovší tragický konflikt na východ od našej hranice dokonca „ruší“ veľikánov kultúry, medicíny, fyziky, vedy ako takej, len preto, že... Čím sa prevínila história voči súčasnosti? Voči súčasnej propagande, politike, mainstreamu?

Konflikt na Ukrajine je veľkou tragédiou a dôkazom toho, že

mocenské a vojenské riešenia sa ukazujú ako jedine možné. Je zúfalým výkrikom a obžalobou súčasných mocenských elít, pretože sa nezrodil zo včerajška na dnes, ale dlho tlel. História sa voči súčasnosti neprevínila ničím, história sa stala a nedá sa zmeniť. Len my ľudia sa z nej môžeme poučiť.

• „História nie je pohľad, ale zodpovednosť.“ Napísal svojho času Jan Patočka, český esejist a filozof. Pomôžem si ešte inou dejinnou postavou – Thomasom Jeffersonom, prezidentom Spojených štátov amerických: „História je správou o minulosti pre prítomnosť.“ Dá sa žiť a rozvíjať bez nej? Dá sa konštruktívne uvažovať o budúcnosti bez

nej, prípadne s jej retušovanou podobou?

Minulosť, prítomnosť a budúcnosť tvoria jeden celok. Minulosť chápem ako tajomstvo, ktoré v úplnosti nemôžeme poznať, no zároveň nemôžeme rezignovať na jej poznanie. Bez minulosti by sme sa rozplynuli. Práve naša minulosť – osobná, národná, všeludská, je to, s čím sme vedome i nevedome konfrontovaní, čo dedíme a nesieme ďalej v čase. Napriek rôznym mienkam o minulosti nás minulosť spája do jedného celku – človeka, národ, ľudstvo. Je to rásť v slobode, lebo práve ona je podmienkou napredovania ľudstva. Iba slobodou sa čas zhrusťuje do dejín. Samozrejme, slobodu nemožno chápať bez zodpovednosti, inak by viedla k sebadeštrukcii človeka. Ešte stále žijeme v prostredí kresťanskej kultúry, aj keď silne zasiahnutej sekularizáciou. Preto tento pohľad treba vnímať zo zorného uhla kresťanskej filozofie dejín. Ježiš Kristus nás svojou obetou z lásky oslobodil od hriechu. Tým, ktorí ho prijali a veria v neho, dal moc stať sa Božími deťmi. Stali sme sa súčasťou Božieho plánu v dejinách, ktorý sa uskutočňuje v našej slobode. Toto poslanstvo sa odovzdáva z pokolenia na pokolenie. Ono formovalo a formuje nás a naše dejiny. Veď aj vďaka nemu sme sa stali súčasťou európskej kultúry a vyrástli na historický národ. Preto sú dejiny pre nás stálou výzvou na dialóg v slobode a pravde. Musíme byť citliví, aby sme ho počuli a neprehliadli, pretože práve on nám dodáva mravnú silu kráčať ďalej aj v ťažkých dobách a súčasne nás nesie smerom k zavŕšeniu dejín.

Poznámka SNN k téme:

Matica slovenská ako najstaršia celonárodná kultúrna a vedecká inštitúcia na Slovensku so znepokojením sleduje individuálnu poslanecku legislatívnu iniciatívu na vydanie zákona o neprípustnosti pomenovania ulíc alebo iných verejných priestranstiev „po predstaviteľoch režimu Slovenskej republiky z rokov 1939 až 1945 alebo iného režimu založeného na fašistickej ideológii, alebo nacistickej ideológii, alebo režimu založeného na komunistickej ideológii...“ Píše sa okrem iného v Stanovisku Maticy slovenskej, o ktorom sa dočítate viac na strane 5 tohto vydania.

ceny udeľované slovenskej prezidentke Zuzane Čaputovej nebudú mať dlhú trvácnosť, lebo sú len príznakom našej hodnotovo vyprázdnenej doby.

Čaputovej hovorca Martin Strižinec nedávno oznámil slovenským médiám, že pani prezidentka bude poctená vo washingtonskom National Portrait Gallery Cenou za demokraciu Madeleine Albrightovej.

Paradoxy demokracie

Ludovít ŠTEVKÓ

vej. Dôležité ocenenie by vraj mala dostať „za neúnavné úsilie o presadzovanie a ochranu demokracie“. Na udeľovaní metállov na výročnom galavečere sa však Zuzana Čaputová nezúčastní, rovnako ako Volodymyr Zelenskyj, v poradí druhý laureát onej ceny aj pilier odvahy a demokracie. Strižinec dodáva, že táto Cena za demokraciu „prípadne silný odkaz Madeleine Albrightovej a princípy, ktorým zasvätila svoj život“.

Toto principiálne zasvätenie bývalej ministerky štátneho departementu USA ma dosť vyrušuje a Srbov uráža, lebo bombardovanie Juhoslávie a mŕtve deti Belehradu

sú nezmazateľnou krvavou škvrnou na jej rukách ako znamenie hanby. To nemožno nazvať znamením demokracie. Bola to práve Albrightová, v Srbskej republike prezývaná „balkánska mäsiarka“, ktorá sa v roku 1999 výrazne podieľala na rozpútaní brutálnej vojenskej agresie NATO proti bývalej Juhoslávii bez mandátu Bezpečnostnej rady OSN. Agresiu nevyčistí

niky i celé ekonomické odvetvia. Najmä firma Albright Capital Management urobila obrovský kšeft – získala kosovský Telekom spolu s poštou, telekomunikáciami i mobilnou sieťou. Najväčším ziskom Pentagonu je však americká vojenská základňa v Kosove – najväčšia v Európe.

Dve americké letecké základne na Slovensku nebudú také veľké ako v Camp Bondsteel v odtrhnutom Kosove, ale zato dôležité a mimoriadne výhodné pre U. S. Army. Slovenská prezidentka stvrdila nevýhodnú tzv. Obrannú zmluvu medzi SR a USA svojím podpisom bez odbornej právnej analýzy. Podľa nej je všetko OK a minister vojny Jaroslav Naď je najlepším ministrom vlády.

Ak sa tento článok nehodí na prvú adventnú sobotu alebo nedeľné čítanie, je to moja chyba. Ale iste ju napraviť Machajova verejnoprávna televízia alebo rádio, keď dá opäť priestor na adoráciu pani prezidentke Čaputovej tak ako 4. 12. O päť minút dváňasť na deň sv. Barbory. Službu konajúci moderátor Marek Makara už má pripravené lichotivé otázky a režimistickí politológovia už stoja v zástupe pred dverami štúdia. Dvorný módný líder pani prezidentky a poradca pre marketing sú vždy pripravení.

Vyše milión stotíc Slovákov má v peňaženke namiesto príjmu prievan

V semafore chudoby svieti čoraz viac biedy

Ivan KRAJČOVIČ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Inštitút pre výskum sociálno-ekonomických rizík (IVRA) zverejnil na základe údajov Štatistického úradu SR analýzu príjmovej chudoby slovenských domácností. Podľa štatistiky bola v druhom štvrtroku 2022 priemerná hrubá mzda 1 212 eur. To je veľmi skreslený údaj. Z celkového počtu 1 852 062 slovenských domácností má vyše 21 percent príjem len do 500 eur mesačne, polovica Slovákov žije v domácnostiach s príjmom do 700 eur mesačne. Slovensko chudobnie a bohatí bohatnú.

V roku 2020 bolo podľa štatistik 16,3 percenta slovenských rodín pod hranicou chudoby, čo predstavovalo 872 000 ľudí. Prišla pandémia a vláda Igora Matoviča, neskôr Eduarda Hegera. A výsledok? V chudobe na konci roka 2022 žije 1 120 447 Slovákov, čo znamená, že si nemôžu dovoliť minúť na potraviny viac ako 3,44 eura denne.

■ NA ČERVENEJ...

V Semafore chudoby, ktorý vypracovala IVRA, sa na pomyslenej červej ocitli všetci, ktorí majú príjem do 500 eur. Sú medzi nimi dôchodcovia, pracujúci na čiastočný úväzok, invalidi, osamelé matky s deťmi. Sú to státisíce smutných životných osudov, o ktorých sa však v mainstreamových a bulvárnych médiách nedočítate. V oranžovej sa najmä v budúcom roku ocitnú dokonca aj ľudia s príjmom do tisíc eur. Táto skupina je najväčšia. Predstavuje vyše 1 173 738 slovenských domácností, v ktorých žije 3 431 090 Slovákov. Sú to ľudia, ktorí na západ od nás by boli zaradení do strednej vrstvy, ktorá sa nemusí báť o prítomnosť ani o budúcnosť a perspektívu svojich detí. Nie však u nás.

Vláda sa však, aspoň podľa aktuálnych tém, tvári, akoby všetko bolo v poriadku. Neprebrala ju ani októbrová demonštrácia Proti chudobe, ktorá poukázala na strmý nárast cien energií. Tie sa premietajú do cien

všetkých výrobkov, potravín a služieb, a aj do obáv ľudí z budúceho vývoja spoločnosti. Chýba totiž politické úsilie urgentne prijať opatrenia a kroky aspoň na zastavenie poklesu životnej úrovne a reálnych príjmov obyvateľov. Tým by sa stabilizovalo hospodárstvo zasiahnuté vysokým rastom cien energií. Takéto opatrenia sa v dostatočnej miere nenachádzajú ani v návrhu štátneho rozpočtu na budúci rok.

■ ENERGETICKÁ NÚDZA

V programovom vyhlásení terajšej vlády SR sa dočítame, že sa zameria aj na posúdenie rozsahu energetickej chudoby a identifikáciu energeticky chudobného spot-

rebiteľa. Úrad pre reguláciu sieťových odvetví (ÚRSO) predložil vláde koncom januára 2020 koncepciu na ochranu odberateľov spĺňajúcich podmienky energetickej chudoby. Vláda Roberta Fica sa ňou pre voľby nestihla zaoberať, vlády Igora Matoviča a Eduarda Hegera si na ňu za dva a pol roka napriek sľubom nenašli čas. Nielenže nezmapovali túto agendu, nevytvorili orgán, ktorý by sa ňou zaoberal, neprinesli nijaké návrhy na riešenie, ale dokonca tento pojem ani presne nedefinovali.

Za minulých vlád bola táto chudoba vážne pomenovaná ako stav, keď mesačné výdavky na spotrebu priemernej domácnosti na elektrinu, plyn a teplo predstavujú významný podiel priemerného mesačného príjmu. ÚRSO chce inovovaný koncept predložiť znova, nemôže však naplniť celú škálu riešení. Nemá kompetencie v oblasti energetickej účinnosti, sociálnej politiky štátu, príspevkov na energiu chudobnejším a podobne. Výsledkom je, že na bývanie, vodu, elektrinu, plyn a iné palivá dávame mesačne v tomto roku

zo svojho platu najviac – až 26,81 percenta. Netvorí teda „významný podiel“ ako v minulosti, ale najvyšší!

Onedlho sa hranica týchto výdavkov vyšplhá k tridsiatim percentám. Štatistika nám však ukazuje len priemer. Podľa ÚRSO by domácnosť mala spadať do energetickej chudoby vtedy, ak si od príjmu členov odráta náklady na energiu a vodu a 1,5-násobku životného minima. Ak sa jej príjem prepadne do mínusu, je chudobná. Podľa odhadov ÚRSO ide o 432-tisíc domácností z celkového počtu 1,8 milióna. Inak povedané, až 24 percent domácností na Slovensku môžeme označiť za energeticky ohrozené.

■ OHROZENÍ SENIORI

Tradične ohrozenou skupinou sú seniori. Na začiatku roka 2022 bolo pod hranicou chudoby, čo je 424 eur mesačne, až 27 percent z celkového počtu 1,1 milióna seniorov, teda 306 000 poberateľov starobných dôchodkov. Vinou nedostatočnej pomoci štátu a zdravovania sa v tomto roku pod hranicu chudoby prepadlo ďalších vyše 187 000 poberateľov starobných dôchodkov. Napriek tomu vláda nie je ochotná pristúpiť ani len k rozmraveniu minimálnych dôchodkov.

Chudoba nestavia občana iba pred ťažkú životnú situáciu, ale je aj ekonomickým problémom štátu. Už teraz je zrejme, že kúpyschopnosť obyvateľstva rapídne poklesla. Spotreba domácností je kľúčovým faktorom pre rast hrubého domáceho produktu. S nízkymi príjmami musia obyvatelia riešiť najmä zaplatenie cien energií a potravín. Neinvestujeme do zariadení bytov, obmedzujeme rekreácie, kultúru, návštevy reštaurácií, nákup tovaru a služieb.

Prognózy hovoria, že ak sa neurobia rázne opatrenia, už v budúcom roku bude všeobecná chudoba obyvateľov každodennou slovenskou realitou.

Od absolutizmu slobody k neomarxistickej totalite je iba krok Progresivizmus chce vymazať názvy a oponentov

Ivan BROŽÍK – Foto: internet

Demokracia bez oponentúry je diktatúra. Už sme jednu z jej podôb zažili. Teraz sa pred našimi očami vynárajú kontúry jej následníctva. A nejde už „iba“ o cenzúru slovenskej histórie. Ide o „absolutizmus slobody“. Síce zdôrazňuje hodnotu a práva jednotlivca, čo je cieľom pokroku, ale podľa neho „každé puto, aj s dejinami a aj s tradíciou, je vnímané ako obmedzenie slobody“. Či demokracie, alebo dokonca štátu.

Sami sa nazývajú progresivci, ale ich vyjadrenia a správanie, to je skôr ľavicový liberalizmus alebo ako píše bývalý politik Vladimír Palko na webe srspol.sk – „kultúrny marxizmus“.

■ OVLÁDNUŤ A PANOVAŤ

Michael Joseph Sobran Jr. bol americký novinár. Písal pre časopis National Review a bol veľmi často publikovaným publicistom. Okrem iného je tiež autorom tejto úvahy: „Včelia kráľovná progresivistického úľa sa postupne presťahovala z Moskvy do Washingtonu.“ Treba dodať, že odtiaľ jej progresivistické robotnice bojujú o takmer všetko na Slovensku. O médiá, školstvo a umenie. Trpezlivo likvidujú (zatiaľ) viac navrhujú, ako konajú) fungujúce spoločenské hodnoty „a neskôr sa dostavia i politické víťazstvá v parlamente a vo vláde“. Varuje v citáte Vladimír Palko. Treba ešte pripomenúť, že progresivci nemajú oponentov. Oni majú triednych nepriateľov. A to naozaj nie je ďaleko od tvrdého marxizmu.

■ NAVONOK OSAMELÝ

Ale iba zdanlivo. Jeden poslanecký hlas v parlamente. Ale, je tu aj hlava štátu a sú tu mnohí ďalší. Mnohí noví „zväzáci“. Ideologický dorast. Karieristi, túžiaci po vplyve a moci. A aj sa jej pomaly ujímajúci. Odstraňujú z cesty každého, kto myslí inak. V inštitúciách, v médiách. Na dôležitejších

postoch. Alebo hoci aj na tabuliach s názvami ulíc. Veď prečo neodstraňovať i z dejín? Aj to predsa bola bežná politická práca boľševikov. Stačí si preštudovať dnes už takmer neznámu publikáciu Dejiny všezväzovej komunistickej strany boľševikov od Petra Nikola-jeviča Pospelova z roka 1951.

■ VALAŠKOVÝ ZÁKON

Prepíšeme históriu. A ak nie, tak ju aspoň scenzurujeme. Je tu totiž návrh progresívneho poslancu Národnej rady Slovenskej republiky Tomáša Valáška na vydanie zákona, ktorým sa mení zákon o obecnom zriadení. K nemu a k tejto iniciatíve v parlamente zastúpených progresivcov PhDr. Lukáš Perný, PhD., z Literárneho ústavu Matice slovenskej uviedol: „Ide o typický prejav kultúrnej vojny spojenej s umelou ideológiou progresivizmu, ktorej hlavným cieľom je nielen odnárodnenie, ale aj presadzovanie absurdných ideologických prvkov do slovenskej spoločnosti, ako je napríklad fenomén „can-

cel culture“ (kultúra rušenia), ktoré sú tak v rozpore so slobodou slova, svetozorou, vierovyznania, ako aj so slobodnou diskusiou o slovenských dejinách. Ide o doktrínu progresivizmu, ktorá je z princípu extrémnou a fanatickou, odmieta prijať fakt, že osobnosti slovenskej histórie nemožno vnímať čiernobielo.“ Lukáš Perný druhým dychom píše: „Môžeme hodnotiť osobnosti slovenských dejín kriticky; odsúdme ich chyby a oceňme ich prínos, avšak nevymazávajme ich z dejín len preto, že si to prajú fanatické ideológievia progresivizmu.“

■ STANOVISKO MATICE

„Matica slovenská ako najstaršia celonárodná kultúrna a vedecká inštitúcia na Slovensku so znepokojením sleduje individuálnu poslaneckú legislatívnu iniciatívu, konkretizovanú v návrhu poslancu Národnej rady Slovenskej republiky pána Tomáša Valáška na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení eskorších predpisov po nepripustnosti pomenovania ulíc alebo iných verejných priestranstiev o predstaviteľoch režimu Slovenskej republiky z rokov 1939 až 1945 alebo iného režimu založeného na fašistickej ideológii, alebo nacistickej ideológii, alebo režimu založeného na komunistickej ideológii a to neplatí, ak ide o predstaviteľov režimu, ktorí

sa zapojili do odporu proti takémuto režimu.“ Píše sa v stanovisku MS. „Pokiaľ je nám známe, nezaradený pán poslanec Tomáš Valášek nie je odborníkom na históriu či biografiiu, a ani nikdy sa tejto problematike seriózne nevenoval, zjavne sa v nej neorientuje, pričom sú všeobecne známe len jeho prepojenia na domáce a zahraničné tzv. progresívne politicko-vojenské centrá a koncepcie, pričom ahistoricky vnáša sám politikum a ideológiu do hodnotenia historických udalostí, pamätníkov, pomníkov, umeleckých diel a osobností bez ich začlenenia do širšieho dobového kontextu. Takto nekvalifikovanými a politicky či ideologicky motivovanými aktmi a atakmi sa neraz prekrucujú dejiny a historické postavy, ktoré sú vytrhnuté z dejinných súvislostí, vzťahov a kauzalít, čím sa deformuje naša minulosť, nič takéto skresľovanie a paušálnosť nedáva prítomnosti ani budúcnosti.“ Argumentuje vo svojom stanovisku Matica slovenská. Proti tejto aktivite sa ozvali aj samotní matiční historici pôsobiaci v Historickom odbore MS. S jedným z ich zástupcov sme priniesli rozhovor na strane 4 tohto vydania.

■ KONTRADIKCIE NÁVRHU

„V dikcii zákona sa totiž bližšie nešpecifikuje termín „predstaviteľ režimu“ a nelogická i nejasná až sémanticky nezmyselná sa javí protichodne štylizovaná formulácia, to neplatí, ak ide o predstaviteľov režimu, ktorí sa zapojili do odporu proti takémuto režimu“. Arbitrom v tomto smere má byť jedine a exkluzívne Ústav pamäti národa v deväťdesiatdňovej lehote, čo determinuje diskvalifikovanie ďalších desiatok akademických, univerzitných, celonárodných a aj regionálnych vedeckovýskumných inštitúcií a pracovísk.“ Pripomína Matica slovenská.

NA OKRAJ

Začiatkom novembra sa v egyptskom letovisku Šarm aš-Šajch za účasti zástupcov zo stodevätidesiatich krajín uskutočnil klimatický samit COP 27. Jeho nosnou témou bolo zníženie emisií skleníkových plynov do roka 2030 o štyridsaťpäť percent. Tým by sa vytvorili podmienky na udržanie globálneho oteplenia pod 1,5 stupňa Celzia. Samit sa uskutočnil v období terajšieho zvýšeného politického napätia, ktorého súčasťou je energetická kríza s komoditami. Ich využívanie je nosnou témou klimatických samitov už od roka 2015. V tom roku sa totiž uskutočnil v Paríži klimatický samit, na ktorom sa všetky členské štáty EÚ dohodli na obmedzení globálneho oteplenia, pod čím sa rozumie, že do roka 2030 by sa mali znížiť emisie skleníkových plynov o päťdesiatpäť percent v porovnaní s rokom 1990, čím by sa vytvorili podmienky, aby do roka 2050 na starom kontinente fungovala prvá klimaticky neutrálna ekonomika.

Klimatické prešľapovanie

Samotný priebeh samitu poznačili geopolitické problémy, ktoré sa premietli aj do jeho záverov. Tie vonkoncom nezaručujú dosiahnutie stanoveného cieľa – teda aby sa udržalo oteplenie planéty pod 1,5 stupňa Celzia. Vplývajú na to najmä obrovské finančné nároky. Problémom je, že aj Geen Deal sa pokladá za jednu z príčin terajšej energetickej krízy, ktorá vyvolala nárast inflácie a následnú zadlženosť členských štátov Únie, s ktorou si ECB zatiaľ nevie poradiť. Opakovaným zvyšovaním úrokových sadziieb narastá riziko hospodárskej recesie, počas ktorej investovať viac do obnoviteľných zdrojov namiesto do fosilných palív bude problém. A tak po embargu na ruské energie sa niektoré členské štáty vracajú k využívaniu uhlia, jadra. Ani dovozy skvapalneného plynu neprispievajú k zlepšovaniu klimatických podmienok. Podľa názoru zástupcov EÚ, ktorými na samite boli predseda Európskej rady Charles Michel a predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyenová, nedošlo oproti vlnajšiemu glasgowskému samitu k nijakému posunu v prijímaných opatreniach, ak sa neráta súhlas s vytvorením špeciálneho fondu pre chudobnejšie štáty na kompenzovanie škôd súvisiacich so zmenou klimatických podmienok, akými sú sucho, záplavy, stúpajúca hladina morí a pod. Nevznikla však nijaká písomná dohoda, kto a koľko prispeje do spomínaného fondu, ani kto ho bude spravovať...

Najväčší znečisťovateľia životného prostredia tak odmietli prijať prísnejšie písomné záväzky zníženia emisií skleníkových plynov dohodnuté na klimatickom samite v Paríži. Tí by mali do spomínaného fondu prispieť najviac, ale to sa tiež nepodarilo dohodnúť. Za najdôležitejšie sa však považuje dosiahnutie znížovania emisií tak, aby sa teplota planéty znížila z terajších vyše dvoch stupňov pod jeden a pol stupňa Celzia, o čom sa má aj mimo samitu v budúcom roku rokovať.

Róbert HÖLCZ

Francúzsky folklorista Daniel COMPAGNON: V súbore Nadeje účinkuje už štvrtá generácia

Život našej rodiny je zviazaný s folklórom

Zhováral sa Marián ŠIMKULIČ – Foto: archív D. C.

Pri príležitosti sedemdesiateho výročia krajského folklórneho súboru Nadeje, ktorý v Paríži združuje potomkov tých, čo sem prišli za prácou v štyridsiatych rokoch minulého storočia, no aj rodených Francúzov, ktorých očaril slovenský, český a moravský folklór, sa v kultúrnom dome parížskej štvrte Bagneux 26. novembra uskutočnilo slávnostné vystúpenie. S umeleckým vedúcim súboru Danielom COMPAGNONOM sme sa pohovárali o géneze i súčasnosti jeho pôsobenia vo folklórnom súbore Nadeje.

• Daniel, poznáme sa už vyše dvadsať rokov. Vždy ma prekvapuje tvoja slovenčina. Kde si sa ty rodený Francúz naučil tak dobre po slovensky?

Priateľom s humorom hovorím, že pri borovičke na Čiernom Balogu. A vážne, že pri stretnutiach so slovenskými folkloristami, ale nielen s nimi, pri mnohých sústreďeniach a cestách po Slovensku.

• Každý príbeh má svoj začiatok... Aký je ten tvoj na ceste za poznaním slovenského, českého i moravského folklóru?

ROZHOVOR

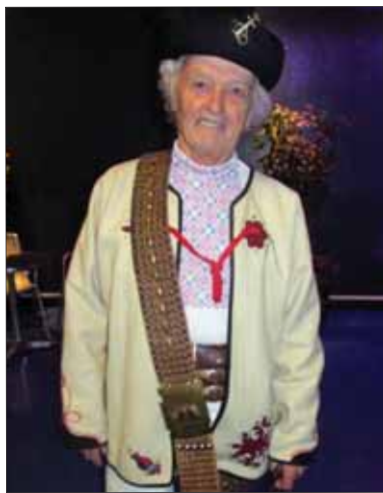
V septembri 1968 som sa ako každý rok vybral na slávnosti francúzskych tlačových novín l' Humanité, ktoré boli až do roka 1994 oficiálnym tlačovým orgánom Francúzskej komunistckej strany. Naš spolok tam mal predajný stánok, kde sme ponúkali pivo a guláš. Účinkoval tu aj folklórny súbor Nadeje, združujúci potomkov prisťahovalcov z bývalého Česko-Slovenska, ktorí v štyridsiatych rokoch dvadsiateho storočia prišli do Francúzska hľadať prácu. Súbor, ktorý založili v roku 1952, mal v tom čase šesťnásť rokov, no ako už tradične pri folklórnych súboroch prevahu v ňom mali dievčatá a ženy, chýbali chlapi a muži. Zastavili sme sa pri súbore s kamarátom, dali sme si pivo, teda aj pivo, a členovia súboru sa nás pýtali, či s nimi nechceme tancovať. Mne sa veľmi nechcelo, bol som športovec, venoval som sa ragby, ale môj kamarát naliehal, že by sme to mohli skúsiť. Tak sme to skúsili, priateľ vydržal tri roky a ja to už so súborom fahám neuvěřiteľných päťdesiatpäť rokov.

• Možno k tomu prispela aj tanečníčka Monika Kovačičová, s ktorou ste si padli do oka...

Ona prišla do súboru neskôr ako ja, myslím si že rok alebo rok a pol po mne. Ale tak ako hovoríš, padli sme si do oka a zaľúbili sa. Navštevoval som jej rodinu v Meudone, ktorý je dnes už súčasťou Paríža. Tam je aj povestná hviezda, kde žil a pracoval slovenský astronóm a politik Milan Rastislav Štefánik. Monikini rodičia prišli pracovať do Francúzska medzi vojnami. Ale spoznali sa až v Paríži. Mama pochádzala z obce Višňovce, ležiacej medzi Hlohovcom a Nitrou, otec bol z Galanty. Skoro všetci, ktorí prišli do Francúzska v rokoch 1935 – 1936 zo slovenskej časti Česko-Slovenska, boli z okolia Nitry, Trnavy a Piešťan.

• Tancoval si v súbore Nadeje. Ako sa postupne formoval vzťah k folklóru, ktorý postupne prerástol z roly tanečníka na umeleckého vedúceho súboru?

Všetko postupovalo pomaly. No už na začiatku som si uvedomoval krásu slovenského, českého i moravského folklóru. Bolo to čosi silné, čo ma očarilo. Stretávali sme sa s Monikou, obaja sme tancovali v súbore, vzali sme sa, narodili sa deti. Desať rokov som bol iba tanečníkom. Nebol som ešte vedúci súboru, ale chcel som zmeniť náš program. Dovtedy v ňom boli len tance, chcel som, aby sme v súbore

Umelecký vedúci súboru Nadeje Daniel COMPAGNON vedie toto folklórne teleso v Paríži už päťdesiatpäť rokov.

aj spievali a hrali na hudobné nástroje. Ale to všetko pribúdalo postupne.

• Kedy si bol prvýkrát na Slovensku a kde?

Prvýkrát to bolo v roku 1969 v Martine, kde sme vďaka Národnému osvetovému centru mali sústreďenie. Naším pedagógom bol Jožo Majerčík, mojím prvým korepetítorom Maroš Veselský. Ako sme uviedli aj pri slávnostnom koncerte pri príležitosti sedemdesiateho výročia folklórneho súboru Nadeje, obaja už nie sú medzi živými. Ostali však v našich spomienkach. Navyše Jožka Majerčíka si občas pripomínam vo filme režiséra Martina Ťapáka Balada o Vojtovej Maríne, kde stvárnil hlavnú úlohu. Pre nás folkloristov s nezabudnuteľným goralským tanečným sólom.

• Chodil si na skusy do Čiech, na Moravu i Slovensko. Všade si získaval folklórne ostrohy, ktoré si prenášal do práce v súbore Nadeje. Co bolo prelomovým impulzom v činnosti súboru?

Každý rok sme chodievali, ako hovoríš, na skusy do folklórnych centier vtedajšieho Česko-Slovenska. V roku 1976 sme dostali pozvanie na Folklórne slávnosti pod Poľanou v Detve a tam sme vystupovali prvýkrát na Slovensku. Moja malá dcéra Soňa vtedy ako trojmesačná prvýkrát stála na javisku. Na folklórnych slávnostiach v Detve vystupujeme skoro každý rok. Tohto roku to bolo 10. júla, kde sme účinkovali v programe súborov, skupín a sólistov Slovákov žijúcich v zahraničí v cykle Krajanská nedeľa. Program bol venovaný remeslám, remeselníckym zvykom, jarmoku i bálom, a aj náš súbor Nadeje prispel do programu. Súbor má za sebou veľké množstvo vystúpení naprieč celým Slovenskom, osobitne na najväčších folklórnych podujatiach na Slovensku – v už spomínanej Detve, ale tiež vo Východnej, v Helpe, Myjave či Terchovej. Svojou prácou pri zachovávaní slovenských tradícií náš folklórny súbor vystupuje aj na početných festivaloch vo Francúzsku, čím prispieva k poznaniu slovenskej ľudovej kultúry a k rozvoju slovensko-francúzskeho priateľstva.

• Jedno zo sústreďení bolo v Brezne, kde si nadviazal spoluprácu s tamojším súborom Mostár...

Začiatky spolupráce boli už v roku 1978. Mal som tam viacerých priateľov, ktorí sa podieľali na repertoári nášho súboru. Žiaľ, mnohí už nežijú. Spomínam si na našu spoluprácu v roku 2012 pri realizácii spoločnej tanečnej choreografie z Čierneho Balogu pod názvom Nedeľa na Handli. Mostár z Brezna i náš súbor sa 8. júla spomínaného roku predstavili na Folklórnych slávnostiach pod Poľanou v Detve v rámci programu zahraničných Slovákov Krajanská nedeľa a o tri dni neskôr na Slávnostnom galaprograme pri príležitosti šesťdesiateho výročia založenia folklórneho súboru Nadeje v mestskom Dome kultúry v Brezne. Choreografia bola pre tanečníkov

krajského folklórneho súboru Nadeje s nimi nadviazali osobné priateľstvá, ktoré stále pretrvávajú.

• V ostatných rokoch sa vám do repertoáru dostávajú tance, piesne i hudba z východného Slovenska, konkrétne zo Zemplína...

Súvisí to s osobnosťou Mira Kerekaniča, umeleckého vedúceho folklórneho súboru Chemlon. Ako hudobník pôsobil v Paríži, tu sme sa zoznámili a nadviazali spoluprácu. Už počas pôsobenia Mira a jeho partáka v Paríži hudobne sprevádzali vstupy súboru Nadeje medzi jednotlivými tancami, ktoré Miro tiež upravoval. Aj pri našom koncerte pri príležitosti sedemdesiateho výročia nášho súboru sa na ňom

Od roku 1952, keď v Paríži založili potomkovia slovenských a českých emigrantov folklórny súbor nazvaný Nadeje, uplynulo sedemdesiat rokov. Koncom novembra sa v parížskej štvrti Bagneux pri tejto príležitosti uskutočnil slávnostný koncert nazvaný Le carrousel enchanté de Nadeje alebo Ide pieseň dokola... aj život Nadeje.

nášho folklórneho súboru Nadeje náročná. Niekoľkomesačná tanečná príprava členov Nadeje i výrazné ženské spevy zaujali nielen širokú verejnosť, ale aj odborníkov, choreografov ľudového tanca či režisér festivalových programov, ktorí ocenili výrazný posun v tvorbe nášho folklórneho telesa. Zároveň ho označili ako jedného z najlepších účinkujúcich spomedzi súborov zahraničných Slovákov na slávnostiach v Detve. A to bolo pre nás výrazné ocenenie.

• Zakaždým obdivujem tvoju pamäť na čísla. Aj z toho je zrejme, že si bol stredoškolským profesorom s aprobáciou na technické predmety...

V roku 1990 sme nadviazali družbu medzi strednou školou v Meudone, kde som učil ako stredoškolský profesor, a priemyslovkou v Brezne. Spolupráca medzi oboma školami trvala až do môjho odchodu do dôchodku, teda štvrté storočia...

• Dlhoročná je takisto spolupráca s folklórnym súborom z Margecian, ktorý tiež nechýbal na tohtoročnom jubilejnom vystúpení v Bagneux...

Spoluprácu sme začali v roku 1987. Vďaka Detskému folklórnemu súboru Jadlovček a Folklórnemu súboru Jadlovec máme vo svojom repertoári aj piesne a tance z Margecian. Spoločne sme vystúpili v Margecanoch, Brezne, vo Važci i na festivaloch vo Východnej a v Detve. V roku 2007 Jadlovček absolvoval šesť výchovných koncertov pre žiakov parížskych škôl. Aj v tomto prípade členovia nášho

ňujú. Takto sme prešli možno celé Česko-Slovensko. V budúcom roku chceme v termíne 10. až 12. mája navštíviť Viedeň, kde by sme si prezreli tamojšie pamiatky. Potom by sme od 13. až do návratu do Paríža 18. mája postupne navštívili Bratislavu, Rajecké Teplice, Cigef, Bojnice, Starú Bystricu, Dlhé Pole, Čičmany, Rajeckú Lesnú či Trenčín. Ako aj z uvedeného vidieť zaujímajú nás kultúrne pamiatky, kúpele, pamätihodnosti. Na týchto cestách stretávame aj známych folkloristov. To všetko prispieva k obohateniu nášho poznania o Slovensku.

• Daniel, vráťme sa k folklórnemu súbore Nadeje. Už si naznačil, ako ovplyvnil tvoj rodinný život...

Okrem manželky Moniky sa dostali do súboru aj dcéry Soňa a Táňa. Keď zarátame i Monikinu mamu a najmladšiu vnučku Ninu, je to už štvrtá generácia z našej rodiny. Celý život našej rodiny je zviazaný s folklórom. Podobné skúsenosti má aj rodina Pavla Lesaka, kde popri ňom tancovala a dodnes tancuje tiež manželka Beatricia, dcéry Sandrine a Caroly a vnučka Saša. Tiež už je to štvrtá generácia. Vekom najstaršou, no duchom stále mladou je osemdesiatpäťročná Denisa Schachtová. Jej bratranec František Dzian primerane svojmu veku aj na jubilejnom koncerte spieval pieseň Ja som bača veľmi starý. No a najmladší sú členovia z Nadejčka, ktorí pri koncerte niesli tabuľku s nasledujúcim tematickým okruhom programu a tú vymenili za predchádzajúcu. To vymyslela dcéra Táňa. V súbore máme dvadsať členov, z toho štrnásť-päťnásť žien a dievčat a päť chlapcov.

• Tvoja obľúbená matematika, Daniel, nepustí. A roky nezastaviš...

Veru, mám sedemdesiatpäť rokov, najvyšší čas prepustiť žezlo mladším. Našťastie, vychovali sme si nasledovníkov, takže umeleckou vedúcou súboru sa stane dcéra Táňa. Už pri príprave toto jubilejného vystúpenia to vlastne dirigovala. A ja sa už sústreďím na manažovanie. Pravda, kým mi to zdravie dovolí.

• Zorganizovanie tejto akcie určite čosi stálo. Ako súboru pomáha Slovensko, ktoré vlastne krajský súbor Nadeje reprezentuje v Paríži, v celom Francúzsku a napokon všade, kde vystupujete?

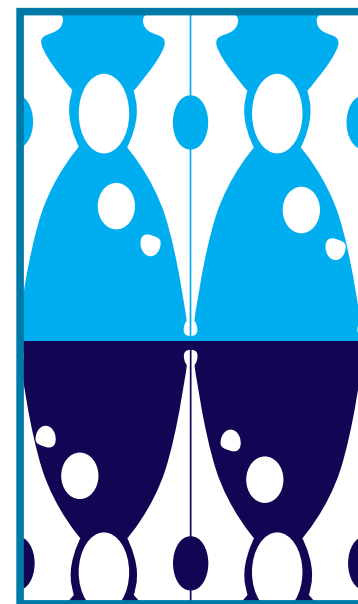
Peniaze žiadame od Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Všetky spolky Slovákov môžu pýtať peniaze len takýmto spôsobom. Každý rok nám niečo dajú. Síce menej, ako žiadame, ale dajú. S veľvyslancom Slovenskej republiky vo Francúzsku Igorom Slobodníkom sa poznáme dlhé roky, ale veľvyslanectvo nemá v agende pridelovanie peňazí. No, a keď to, čo dostaneme, nestačí a z akcie nezískame dosť prostriedkov, často musíme siahnuť do vlastného vrecka. Ale to nie je pre nás nijaká novinka, za tie roky sme si na to už zvykli.

• Aké sú ďalšie zábery tohto krajského folklórneho súboru aj tvoje osobné?

Najskôr si oddýchnuť z kolotoča priprav i uskutočnenia vystúpenia folklórneho súboru Nadeje a slovenských hostí pri príležitosti sedemdesiatročného jubilea. Najbližšie nás čaká organizovanie Mikuláša na rue Bachelet v Paríži, kde pre najmenších máme pripravené darčeky a my sa azda zohrejeme pri prevarenom víne. A potom sa už začnú prípravy na ďalší ročník Folklórnych slávností pod Poľanou v Detve. Život nás naučil, že netreba plánovať ďaleko...

RODINA a ŠKOLA

x/2022

Časopis založený v roku 1885 pod pôvodným názvom Dom a škola. S prestávkami vychádzal až do roku 2019.

Príloha Slovenských národných novín pre všetkých, ktorým záleží na dobrej výchove a vzdelávaní, pozitívnom myslení a pevnom hodnotovom svete.

Lubomír PAJTINKA

Keď má okrúhle výročie človek, zvyknú sa z jeho prítomnosti i výročia tešiť jeho najbližší – rodina, priatelia, známi. Ak má takýto sviatok inštitúcia, ako je škola, je to tiež príležitosť na oslavu, lenže najmä

Múdrost školy alebo o „hlavnom výčape vedomostí“

na oslavu vzdelávania, múdrosti, rozumu. Pri zbere poznatkov človek zvyčajne čosi pochyti od svojho okolia, priateľov, rodičov, z médií, ale hlavným „výčapníkom“ vedomostí sú stále učitelia inštitucionálne zakotvení v dielni ľudskosti pomenovanej škola. Učitelia denne sadia semienka poznania, vo svojich kabinetoch či po večeroch doma chystajú technológie ich podávania a následne ich každodenne servírujú žiakom vo svojich triedach.

Každá škola je dlhodobo vzácnou studnicou poznávania, kde v kolobehu generácií šíria vedomosti a poznatky zo spoločensky, vedecky a kultúrne významných oblastí. Vo svete je známou poučka o tom, že vedomosti a informácie sú najdrahší tovar. Túto vzácnosť denne sprostredkujú učitelia škôl s cieľom pripraviť svojich žiakov čo najlepšie na dosahovanie úspechu, teda i šťastia v živote. Byť učiteľom je poslanie. Lenže nie preto, že za také nízke ohodnotenie by túto prácu asi nikto iný nebol ochotný a schopný robiť, ale najmä preto, že práve od učiteľa závisí, akú nošu vedomostí, zručností a kompetencií si ten ktorý žiak zo svojej alma mater odnesie. Učiteľ ponúka plným priehŕštim všetkým rovnako. Je už potom len na žiakoch, koľko si chcú z ponúkaného zobrať, koľko prijmú...

Každá škola si svojou prácou každoročne pripája k svojim dejinám jeden letokruh, ktorý je vystavaný z desiatok jej absolventov, čo školu absolvovali a opustili. Je len na nich, ako poznatky získané v škole využívajú vo svojom ďalšom živote, čo urobí pre naplnenie svojich životných snov a túžob, ktoré nosia skryté v hĺbke svojich srdiečok. Lebo – úspech je realizáciou snov v tvrdej práci, úspech je v odriekani, ale aj používaní vedomostí a zručností, ktoré nám dala škola, naši učitelia. Žiakom každej školy treba želať múdrych, dobrých a spravodlivých učiteľov, učiteľom pracovitých, slušných a po úspechu túžiacich žiakov, rodičom žiakov spokojnosť so vzdelávacou cestou, ktorú si vybrali ich deti, vedeniu školy veľa dobrých a tvorivých nápadov pri ponúkaní vzdelávacích služieb, ale i dobré podmienky na existenciu a prevádzku školy. Napokon celej našej spoločnosti treba zaželať osvietených ľudí, ktorí podporujú a preferujú vzdelanosť ako najvyššiu formu zážitku a poznávania. Albert Einstein ešte v 19. storočí o sebe povedal: „Nemám nijaké nadanie, som iba vášnivo zvedavý!“ Nuž, nech nás všetkých životom sprevádza práve táto vášeň, ktorá vyniesla človeka až na Mesiac a zsvätila ho do tajov nášho mikrosveta i makrosveta.

Slovákovi sprítomňuje, otvára a ukazuje dávne veky kľúčom poznania a príťažlivosti Profesor Matúš Kučera jubiluje

Aby študenti milovali svojho učiteľa, nestačí, aby dobre a pútavo učil, aby zvládal pedagogickú abecedu, ale musí z neho vyžarovať skutočný ľudský cit, láska k deťom a témam, ktoré vyučuje. Učiteľ deťom nielen sprostredkúva nové poznatky a informácie, ale aj učí deti milovať nové vedomosti, vážiť si múdrosť, vzdelanosť a cez ne aj dobro a ľudské hodnoty. Usiluje sa naučiť mladých ľudí kriticky myslieť a rozlišovať hodnotu informácií a vedomostí.

Mnohí učitelia, ktorí v čase príprav na svoju profesiu zažili na Univerzite Komenského prednášky profesora Matúša Kučera si iste spomínajú na jeho pútavé a strhujúce, priam herecké vystúpenia pred katedrou. Pre mnohých sa stal vzorom zapáleného a múdreho pedagóga. Profesor Kučera bol nielen vynikajúci rozprávač, ale aj náročný skúšajúci. Zažil som na vlastnej koži túto úžasnú atmosféru nabíjania našich študentských batérií, aby sme s nimi vydržali celý život šíriť vedomosti načerpané z jeho bohatej studnice. A on sa dokázal rozdávať celou svojou bytosťou. Rozsypal vedomosti o stredovekých dejinách medzi naše hladné mysle a my sme ich hltali, akoby to bola nebeská manna.

Profesor Kučera ponúkal vedomosti akoby na zlatej tácke a nezištne ich dával študentským mysliam. Hovoril pútavo, menil farbu hlasu, rytmus reči, prekladal vedecké poznatky príhodami, príbehmi ako dobrý kuchár francúzske zemiaky klobáskou, varenými vajčičkami nakrájanými na plátky a smotanou. To bolo dobrodružstvo poznávania, kde v divadle jedného herca chvíľu znela monodráma, potom zas milostný príbeh lásky a následne veselohra či dramatický a detektívny román. Dávkoval nám jednotlivé informácie v minutáži tak, aby nás neunavil, ale aby sme ani nemali čas na oddych či spomalenie. Jedna téma striedala druhú v rytme tanga, valčíka, potom zas čardáša či polky. V tom je hádam to tajomstvo pedagogickej účinnosti nášho pôsobenia na svojich žiakov a študentov. Vedieť odhadnúť ako dobrý stratég čo na nich najlepšie zaučinkuje.

V osemdesiatych rokoch, keď študovala naša generácia dejiny, bolo obdobie stredoveku, ktoré prednášal profesor Kučera pre vrchnosť málo aktuálne. Do hlavy nám tlačili propagandistické klišé najmä o ruských a robotníckych revolúciách. Všetci sme vedeli, že dejinami hýbu revolúcie a robotnícke masy.

Profesor Kučera nebol nijaký knihomoľ a odľud. Práve naopak, bola to živá rieka, dravec, keď obhajoval národné záujmy národa. Bol aj vtipný, ba aj zábavný, no vedel byť i rázny a útočný. Vysúkal toľko argumentov pre svoju teóriu, že súper nemal šancu. Mohol ho iba skúsiť obviňovať, že nemal toľko času na vysvetľovanie ako on, či hľadať nejaké iné výhovorky. Za pravdu, ktorej veril, dokázal tvrdo bojovať, obhajovať ju, ctíť si

fakty. Vždy sa usiloval presvedčať, že raný stredovek mal veľký význam pre sebauvedomenie nášho národa, pre jeho historické vedomie. Boli sme tu už vtedy a niečo sme dokázali... Lebo sme tu aj dnes!

Dokázal vecne, argumentačne správne oponovať tendenciám niektorých tiežhistorikov našich južných susedov, ktorí sa pokúšali dehonestovať náš vklad do dejín Európy a znevažovať našu existenciu.

Kto dnes spočíta, koľko ľudí vyrástlo na knihách Matúša Kučera? Koľkí pochopili práve vďaka nim, k akému národu patria, akú povinnosť majú voči svojim predkom. Popularizoval dejiny a naše miesto v nich. Človek cítil pri čítaní jeho článkov a kníh napätie a radosť z toho, že niekto dokáže tak presne a výstižne pomenovať veci, ktoré mnohí cítia, ale nevedia tak dobre vypovedať ako on. Matúš Kučera sa odvážil písať o tom najťažšom – o začiatkoch našich dejín, ktoré sa mnohým strácajú v hmle zabudnutia aj cielenej znevažujúcej propagandy. Tie knihy stáli pri zakladaní dnešnej republiky, národného povedomia. Patrili do skladačky, do lega, z ktorého si každý z nás vystavil hrdoť na svojich predkoch, na svoj národ.

Úžasné sú jeho knihy písané strhujúcim štýlom, ktorý pripúta čitateľa. Pútavo približuje na náročnú úlohu popularizátora našich dejín a odvážil sa na to najťažšie – písať aj pre deti a mládež. Majstrovsky!

Dokázal si vychovať svojich nasledovníkov a dnes stále pracuje, ale aj sleduje a pozorne vníma, ako rozvíjajú jeho odkaz a pedagogické i národné poslanstvo.

Žijeme v čase, keď si musíme klásť zásadnú otázku: Kto sme a kam ideme? Historici nám pomáhajú orientovať sa vo víre času, aby sme sa nestratili – ako ľudia a ani ako národ. Na otázku kto sme, nám pomáha nájsť odpoveď aj dielo profesora Matúša Kučera. Koncom októbra tohto roku sa dožil životného jubilea – deväťdesiatich rokov. Veľká vďaka a obdiv, pán profesor!

Lubomír PAJTINKA

Profesor Matúš KUČERA

SPOLOČENSKÁ ÚLOHA UČITEĽA

Učiteľ má veľkú moc odovzdávať vedomosti, zručnosti, skúsenosti, radosť z učenia, niečo, čo už niekto objavil posunúť mladej generácii, aby bola vzdelanejšia a aby posúvala hranice poznania ďalej. Učitelia sú prostredníci, ale aj tvorcovia charakterov, sú cez svojich žiakov aj hýbateľmi sveta. Bez nich by sa svet prestal hýbať a zahynul by na nehybnosť a chaos. Svojím životom, nasadením, svojou prácou a usilovnosťou sú vzorom žiakom a okoliu. Musia veriť v dobro a rozdávať dobro, musia veriť v múdrosť a rozdávať múdrosť, musia veriť v lásku a rozdávať ju okolo seba. Aj keď, paradoxne, v ich rodinách sa jej ich deťom niekedy ujde menej ako tým v ich triedach. Aj taký je osud učiteľov...

(lupa)

Foto: Emil SEMANCO

Uvažovaním o našich vlastných myšlienkach získavame prehľad o našich emóciách Čo je metakognícia a ako ju u detí podporiť?

PhDr. Nikoleta IZDENCZYOVÁ, PhD.
Foto: Emil SEMANCO

Keď sa deti stretnú s ťažkým problémom, napríklad s testom z matematiky, ktorého zvládnutie im pripadá nad ich sily, so zdanlivo neprekonateľnou úlohou zo slovenského jazyka či so sociálnymi konfliktmi, ktoré ich frustrujú, môžu mať tendenciu vzdať sa a vo svojom myslení sa nastaviť na – „ja to nezvládnem“. Aby deti prosperovali, musia byť schopné prejsť od negatívneho – „nezvládnem to“, k proaktívnemu – „ako sa to dá zvládnuť?“ Aby to urobili, musia premýšľať o tom, prečo uviazli, čo ich frustruje, čo by im mohlo pomôcť. Musia sa zamyslieť nad vlastným myslením. Toto myslenie o myslení, resp. poznávanie toho, ako človek poznáva, sa označuje pojmom metakognícia.

Metakognícia je pojem na označenie niečoho, čo väčšina z nás robí každý deň bez toho, aby si to uvedomovala. Uvažovaním o našich vlastných myšlienkach získavame prehľad o našich emóciách, potrebách a o našom správaní – to nám pomáha zvládať ich a prispôbovať sa novým výzvam a emocionálnym prekážkam. Je to konverzácia, ktorá prebieha v našej hlave, keď monitorujeme a vyhodnocujeme postupy, ktoré používame pri poznávaní a učení sa, a keď plánujeme ďalšiu činnosť. Bežne sa uvádzajú dve súčasti metakognície – metakognitívne vedomosti a metakognitívne zručnosti. Metakognitívne vedomosti predstavujú to, čo učiaci sa vie o spôsobe, akým sa učí, alebo o tom, ako sa môže čo najefektívnejšie zapojiť do konkrétnej úlohy, zatiaľ čo zručnosti sa týkajú schopnosti regulovať tieto činnosti.

■ PREKONÁVANIE PREKÁŽOK

Ukazuje sa, že učiť deti, aby metakogníciu proaktívne používali na prekonávanie prekážok, je veľmi dôležité. Stále viac štúdií z oblasti kognitívnej psychológie naznačuje, že deti, ktoré sa učia používať metakognitívne stratégie už od začiatku školskej dochádzky, sú odolnejšie a úspešnejšie v škole aj mimo nej. Metakognícia je dôležitou súčasťou tzv. učebných spôsobilostí, predstavuje dôležitý predpoklad efektivity celoživotného učenia sa, umožňuje dieťaťu dosiahnuť maximum jeho učebného potenciálu, je späť a vyššou mierou vnútornej

motivácie a nezávislosti učiaceho sa, s pozitívnymi postojmi k učeniu sa, s vyššou mierou sebadôvery a psychickej odolnosti. Naopak, nedostatočne rozvinuté metakognitívne schopnosti sú pozorovateľné v

zniženej sebaregulácii žiakov, v absencii schopnosti plánovať, strategicky myslieť, hľadať alternatívne riešenia, potláčať správanie typu „pokus a omyl“ a prejavia sa v slabšom školskom výkone. Výskumy potvrdili, že nácvikom, tréningom možno si osvojiť určité metakognitívne stratégie.

■ PODPORA METAKOGNÍCIE

Dieťaťu môže pomôcť začať myslieť metakognitívnym spôsobom, ak mu rodičia a učitelia budú klásť metakognitívne otázky. Pre metakognitívne otázky je typické, že sú: otvorené – dávajú dieťaťu priestor na zamyslenie nad svojim myslením: „Môžeš mi povedať viac o tom, prečo si to myslíš?!“ neobviňujúce – keď pri nežiaducom správaní dieťa požiadame, aby premýšľalo o svojom správaní, môže mu to pomôcť naučiť sa zvládať ťažké situácie lepším spôsobom: Prečo si myslíš, že si bol taký nahneváný, keď s tebou kamarát nesúhlasil? zamerané na riešenie – povzbudzujú dieťa, aby premýšľalo o tom, ako môže využiť svoje porozumenie na zmenu vecí v budúcnosti: Ako by si to nabudúce mohol riešiť inak? Čo by si mohol nabudúce urobiť inak, aby sa tento problém neopakoval? orientované na proces – pomôžu dieťaťu získať lepšiu predstavu o tom, ako funguje jeho myšlien-

kový proces: Čo si myslíš, že ti práve teraz sťažuje prácu na tejto úlohe/projekte? Čo urobíš ako prvý krok pri riešení tejto úlohy? Ako budeš postupovať ďalej? Ako budeš vedieť, že je tento projekt hotový?

Naučiť sa metakognitívne myslieť je proces, ktorý zaberie istý čas a rodičia aj učitelia by mali byť trpezliví. Mali by akceptovať, že veľa práce sa deje v úzadí, nepozorovane. Je preto dôležité neočakávať okamžité výsledky. Deti nie vždy rady zdieľajú svoje myšlienky, čo je v poriadku. Často už len kladenie metakognitívnych otázok aktivuje metakognitívne myslenie dieťaťa, aj keď to nie je viditeľné pre rodičov či učiteľov. Keď deti naučíme premýšľať o svojom správaní inak, začnú sa časom aj správať inak.

■ KLÚČOVÁ ÚLOHA

Úloha metakognície je v procese učenia sa kľúčová, pretože umožňuje dieťaťu monitorovať svoju aktuálnu úroveň vedomostí a zručností, plánovať a hodnotiť stav svojho súčasného učenia. Podľa mnohých výskumných štúdií úroveň metakognície úzko súvisí so školským výkonom dieťaťa. Čím viac bude dieťa schopné porozumieť svojmu procesu myslenia a učenia, tým ľahšie bude pre neho zistiť, aké stratégie a postupy mu najviac pomáhajú – metakognitívne myslenie mu pomôže uspieť v škole, aj neskôr v živote.

Kladenie metakognitívnych otázok doma pomôže deťom začať používať metakognitívne

stratégie aj v ich školskej práci. Mnohé deti, najmä tie, ktoré majú problémy s učením, uviazli v nesprávnych študijných návykoch, zlyhávajú v plnení domácich úloh, zažívajú stres zo skúšania. Ak má dieťa problém vyriešiť nejakú úlohu/vypracovať projekt, metakognitívne otázky zo strany rodiča mu môžu pomôcť využiť jeho metakognitívne schopnosti na vyskúšanie iného prístupu. Dieťaťu sa rodič môže napríklad pýtať: Aký postup ti v minulosti pomohol dosiahnuť dobré výsledky pri podobných projektoch/úlohách? Môžeš použiť tieto postupy/poznatky, aby ti pomohli s úlohou, ktorú práve riešiš? Kladenie metakognitívnych otázok mu pomôže objasniť jeho myšlienkový proces, zvládnuť jeho úzkosť a nájsť lepší spôsob, ako pristupovať k učeniu.

V rámci vyučovacieho procesu je to učiteľ, ktorý celý vyučovací proces rôznou mierou riadi, usmerňuje, navodzuje rôzne učebné činnosti, situácie. Učiteľ by mal byť tiež manažérom metakognitívnych skúseností žiakov. Dôležité sú nielen odborné poznatky učiteľa týkajúce sa učiva, ale aj metakognitívne poznatky a zručnosti týkajúce sa toho, aké stratégie uplatniť pri osvojovaní konkrétneho učiva. Učiteľ tu vystupuje ako ten, kto je odborníkom nielen na predmet, ktorý učí, ale je odborníkom aj na to, ako si obsah predmetu osvojiť čo najefektívnejšie.

■ STIMULAČNÉ PROGRAMY

Výskumy orientované na metakogníciu pomáhajú vytvoriť spôsob výučby, ktorá na základe systematického nácviku podporuje metakogníciu žiaka. V zahraničí boli vyvinuté výučbové a stimulačné programy zamerané na rozvoj metakognitívneho fungovania žiakov. Niektoré programy majú všeobecný charakter – nesúvisia s obsahom konkrétneho vyučovacieho predmetu (tzv. doménovo-všeobecné programy), iné sú využívané v rámci konkrétnych vyučovacích predmetov (doménovo-súvisiace programy). Do kategórie doménovo-súvisiacich programov patrí aj metakognitívny program SMARTS, ktorý bol preložený, adaptovaný a pilotne overovaný aj v slovenských podmienkach v rámci projektu VEGA 1/0254/20 (názov projektu: SMARTS – Slovenská adaptácia a pilotné overenie programu na stimuláciu exekutívnych funkcií a metakognitívnych schopností žiakov so zníženým školským výkonom). Cieľom programu je umožniť žiakom porozumieť svojim silným a slabým stránkam pri procese učenia a naučiť ich efektívne využívať metakognitívne stratégie pri riešení zadaných úloh v oblasti matematiky a slovenského jazyka.

Autorka pôsobí na Katedre predškolskej a elementárnej pedagogiky a psychológie Prešovskej univerzity.

Kresťanský kríž je v celom svete najrozšírenejší a najuctievanejší symbol Výchova k štátnej identite je potrebná

Lubomír PAJTINKA – Foto: internet

Škola je odpradáva verejná inštitúcia, a to aj v prípade, ak je zriadená cirkvou či súkromným zriaďovateľom. V prevažnej miere sú dnes v Európe zriaďovateľmi škôl obce, mestá či štát. V triedach sa od najstarších čias na čelnej stene objavuje symbol, ktorý charakterizuje kultúrny alebo štátny kód krajiny, kde škola pracuje. A tak v triedach nachádzame busty politikov, prezidentov, kráľov, náboženské symboly, portréty štátnikov, významné osobnosti národov.

Pred časom bola v Istanbule veľká medzinárodná konferencia, počas ktorej sme mali možnosť navštíviť viaceré turecké školy. V súčasnosti v každej tureckej škole napríklad nájdete vo vstupnej hale portrét alebo bustu Mustafu Kemala Atatürka, otca Turkov, ktorý urobil v dvadsiatych rokoch minulého storočia rozsiahle reformy. Tie posunuli Turecko ekonomicky i kultúrne výrazne dopredu. V každej tureckej triede je zarámovaný portrét Kemala Atatürka. Každá učebnica začína svoju obsahovú časť tiež portrétom otca Turkov a hymnou Turecka. Portréty prezidenta súčasného Turecka napríklad v triedach nenájdete.

■ ROZLIČNÉ PRÍSTUPY

V každej krajine sa pristupuje k symbolom v štátnych, vo verejných v súkromných a v cirkevných vzdelávacích inštitúciách zo svojho kultúrneho a historického uhla pohľadu. V Európe sa k označovaniu verejných úradných priestorov, ale aj vzdelávacích miest pristupuje rozlične, niekde prevažujú štátne symboly, inde cirkevné, niekde sa používajú portréty hláv štátov. Ale prakticky nenájdete verejný priestor, osobitne školský, kde by neboli v nejakej podobe štátne, kultúrne či národné symboly.

Na Slovensku to bolo v dejinách podobné. Do roka 1918 školy a triedy zdobil najmä portrét cisára

a kríž. Po vzniku Česko-Slovenska to už bol najmä portrét T. G. Masaryka a v cirkevných školách zostali kríže ako symboly kresťanstva. Po druhej svetovej vojne a po februárovom prevrate v roku 1948 sa na stenách tried striedali portréty socialistických prezidentov. Po roku 1989 pokračuje prezidentská tradícia výzdoby tried, doplnená od roka 1993 o slovenský štátny znak. Hlava štátu v triede a štátny znak symbolizujú štát a štátnosť, demokratický systém, v ktorom škola pôsobí. Pre žiakov symbolizujú národnú a štátnu identitu.

■ KRESŤANSKÁ IDENTITA

Kresťanskú identitu symbolizuje v mnohých školách Európy kríž. Ten je symbolom utrpenia i nádeje. V kultúrnych hodnotách človeka symbolizuje potrebu pokory, duchovna, schopnosti porozumieť tomu, že k životu patria aj obeť, ktoré môžu byť napokon základom úspechu a dobra. Ku krajínám, kde je od druhej svetovej vojny kríž povinne súčasťou symboliky škôl a tried, patrí aj Taliansko. Táto povinnosť sa zaviedla zákonom z čias fašistického režimu počas druhej svetovej vojny. Pred nejakým časom Európsky súd pre ľudské práva v Štrasburgu svojím verdiktom vyhovela Talianke Soile Lautsiovej, ktorá sa sťažovala na kríže visiace v triedach v severnom Taliansku, a vydal verdikt, ktorým kríže zakázal. Toto rozhodnutie

vyvolalo v celej Európe i v Taliansku rad otázok a vlnu nevoľe. Ministerka školstva Talianska Mariastella Gelminiová reagovala na toto rozhodnutie vyhlásením, že kríž je súčasťou talianskej národnej identity.

■ BULHARSKÝ ZÁKAZ

V Rakúsku na situáciu reagoval okrem iných spolkový kancelár, ktorý sa tiež postavil za zachovanie krížov v rakúskych školách. Okrem iného povedal: „Križ ostane v triede. Nikto nemôže náš konkordát s Vatikánom zrušiť.“ Diecézny biskup Klas Kung zo Sankt Pöltenu tiež povedal, že sa obáva toho, že ak by mali zmiznúť kríže z rakúskych škôl a verejných miest, potom si treba položiť otázku, kde sa to všetko skončí, kedy sa začne aj s likvidáciou cirkvi ako takej, lebo možno jej existencie niekomu prekáža. Podobne sa vyslovil aj vtedajší poľský prezident Lech Kaczyński. Povedal, že Varšava nikdy nebude súhlasiť so zvesením krížov v štátnych školách.

■ ROZPORUPLNÁ DISKUSIA

V Európe sú však aj krajiny, kde sa diskusia o cirkevných symboloch rozvíjala aj zásluhou vlastných politikov. V štátnych školách v Chorvátsku presadzoval odstránenie krížov prezident Stjepan Mesić, za čo si vyslúžil pomerne veľkú domácu kritiku. V Bulharsku je od roka 2009 súčasťou reformy školstva aj zákaz používania náboženských symbolov v školách. A to aj napriek tomu, že v krajine žije až osemdesiat percent ortodoxných veriacich.

Križ sa stal na celom svete najrozšírenejším a najuctievanejším symbolom. Stotožňuje sa s príslušnosťou ku kresťanstvu. Odstránenie kríža z tried môže podľa niektorých nastoliť celkom legitímne otázku odstránenia kríža aj zo štátnych vlajok. Križ má v štátnej vlajke v nejakej podobe zakomponované nielen Slovensko, ale aj Fínsko, Island, Nórsko, Švédsko, Švajčiarsko, Grécko či Anglicko.

Slovenský dvojkriž má svoje korene až v Byzancii, pričom jedno rameno kríža znamená svetskú a druhé cirkevnú moc v ich nerozlučnej jednote.

My Slováci niekedy žartom hovoríme, že náš dvojkriž znamená aj to, že nás Boh skúša vždy dvakrát. S klasickými kresťanskými náboženskými symbolmi nemajú problém Francúzi, u ktorých došlo počas Francúzskej revolúcie v roku 1789 k striktnému odľahu cirkvi od štátu. Bol to dokonca jeden z pilierov tejto revolúcie. Zákon z roka 1886 predpisoval, že učebné plány a učiteľia v štátnych školách musia byť prísne laicistickí. Náboženské symboly podľa tohto zákona nemohli byť v štátnych školách vôbec. V ostatných rokoch začali francúzsku spoločnosť znepokojovať moslimské symboly, preto francúzsky parlament prijal 28. januára 2004 zákon o laickosti, ktorým sa zakazuje nosenie náboženských symbolov v štátnych školách. Medzi tieto symboly patrí vo Francúzsku aj šatka, ktorou si moslimky zahŕňujú hlavu a tvár.

Viaceré európske krajiny však zakomponovali do svojej filozofie národného a štátneho života symboly náboženského sveta veľmi pevne. Kríže sa na vlajky, ale aj do tried nedostali náhodou. Majú svoj jasný pôvod v kresťanskej tradícii týchto národov. Tradíciu odovzdanú z generácie na generáciu. Na Slovensku sa diskutovalo o krížoch ako symboloch kresťanstva v triedach najmä v rokoch 1990 a 1991. Diskusia sa skončila kompromisom a v súčasnosti sa náboženské symboly umiestňujú a používajú v cirkevných školách a v štátnych a verejných školách zostali civilné symboly, teda štátny znak a portrét prezidenta republiky.

■ VZDELÁVACIA DOKTRÍNA

Od čias ministra Jána Mikolajsa sa rozšírila symbolika v našich triedach o preambulu ústavy nášho štátu. Celá téma dostala, žiaľ, politický podtext, ale vďaka rozvážnym rozhodnutiam sa napokon situácia upokojila a žiaci v slovenských školách majú svoje triedy doplnené o symboly, ktoré sú charakteristické pre naše dejiny, kultúru i naše historické povedomie. Sú súčasťou vzdelávacej doktríny podobne, ako je to všade v Európe a vo vyspelom svete.

Vzdelanie je len jednou súčasťou, komponentom múdrosti a výbavy človeka Bohatstvo rozumu má byť v službách ľudstva

Prof. PhDr. Miron ZELINA, DrSc.

Jeden z hlavných fenoménov, možno najdôležitejší, ktorý rozhoduje o šťastí človeka, o dobrej rodine, o blahobytnnej spoločnosti, je ľudský rozum – múdrosť, schopnosti. Zvyčajne sa stotožňuje ľudská múdrosť so vzdelaním. Vzťah medzi múdrosťou a vzdelaním je zložitý. Pokiaľ múdrosť definujeme ako schopnosť riešiť problémy, podobne ako inteligenciu, tak potom vzdelanie je len jednou súčasťou, komponentom múdrosti človeka. Rozum, múdrosť človeka, by mal byť jedným z hlavných psychoregulatorov nášho správania, prežívania, myslenia.

Vzdelanie vymedzujeme ako súbor vedomostí, informácií, ktoré sa získavajú najmä v škole učením a potvrdzujú stupňom vzdelania, napríklad maturitným vysvedčením, bakalárskym, magisterským diplomom a podobne. Presnejšie je to súhrn poznatkov, informácií, ktoré žiak získava pod vplyvom vzdelávania a výchovy v škole aj mimo školy. „Sú to zapamätané a pochopené fakty a vzťahy medzi nimi.“ Vedomosti žiaka možno rozdeliť na deklaratívne a operatívne. Deklaratívne vedomosti spočívajú len v znalosti faktov. Žiak s deklarativnými vedomosťami vie veci a javy pomenovať, definovať, znázorniť, napísať. Operatívne vedomosti zahŕňujú aj pochopenie príčin podmieňujúcich deklaratívne vedomosti. Žiak s operativnými vedomosťami vie aj vysvetliť, argumentovať, vie ich použiť v nových situáciách.

OSOBNOSTNÉ PREDPOKLADY

Schopnosti predstavujú súbor osobnostných predpokladov pre učenie, riešenie problémov. Schopnosti sú vlastnosti osobnosti na vykonávanie určitej činnosti. Schopnosti sa rozvíjajú učením na základe vloh. Vlohy sú vrodené a naučené dispozície na určitú činnosť. Rozlišujeme aj špeciálne schopnosti, ktoré sa týkajú špeciálnych výkonov subjektu, napríklad schopnosť pracovať s počítačom, čítať v Braillovom písme, hrať na hudobný nástroj, podávať nejaký športový výkon. Inteligencia je schopnosť chápať, uvažovať, usudzovať, prispôbiť sa novým podmienkam (Ch. Binet); je to schopnosť učiť sa zo skúsenosti, riešiť nové problémy, myslieť, usudzovať, hodnotiť, tvoriť (W. Stern). Inteligencia je obecná schopnosť uvažovať, myslieť, riešiť problémy – v tomto zmysle môžeme hovoriť aj o múdrosti ako ľudskej charakteristike. Inteligencia je sytená rozličnými schopnosťami – pomocou analýz (najmä faktorových) sa prichádza na rozmanité schopnosti, ktoré podmieňujú rozličné ľudské výkony.

Zručnosti predstavujú psychomotorické schopnosti, ktoré sa uplatňujú pri riešení úloh praktickej povahy a sú niekedy vyčlenené ako samostatná oblasť – doména. Zručnosť je pripravenosť, nadobudnutá pohotovosť správne, čo najrýchlejšie a najefektívnejšie vykonávať istú činnosť na základe získaných vedomostí a skúseností. Zručnosť sa uplatňuje napríklad pri riadení auta, pri varení, pri učení sa práci na počítači. Pri vytváraní zručností má významnú úlohu opakovanie. Opakované vykonávanie činnosti, ktoré sa má stať zručnosťou, sa nazýva cvičením, výcvikom. Získavanie zručností sprievádzajú vedomosti sprostredkované slovom, vysvetlením, inštrukciou. Zručnosti nie sú len motorické, existujú myšlienkové, poznávacie zručnosti (metakognícia), zručnosti tvorivosti (heuristika). Súčasťou zručností sú návyky – opakováním, cvičením sa vypestuje zručnosť, návyk, kde už nie je potrebná vedomá kontrola činnosti, činnosť sa automatizuje. V poslednom čase zručnosti (skill) nadobudli vysoký význam – najmä zručnosti pracovať s informáciami, zručnosti práce na počítači, ktoré potrebuje každý občan. Zručnosť pracovať s informáciami je dnes a bude v budúcnosti jednou zo základných kompetencií – zručností človeka budúcnosti. Je dobre, že sa v našom vzdelávacom systéme učia žiaci ovládať informačno-komunikačné technológie, ich prenos do seba vzdelávania je však málo prepracovaný.

Spoločne pre tieto fenomény ľudskej psychiky sa používa názov: kognitívna oblasť osobnosti alebo uplatnenie princípov kognitívnej psychológie do učenia. Z praktického pohľadu pre učiteľov, rodičov možno urobiť záver, že je potrebné nezdokonaľovať len vedomosti žiakov, ale aj ich múdrosť, inteligenciu, schopnosti a zručnosti. Múdrosť človeka nie je len jeho intelektová schopnosť či vedomosť. Howard Gardner roz-

Profesor Miron ZELINA

pracoval najprv teóriu mnohostranných inteligencií a neskoršie napísal knihu o tom, ktorý „rozum“ – múdrosť – bude najmä potrebný pre ľudí budúcnosti.

OSOBNOSTNÉ PREDPOKLADY

V našom vzdelávaní aj výchove často opakujem frázu, že ide o „komplexný rozvoj osobnosti“. To je, aj nie je pravda. Gardner hovorí, že je potrebné identifikovať aj špecifické nadania, schopnosti dieťaťa a identifikovať týchto sedem špecifických inteligencií:

Teória mnohoperceptnej inteligencie H. Gardnera rozlišuje:

- lingvistickú inteligenciu, slovnú, učenie sa domáceho jazyka a cudzích jazykov;
- hudobnú, výtvarnú, iné umelecké schopnosti, vlohy;
- logicko-matematickú;
- priestorovú;
- telesno-kinestetickú, telesná výchova, tanec, šport;
- intrapersonálnu inteligenciu zameranú na utváranie vlastnej osobnosti – sebatvorba;
- interpersonálnu inteligenciu zameranú na tvorenie medziľudských vzťahov.

K týmto inteligenciám neskoršie dodal H. Gardner ešte environmentálnu inteligenciu. Intrapersonálna inteligencia obsahuje schopnosti budovať seba, riadiť seba, reflektovať seba, kontrolovať svoje emócie, budovať odolnosť voči nepriaznivým vplyvom. Blízky pojem k tejto inteligencii je autoregulačná inteligencia a emocionálna inteligencia (EQ), o ktorej D. Goleman tvrdí, že je pre život dôležitejšia ako IQ. Interpersonálna inteligencia je sociálna inteligencia. Pre rodičov a učiteľov je to výzva: identifikujeme u detí ich špecifické schopnosti, nadanie a rozvíjajme to, na čo má dieťa väčšie nadanie, talent.

Howard Gardner uvedomujúc si, že ľudská múdrosť a kvalita života a normalita osobnosti nie je len o inteligencii ako schopnosti, napísal knižku o piatich „rozumoch“ človeka budúcnosti (5 Minds for the Future. Harvard Business Press, Boston, 2008) Identifikoval týchto päť dôležitých charakteristík osobnosti:

Disciplinovaná myseľ – rozum, ktorá zodpovedá za sebariadenie, sebakontrolu, koncentraciu, dekodovanie informácií, ukladanie informácií, ich využitie.

Syntetizujúca myseľ – informácie dávať do celkov, súvislosti ich význam pre život, človeka.

Tvorivý rozum, myseľ – rozvíjať tvorivosť, vyhľadávať tvorivých ľudí, tvoriť prokreatívne prostredie.

Rešpektujúca myseľ – sociálna, interpersonálna inteligencia.

Etická myseľ – morálka, etika, hodnoty.

Múdrosť človeka na rozdiel od jej chápania len ako inteligencia autor rozširuje tento koncept o autoreguláciu, syntetické, kritické myslenie, o tvorivosť, o schopnosť tvoriť produktívne medziľudské vzťahy a najmä o etický rozum – myseľ, teda robiť v prospech dobra. Na túto tému výchovy charakteru, etiky napísal u nás prácu E. Komárik a kol., : Charakter – príspevok k morálnej gramotnosti (UKF Nitra, 2014), ktorá prináša 31 lekcii – cvičení na rozvoj morálnej gramotnosti žiakov. Záverom. Múdrosť nie je len v tom, že človek je

vzdelaný, schopný, ale či dokáže tieto svoje kvality dať do služieb dobrá človeka, pre druhých, či jeho bohatstvo mysle, rozumu je v službách ľudí a ľudstva. V histórii sme neraz boli svedkami, že múdrosť bola zneužitá na teórie „nadľudi“, teórie agresie, zla.

MÚDROSŤ A OSOBNOSŤ

Rozhodujúcou zložkou racionálnej, múdrej autoregulácie, sebariadenia je dobre vybudovaný systém kognitívnej, poznávacej regulácie. Teda aj základom dobrých medziľudských vzťahov, morálneho správania je riadenie ľudského správania rozumom, múdrosťou. Problém je v tom, ako rozvíjať poznávacie, kognitívne schopnosti detí, dospelých, aby boli múdrymi. Ako rozvíjať myslenie, inteligenciu, múdrosť detí od malička a celý život samotným človekom, to je téma modernej kognitívnej psychológie.

Jeden z prvých mysliteľov, ktorý si dal túto otázku v súvislosti s vekom detí, žiakov, dospelých, bol J. Piaget. V jeho myšlienkových pochodoch, ako rozvíjať inteligenciu (nielen vedomosti) žiakov pokračovali mnohí autori. Ako budovať múdrosť človeka? Jeden z najznámejších autorov B. S. Bloom už v päťdesiatych rokoch minulého storočia vypracoval postup, ako rozvíjať ľudskú múdrosť, inteligenciu. Jeho taxonómia rozvoja kognitívnych funkcií žiaka naša odraz aj u nás v didaktikách, napríklad I. Tureka, E. Petláka, menej je to známe a uplatňované v praxi. V tomto storočí Bloomova koncepcia bola revidovaná L. Andersonom a širokým kolektívom autorov. Bolo by dobre, keby moderná pedagogika aj u nás reformovala svoje princípy a učila žiakov rozvíjať všetky ich poznávacie, kognitívne funkcie.

ROZVOJ MÚDROSTI

Andersonova hierarchia rozvoja múdrosti, poznávania, kognitívnych procesov:

Vnímanie a pamäť – v praxi to znamená, že dieťa musí mať hodne podnetov, ktoré vníma (vidí, počuje, skúsi), pamäťá si ich. Deti žijúce v menej podnetovom prostredí majú obmedzené podnety pre rozvoj reči, slov, poznania, sú deprivované...

Porozumenie, pochopenie je druhou etapou – dieťa nemá len poznať slovo, ale pochopiť ho, porozumieť mu. U dospelého nielen módne používať napríklad nové, cudzie slovo, ale rozumieť mu, pochopiť ho.

Aplikácia – dobrou mierou pochopenia slovu, významu, konceptu, je jeho správne používanie v aktívnej praxi.

Analýza, syntéza – syntetické, komplexné myslenie, zaradenie javu, pojmu, konceptu do širších súvislostí

Hodnotiace, kritické myslenie – je múdrosť zaujatia svojho postoja, názoru na vec, jav. Dnes je módu rozvíjať kritické myslenie žiakov, dospelých, pritom sa menej berie do úvahy či subjekt danému slovu, myšlienke rozumie, či ho chápe a vie použiť – aplikácia

Tvorivosť – tvorivé myslenie je vrcholom múdrosti človeka. Nielen vedieť, chápať, hodnotiť veci kriticky, ale navrhovať zlepšenia – to je kľúčovým momentom pokroku človeka pri výstavbe svojho Ja, ale aj pokroku v medziľudských vzťahoch, pokroku v komunite, spoločnosti.

Okrem toho Bloom a Anderson vypracovali aj taxonómiu poznávacích vedomostí, poznatkov, ktoré rozdelili na: faktické vedomosti, konceptuálne vedomosti, procedurálne vedomosti, poznatky, zručnosti a metakognitívne schopnosti.

V budúcnosti sa bude klásť dôraz najmä na procedurálne a metakognitívne schopnosti vzhľadom na veľké možnosti učenia pomocou IKT. Kde nájsť informácie, ako ich uložiť, ako ich využiť. A pracovať na sebe, ako lepšie poznať poznávanie zlepšiť múdrosť.

■ PRAKTICKÉ IMPLIKÁCIE

Rodič predškôlkovi predstaví napríklad slovo „avokádo“ – dieťa to prvý raz počuje, vníma sluchom, vidí zrakom, ochutná avokádo. Osvojí si slovo. V druhom kroku – porozumenie – pochopí na základe vysvetlenia (alebo prečítania si vo vyhľadávačoch – googli, Wikipedia) – klady prípadne negatíva tohto ovocia. V treťom kroku už vie slovo použiť v praxi, napríklad odporúča spolužiakom používať ho. Vie diskutovať o tomto druhu ovocia. Vo štvrtom kroku vie zaradiť avokádo do skupiny ovocia, vie ho porovnať s iným ovocím, vie, odkiaľ je, prípadne ako sa pestuje, aký má dosah na zdravie. V piatom kroku rodič alebo učiteľ žiada od dieťaťa, aby hodnotilo plusy a mínusy užívania avokáda, jeho cenu, výživnú hodnotu – uplatňuje sa hodnotiace, kritické myslenie. V šiestom kroku navrhuje rodine a iným, ako spropagovať užívanie tohto ovocia...

Príklad pre dospelých napríklad osvojenie si pojmu „empatia“. V prvej úrovni rozvíjania poznávania vníma, jednotlivec počuje slovo empatia. Na základe vysvetlenia alebo vyhľadania v googli a inde zistí, čo to je – porozumie tomuto slovu. V tretej úrovni vie adekvátne toto slovo použiť v komunikačných situáciách. Vo štvrtom kroku – celostné analyticko-syntetické, abstraktné, holistické myslenie, vie ho zaradiť do systému komunikácie, tvorby medziľudských vzťahov atď. V piatom kroku uvažuje o hodnote empatie pre život – kedy ju použiť, kedy nie, akú cenu platí subjekt za empatiu a pod., v poslednom kreatívnom kroku uvažuje a navrhuje, ako zlepšiť empatiu medzi ľuďmi.

To sú príklady, ktoré demonštrujú možnosti využitia kognitívnych taxonómií (poznávacích etáp) v mnohých iných prípadoch. Naše aj medzinárodné výskumy zistili, že tradičná škola stavia najmä na pamäti a porozumení faktov, vecí, javov, menej na ich aplikácii a ešte menej na ich hodnotiacom, kritickom myslení a na ich tvorivom využití. Rozvoj múdrosti, poznávania sa spája s mimopoznávacími funkciami najmä v piatom a šiestom kroku myslenia. Napríklad hodnotenie múdrosti a hlúposti (piata etapa – logické myslenie), hodnotenie krásy a škaredosti (estetické hodnotenie), hodnotenie dobra a zla (etické hodnotenie), hodnotenie užitočnosti (efektívita napríklad pri vynálezoch, inováciách). Tvorivosť – šiesta etapa – podpora múdrych rozhodnutí, krásy, dobra.

Základom zlepšenia vzdelávania, múdrosti, poznávania a prospechu žiakov je zadávanie úloh (otázok, problémov, cvičení, slovných požiadaviek) na všetky úrovne kognitívnych schopností, procesov a vedomostí.

Na zlepšenie učenia podľa tejto teórie platia tieto princípy:

a) žiakom je potrebné dávať úlohy na zvyšovanie úrovne všetkých šiestich kognitívnych oblastí (pamäť – porozumenie – aplikácia – analýza, syntéza – hodnotenie – tvorivosť),

b) jednotlivé kognitívne oblasti možno rozvíjať u každého žiaka (na úrovni jeho rozumového vývinu),

c) kognitívne procesy možno rozvíjať v každej edukačnej činnosti – vzdelávacej, výchovnej, v rodine, voľnočasovej, športovej, kultúrnej, v každom vyučovacom predmete,

d) kognitívne procesy všetkých úrovní sa majú rozvíjať systematicky z hľadiska času, t. j. neustále, premyslene zvyšovať náročnosť myslenia a poznávania,

e) na rozvíjanie kognitívnych procesov majú byť dobre pripravení pedagógovia, odborníci, rodičia.

■ MÚDROSŤ JE PROCES

Získanie múdrosti je proces. Vzdelanie sa dá získať z kníh, učebníc; múdrosť sa dá získať systematickou prácou na sebe. Poučiť sa zo svojich chýb, zlyhaní, zlých rozhodnutí. Múdrosť teda závisí do značnej miery od sebariadenia, sebareflexie – autoregulácie. Preto v ostatných rokoch sa v teórii aj praxi kladie veľký dôraz na rozpracovanie autoregulácie ako novej edukačnej paradigmy, ktorej časťou je autoregulatívne učenie.

Našej vedeckej diplomacii atrofovali svaly pri nomináciach na najvyššie méty?

Slovenskí vedci a prestížna Nobelova cena

Lubomír PAJTINKA
Foto: internet

Slovensko zaostáva za okolitými krajinami v nomináciach na držiteľov Nobelovej ceny. Dôvodov je viac. Na jednej strane sme malá krajina a naša vedecká diplomacia nemá takú silu ako iní väčší hráči. Sme aj krajina s menšou vedeckou kapacitou a, žiaľ, aj s nízkymi dotáciami do oblasti vedy a výskumu i literatúry. Napriek tomu sa v minulosti niekoľko osobností s našim národným PIN kódom priblížilo k tejto najvyššej méte, akou Nobelova cena určite je.

Prvým držiteľom spomínaného ocenenia bol s naším územím spojený Philipp Lenard, ktorý dostal Nobelovu cenu za prínos vo fyzike. Narodil sa v Bratislave, kde aj absolvoval stredoškolské štúdiá. Jeho otec bol spoluvlastník firmy na výrobu šampanského, ktorá niesla názov Lenard a Loban. Starý otec Lenarda sa napríklad podieľal (v roku 1846) na pozlátení koruny na Dóme sv. Martina. Osemnásťročný Lenard maturoval na bratislavskej reálke, ktorá mala v tom čase vynikajúcu povesť. Ďalšie štúdium absolvoval vo Viedni, v Budapešti, Berlíne a Heidelbergu, kde v roku 1885 promoval. Neskôr sa venoval vedeckému výskumu, veľmi úzko spolupracoval s Röntgenom a za výsledky v práci sa mu dostalo vynikajúceho medzinárodného ocenenia. Postupne sa však začal angažovať v politike, pričom podporoval Hitlerovu ideológiu. V roku 1942 sa stal čestným občanom Bratislavy. Zomrel ako 85-ročný v Messelhausene.

■ NOSITELIA CENY

Druhý nositeľ Nobelovej ceny Daniel Gajdusek navštívil v októbri 1991 Slovensko. Daniel Gajdusek je nielen nositeľom Nobelovej ceny, ale aj prívlastku absolútne skromný človek so všetkým, čo k tomu patrí – vrátane averzie voči popularite a sláve (v USA si dal napríklad podmienku, že jeho knihy môžu vychádzať len vo veľmi obmedzenom náklade). Inou málo známou osobnosťou, ktorá bola medzi kandidátmi na Nobelovu cenu, bol Ján Lušniak-Lendvai, učiteľ, prírodovedec, spisovateľ, agronóm. Narodil sa 9. októbra 1881 v Oščadnici v rodine slovenského chudobného horára. Jeho talent a záujem o štúdium sa ukázal už v školských laviciach ľudovej školy. Všimli si to jeho učiteľia i dekan farnosti Ďurčanský, ktorí rodičov presvedčili, aby aj za pomoci veriacich a s ich finančnou pomocou išiel chlapec na ďalšie štúdium.

Na stredoškolských štúdiách bol v Žiline a v Ružomberku. Štúdijské výsledky, úžasný talent, skromnosť a pracovitosť presvedčili profesorov gymnázia, aby o jeho vynikajúcej schopnostiach informovali aj cirkevné kruhy, ktoré mu napokon vymohli štipendium a poslali ho na ďalšie štúdium do piaristického kláštora v Keckeméte. Tu začal spolu s teológiami študovať aj na filozofickej fakulte a zapísal sa i na prírodné vedy a zeme-pis. Za jeho národné presvedčenie ho označovali za pansláva. Pred diskrimináciou a invektívami maďarských spolužiakov ho vždy zachránili jeho štúdijské výsledky a začiatky úspešnej vedeckej a výskumnej činnosti. Aby mohol ďalej študovať a publikovať, musel si pod nátlakom pomadařčiť meno na János a prijať priezvisko Lendvai. Pod týmto menom začal písať články z hospodárskej

botaniky. Tu sa začína pre Slovákov anonymita Jána Lušniaka. Na štúdiách sa Lušniak spriatelil s národne uvedomelými Slovákami J. Orságom, M. Mičúrom, M. Ivankom a ďalšími. Spolu s nimi sa začlenil do slovenského národného hnutia a začal aj publicisticky reagovať na zlé pomery na Slovensku, vyjadroval sa proti národnému útlaku a sociálnej biede Slovákov. Na fakulte v Temešvári usilovne bádala v prírodných vedách. V roku 1905 ho vysvätili za piaristického kňaza a v roku 1906 bol vymenovaný za profesora do Učiteľského ústavu v Leviciach. Odtiaľ odchádza do marmarošskej Sihoti a opäť do Temešváru.

Pedagóg, prírodovedec, agronóm a spisovateľ Ján LUŠNIAK-LENDVAI ďalekosiahlymi objavmi a vynálezmi bol tiež nádejný kandidát na Nobelovu cenu.

Jeho vedecká práca sa rozvinula práve v Temešvári, kde mal k dispozícii výborne vybavené laboratóriá. Začal pracovať na výskume v nových odboroch bakteriologie, fyziologie a anatómie. Zaoberal sa metodikou kapilárnych pokusov a kapilaritou pôdy. Odborné práce publikoval v zahraničných časopisoch, najmä v Jene, Lipsku, Mnichove a v Budapešti, vďaka tomu, že popri slovenčine, maďarčine a latinčine ovládal aj nemčinu, angličtinu a taliančinu. Zdokonaľoval vybavenie svojich laboratórií, z jeho vynálezov mu štyri dokonca patentovali.

■ POVAŽOVALI HO ZA MAĎARA

V roku 1914 odišiel do Debrecinu na Poľnohospodársku akadémiu a Lekársku fakultu. Na akadémiu prednášal hospodársky prírodopis (hospodárska botanika, hospodárska zoológia, fytopatológia), na lekárskej fakulte prednášal botaniku a farmakognóziu. Nebezpečnou prácou pri ultramikroskopickom skúmaní si poškodil zrak, ale ani to ho neodradilo v ďalšom bádani. Publikoval v celej Európe, výsledky svojich výskumov odovzdával univerzitám a vedeckým pracoviskám v Európe. Celá Európa ho poznala napriek absolútne slovenskému presvedčeniu pod menom János Lendvai a vedecké kruhy ho považovali za Maďara a Maďari si ho začali aj prívlastňovať.

Popri vedeckej práci písal tiež učebnice pre stredné a vysoké školy. Žiaľ, celá jeho vedecká a odborná, pedagogická, publicistická a výskumná činnosť zostali pre Slovensko neznáme, lebo časopisy, kde publikoval, vychádzali v zahraničí a na Slovensko sa vôbec nedo-

stávali. Celkove vydal 28 knižných vedeckých prác a 11 učebníc.

■ NÁVRAT DOMOV

V roku 1918 si Ján Lušniak splnil túžbu a mohol sa vrátiť na rodné Slovensko a pomáhať svojmu národu. Z vysokej školy v Debrecine sa vrátil na Slovensko. Najväčšie sklamanie zažil vtedy, keď na štátnych úradoch nemali o jeho prácu a služby záujem... Podobné to bolo aj s ďalším významným Slovákom Jozefom Murgašom, ktorý sa na pozvanie štátnych orgánov vrátil do vlasti, ale štátni úradníci mu nedovolili venovať sa vedeckej a pedagogickej práci a bol nútený vrátiť sa do zámoria... Tragický Lušniakov osud sa naplnil. Vrátil sa na gazdovstvo svojho otca v Makove, kam sa jeho rodina presťahovala. Ani tu sa však nevzdával nádeje. Venoval sa regionálnemu výskumu, spolupracoval s časopisom Kysucké hlasy, kde uverejnil sériu článkov Kysuce a Kysučania.

V roku 1924 odišiel do Bratislavy na pozvanie Štátneho výskumného ústavu a tu dostal možnosť venovať sa výskumom vo svojej oblasti. Žiaľ, zlý zdravotný stav ho zanedlho donútil vrátiť sa do Makova, kde sa stále venoval regionálnemu výskumu.

■ RIADITEĽ GYMNAZIA

V roku 1929 ponúko Slovenské rímskokatolícke gymnázium v Kláštore pod Znievom Lušniakovi pozíciu riaditeľa tejto inštitúcie. Ponuku prijal a vo veku štyridsaťosem rokov sa napriek chorobe ujal funkcie riaditeľa znievského gymnázia.

Jeho pôsobenie na tomto poste bolo úspešné, škola pod jeho vedením výborne prosperovala. Pre svojich študentov napísal učebnicu prírodovedy, v ktorej približoval najnovšie poznatky z biológie, botaniky, anatómie, chémie a fyziky. V roku 1931 sa pod jeho vedením uskutočnili prvé maturity a z gymnázia vyšlo prvých dvadsať abiturientov. Jeho zdravotný stav sa ďalej zhoršoval a 19. augusta 1931 zomrel v piaristov v Prievidzi.

Ján Lušniak získal tri doktoráty – posvätné teológie, filozofie a prírodných vied. O krutej maďarizácii v čase jeho štúdií svedčí fakt, že napríklad z päťtisíc študentov na Univerzite v Pešti boli len necelé dve percentá Slovákov a na Univerzite v Kluzi z tisícsto poslucháčov študovalo iba päť Slovákov – a medzi nimi aj Ján Lušniak.

Ján Lušniak bol zakladateľ ultramikroskopie a priekopník objavu elektrónového mikroskopu. Učaroval mu svet mikróbov a svojou vedeckou zariadenosťou prenikal do jeho tajov. Patril medzi vedcov svetového formátu, stal sa dokonca reálnym kandidátom na Nobelovu cenu. Počas pobytu v Makove na Kysuciach zbieral národopisný materiál a zaoberal sa aj skúmaním nárečia. Archív svojich rukopisov a prác previezol z Debrecinu do Makova, odtiaľ do Kláštora pod Znievom, kde aj po jeho smrti zostal. Po uzavretí znievského gymnázia štátnou mocou v roku 1959 (za povereníka školstva Vasiľa Biľaka) archív odviezli na neznáme miesto a jeho dedičstvo je takmer zabudnuté. Univerzitný profesor ThDr., PhDr., RNDr. Ján Lušniak-Lendvai bol aj kandidátom na Nobelovu cenu, na ktorú ho nominovali jeho spolupracovníci.

Zdroj: Štíla MILOŠ, Univerzitný profesor Dr. Ján Lušniak-Lendvai, Obec Oščadnica 2006, internetové stránky

demika Hovorku vníma ako významného vedca, neúnnavného budovateľa slovenskej kultúry, vedy a vzdelávania veterinárnych lekárov, zdravotníckych pracovníkov na vysokých školách i v spoločenskej praxi v oblasti parazitológie, predovšetkým vo výskume a prevencii parazitózoos na Slovensku. Vytvoril pevné základy vedeckého ústavu, ktorý jeho žiaci a nasledovatelia vybudovali do takej podoby, že zastáva významné miesto v Slovenskej akadémii vied, v slovenskej vede s výrazným medzinárodným impaktom v európskej i svetovej parazitológii. Preto je potrebné vyzdvihnúť jeho dielo a ľudský prístup k svojim študentom, kolegom a spolupracovníkom.

Rodák zo stredného Slovenska sa angažoval aj v matičnom hnutí. Dňa 16. januára 1949 bol na VZ Miestneho odboru MS v Košiciach zvolený do Výboru MO. Na post podpredsedu Miestneho odboru MS v Košiciach bol zvolený 10. marca 1950. Túto funkciu vykonával súčasne s funkciou rektora novovzniknutej Vysokej školy veterinárskej v Košiciach.

Ján Hovorka zomrel dňa 15.11.2001 vo veku 87 rokov v Košiciach..

Anton METEŇKO

NA MARGO

Konečne sme sa začali uberať „správnym“ smerom. Jablká sú drahšie ako banány a pomaranče. Z mrazenej ryby vytečie polovica vody, mäsové výrobky neobsahujú mäso, pekárne výrobky sa nepečú, ale len dopekajú z mrazených polotovarov. Bravčové rebrá sú drahšie ako bravčové stehno, burčiak je drahší ako víno. Ovládač televízora a mobil majú toľko funkcií, že sa v nich nevyzná už ani sám predajca. Bilbordy nám až zaočnili výhľad na prírodu, hory a lesy a vidíme len reklamu na dámske vložky, kľučky, autá, zubnú pastu či tváre bezvýznamných politikov. Kilo slepačieho trusu je drahšie ako kilo kuracích stehien.

Pokrok áno!

Ale aký?

Čím viac vecí máme, tým viac túžime po ďalších, ponukové dvadsať- a viacstranové letáky nás presvedčajú, čo je najlacnejšie a čo určite potrebujeme alebo budeme potrebovať. Letáky čítajú státisíce ľudí, knihy a najmä kultúrne časopisy zlomok z toho. Je čím ďalej viac takých, čo už nečítajú vôbec, čo nevedia naspamäť ani jednu báseň či pesničku. Aj počas debaty s kamarátom na káve súčasne telefonujeme s iným človekom.

Konečne ideme správnym smerom. Každoročne si vlády na celom svete dávajú za cieľ zvýšiť produktivitu, viac vyrábať, viac ťažiť suroviny, viac spotrebávať, mať väčšie zisky. Ale Zem nie je nevyčerpatelná. Narušili sme rovnováhu života, berieme si viac, ako potrebujeme, ničíme viac, ako je únosné, devastujeme prostredie okolo seba. Následne sa čudujeme, kde sa vzal covid, prírodné katastrofy veľkých rozmerov, prečo stúpajú svetové oceány, prečo tu máme nové vojny. Zdá sa, že nám v škole chýba kľúčový predmet dobrého myslenia, teda logika. A nielen na Slovensku, mal by sa povinne zaviesť na celej matičke Zemi.

Štátne sviatky už nie sú dôvodom pripomenutia dôležitých udalostí, ale dôvodom, aby sme navštívili nákupné centrá, aj keď ani netušíme, kvôli čomu máme voľný deň. Nevieme, kde sú pochovaní naši starí či prastarí rodičia a samotných rodičov vnímame len ako časovú a finančnú záťaž. Dôchodcovia a tí, čo nám vytvorili podmienky na našu existenciu, sú na okraji spoločnosti.

Policajti plánujú nakúpiť policajné kamery za 100 miliónov eur, obce a mestá majú také kamerové systémy, aké nemá ani Hollywood. Rastie agresivita a násilie, ktoré trčí z každého kúta. Stavajú sa nové väznice, súdy nestihnajú pojednávať a trestať tých, čo nezvládajú tento životný štýl. Nikto netuší, čo nás čaká zajtra, a nieto o päť či desať rokov. Pomiatol sa nám rozum. Sedem miliárd obyvateľov zeme žije v šialenom tempe, chce už lieť na Mars, ovládnuť ho a ak sa bude dať, ovládnuť celú Mliečnu dráhu. Pažravosť ovládla ľudstvo. Ak si niekto myslí, že to nič nie je, bude každým dňom viac prekvapený. A viac zneistený a stratený pri hľadaní zmyslu svojho života.

Lubomír PAJTINKA

Akademik Ján HOVORKA sa významne zaslúžil o slovenské veterinárske školstvo

Pozdvihol našu vedu na svetovú úroveň

Akademik Ján Hovorka sa narodil 9.2. 1914 vo Zvolene. Po vzniku prvej Slovenskej republiky pracoval na Ministerstve národnej obrany v Bratislave, kde sa podieľal na činnosti veterinárskej správy a zabezpečoval doškoľovanie pracovníkov veterinárskej služby a hygieny potravín. Ako 28-ročný získal docentúru na Oddelení poľnohospodárskeho inžinierstva Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave, kde založil a viedol Katedru anatómie a fyziológie zvierat. V povojnovom roku 1946 sa profesor Hovorka s rodinou presťahoval do Košíc, kde sa rozhodujúcou mierou podieľal na zriadení Vysokej školy poľnohospodárskeho a lesného inžinierstva a stal sa prvým dekanom jej Fakulty poľnohospodárskeho inžinierstva (1946-1948). Bol členom prípravného výboru založenia Vysokej školy veterinárskej v Košiciach. Za prvého rektora novovznik-

nutej vysokej školy ho poverenik školstva Ladislav Novomeský vymenoval 12. októbra 1949. Túto funkciu vykonával do začiatku akademického roka 1952/1953, keď bola škola ako samostatná fakulta v Košiciach pričlenená k inej vysokej škole.

Prof. MVDr. Ján Hovorka, DrSc., sa angažoval aj v orgánoch slovenskej vedy. Ako člen Prezídia Slovenskej akadémie vied a umení sa významne podieľal na založení Slovenskej akadémie vied. Pripravil návrh na zriadenie parazitologického pracoviska SAV v Košiciach, zameraného na výskum parazitov ľudí, zvierat a rastlín. Obe zakladateľské aktivity boli úspešne zavŕšené v roku 1953, keď vznikla SAV aj Helminologické laboratórium, premenované v roku 1955 na Helminologický ústav SAV, ktorého riaditeľom bol Ján Hovorka až do roku 1988. V roku 1993 ústav premenovali na Parazitologický ústav SAV a dnes patrí medzi významné domáce i svetové vedecké parazitologické inštitúcie. Vedecká obec aka-

Vojna o čipy medzi USA a ČLR ako predzvesť vojny o Taiwan?

Stále horúcejšia veľmocenská konfrontácia

Radoslav ŽGRADA – Foto: internet

Čínska ľudová republika zaznamenala v posledných dvoch desaťročiach nebyvalý ekonomický a mocenský rast. Spojené štáty americké ako stále dominantnú svetovú ekonomiku tento vývoj silno znepokojuje. Washington sa preto rozhodol všetkými dostupnými prostriedkami spomaliť technologický rozvoj svojho rivala.

V roku 1978 sa Čína vďaka pragmatickému reformátorovi Teng Siao-pingovi vydala na cestu rozsiahlych reforiem v takmer všetkých oblastiach života. V moderných dejinách zaznamenala len veľmi málo krajín v takom krátkom čase a rozsahu taký prudký hospodársky rozvoj. Do roku 2005 priniesla modernizácia usilie dohnať vyspelejší svet. Až s príchodom súčasného prezidenta Si Ťin-pchinga sa ponímanie modernizácie zmenilo; Čína už nechcela byť iba krajinou, ktorá Západ dobehne, ale si zaumienila získať post ekonomického a technologického svetového lídra.

■ ZDRŽIAVANIE ČLR

Konzultačná skupina Centrum pre ekonomický a obchodný výskum (CEBR) so sídlom v Británii referuje, že Čína predbehne USA v pozícii najväčšej ekonomiky sveta v roku 2030. Ten akceleruje navyše aj dôsledkom vojny na Ukrajine. Spojené štáty americké ako slabnúca veľmoc, stále však dominantná ekonomika, sa usilujú tento proces zastaviť či aspoň spomaliť.

S konceptom zadržovania Číny ako jednou z hlavných politických agend prišla už administratíva amerického prezidenta Donalda Trumpa. Tá začala obchodnú vojnu s „Ríšou strediu“. Neblaho je známa aféra spojená s telekomunikačnou spoločnosťou Huawei, ktorú politicky motivovanými, netrhomými krokmi zostrelili z popredných priečok v odvetví.

V politike zadržovania pokračuje aj jeho nástupca v úrade prezidenta USA Joseph Biden. Dvadsaťdruhé piateho marca 2021 medzi prvými vyjadreniami garantoval, že nedovolí, aby sa Čína stala najmocnejšou krajinou sveta. S tým súvisí aj technologické brzdenie rivala.

■ CIEĽ POLOVODIČE

Bidenova administratíva už 31. augusta uvalila obmedzenia na predaj

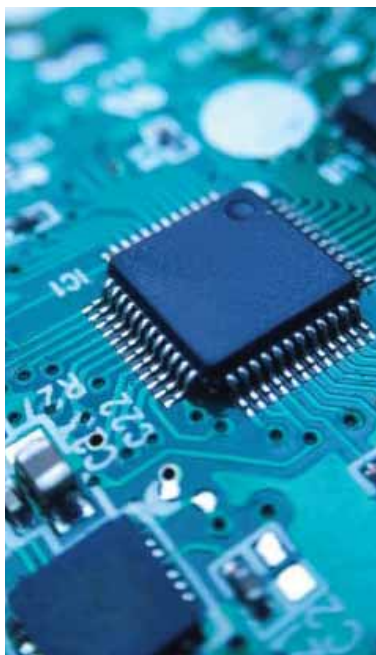
čipov používaných pre superpočítače a umelú inteligenciu do Číny a Ruska. Čipy sú nevyhnutnou výstavou každého moderného zariadenia, zbrojársku výrobu nevynímajúc. Washington ešte viac prítvrdil nariadeniami z 12. októbra a zasadiť priemyslu a armáde ázijského obra vážnu ranu. Akákoľvek spolupráca s čínskymi výrobcami čipov a pamätí a najmä vývoz polovodičov do Číny boli zakázané. Americká vláda ospravedlnila svoje posledné sankcie ako „stav národnej núdze“ vo vzťahu k telekomunikáciám a informačným technológiám. Pod hrozbou straty občianstva museli americkí inžinieri v priebehu pár dní (návrh prišiel 7. októbra) okamžite prestať pracovať pre čínske partnerské alebo dcérske spoločnosti. Zahraničné podniky, ktoré tieto americké požiadavky nedodržia, tiež riskujú, že sa stanú obeťami amerických sankcií.

GEPOLITIKA

Čínske médiá, ako je South China Morning Post, uviedli, že následkom toho americkí inžinieri už „hromadne“ opustili Čínu. Cieľom je zničenie čínskych výrobcov čipov.

■ DVOJSEČNÁ ZBRÁŇ

Biden dal pred časom príkaz na založenie čisto amerického polovodičového priemyslu. Siedmeho októbra povedal: „Dodávateľský reťazec sa začne tu a skončí tu.“ Samozrejme, sankcie sú dvojsečná zbraň, jednostranné exekutívne príkazy nezabránia neamerickým čipovým spoločnostiam v normálnej spolupráci a obchode s Čínou a nakoniec podkopú konkurencieschopnosť amerických firiem tým, že ich pripravujú o obrovský čínsky trh. Výstižne to zhodnotil denník Global Times: „Americké reštrikcie iba urýchlia rozvoj čínskeho čipového sektora, pretože čínsky trh nebude čakať,

kým USA prídu k rozumu. Pokiaľ sa čínsky čipový sektor prestane spoliehať na dovoz, nebude to strata 2,5 miliardy dolára pre jednu americkú spoločnosť, ale stovky miliárd dolárov straty pre čipový priemysel.“

■ ZÁJEM O OSTROV

Úsilie o technologické brzdenie ekonomického konkurenta má však vážny geopolitický dosah vo Východočínskom mori. Je známe, že v súčasnosti sa vyše osemdesiat percent pokročilých čipov vyrába práve na Taiwane spoločnosťou TSMC (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company). Peking považuje ostrov za svoju nedeliteľnú súčasť. Preto ten zvýšený záujem o ostrov a vyhrocovanie konfrontácie Spojenými štátmi. Situácii neprospeje ani návšteva predsedníčky Snemovne reprezentantov USA Nancy Pelosiovej z 2. – 3. augusta, ani náv-

števy ďalších predstaviteľov Kongresu. V tomto smere dochádza k výraznému vojenskému napätiu medzi veľmocami. Riziko čínskeho útoku na ostrov je pre USA veľmi znepokojujúce, pretože by sa mohli narušiť dodávateľské reťazce polovodičov pre potreby amerického priemyslu. Spojené štáty iniciovali pre potreby zadržovania Pekingu 15. septembra 2021 vznik vojenského paktu AUKUS (pakt medzi USA, Austráliou a Veľkou Britániou). Washington medzičasom stihol presunúť k Havajským ostrovmamamutí horizontálny plávajúci radar včasného varovania a na ceste do Austrálie sú aj bombardéry B-52, ktoré sú schopné niesť i jadrové zbrane. Washington rovnako schválil dodávky zbraní pre odštiepenú provinciu, čo môže viesť k opakovaniu ukrajinského scenára. Pre Čínu je otázka Taiwanu vecou národnej hrdosti a moci Komunistickej strany, ktorá viackrát deklarovala víziu zjednotenia. Po prevzatí moci Republikánskou stranou (v posledných mid-term voľbách získala väčšinu v Snemovni reprezentantov USA), ktorých predstavitelia sú viac protičínsky naladení, môžeme čakať zvýšenie tlaku na Peking.

■ KONCENTRÁCIA MOCI

Na 20. zjazde Komunistickej strany Číny, konanom 16. – 22. októbra v Pekingu, potvrdili vo funkcii generálneho tajomníka Si Ťin-pchinga. Čínsky parlament ho v marci 2023 zvolí za prezidenta aj na ďalších päť rokov. Ide o bezprecedentné tretie päťročné funkčné obdobie. Strana zároveň vymenovala nový sedemčlenný stály výbor z radov jeho prívržencov, na čele ktorého stojí Si. Od moci v strane tu bola odstavená voči USA zmierlivá klika. Znovuzvolenie Si Ťin-pchinga, koncentrácia moci, upevnenie jej organizačnej a ideologickej vertikály, samotná rétorika čínskych zástupcov jasne naznačujú, že sa Čína konsoliduje pred rozhodujúcim zápasom. To vyjadril čínsky vodca vo svojom príhovore na zjazde, keď povedal, že „... kolesá dejín sa valia smerom k znovuzjednoteniu Číny“, a na dosiahnutie tohto cieľa si vyhradil možnosť prijať všetky potrebné opatrenia. Pár dní na to sa nechal počuť: „Čína sa musí zamerať na prípravu na možnú vojnu, keďže bezpečnosť krajiny je čím ďalej väčšími vratká a neistá.“

Starý kontinent potápa inflácia do čoraz citelnejšej recesie

Riziko chudoby má čoraz zreteľnejšie kontúry

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Lubomír KOTRHA

Inflácia v eurozóne už prekonal desaťpercentnú hranicu. Preto sa očakáva, že Európska centrálna banka bude pokračovať vo zvyšovaní úrokových sadzieb. Tie sú od 2. novembra na úrovni dvoch percent, čo je od tohtoročného leta už ich tretie zvýšenie.

Podľa vyjadrenie Ch. Lagardovej, šéfky ECB, centrálna banka zvyšuje úrokové sadzby preto, aby dostala vysokú infláciu pod kontrolu. Nebude to však bez negatívneho dosahu na ekonomiku eurozóny, ktorá sa tak môže v budúcom roku dostať do recesie. Čo je však horšie, ani prípadnou recesiou sa podľa jej vyjadrenia nedá očakávať spomalenie inflácie. Preto je namieste otázka: Kto poniesie náklady zo zvyšovania úrokových sadzieb? Odpoveď hľadajme v príčinách terajšej inflácie, keďže vieme, že je najmä ponuková, teda ako dôsledok terajších vysokých cien energií a potravín, voči ktorým sú úrokové sadzby imúnne.

■ DOPYTOVÁ INFLÁCIA

Pokiaľ hovoríme o dopytovej inflácii, spôsobuje ju vyššia masa peňazí, ako je množstvo tovarov a služieb, s ktorou si vyššie úrokové sadzby vedú poradiť. Iným problémom zvyšovania úrokových sadzieb ECB je, že so zvyšovaním úrokov pokračuje aj americká centrálna banka FED, čím posilňuje výmenný kurz dolára voči euru, čo má negatívny vplyv na náš zahraničný obchod pri väčšom dovoze ako vývoze.

Inflácia je príčinou zdražovania takmer všetkého. Rastie zadlženosť ekonomiky, na čo v súvislosti s trvalou udržateľnosťou verejných financií upozorňuje aj Rada pre rozpočtovú zodpovednosť. Tie sú podľa Európskej komisie v EÚ najviac rizikové.

■ RAST CHUDOBY

Prvým signálom, že splácanie dlhov sa predražuje – s čím súvisia narastajúce deficity verejných rozpočtov vrátane budúročného štátneho rozpočtu – bolo emitovanie posledných desaťročných štátnych dlhopisov s výnosom štyri percentá, pričom pred pandémiou bolo ich úročenie pod jedno percento.

Je isté, že výsledkom negatívnych správ bude skutočnosť ďalšieho znižovania štandardu slovenských domácností. Potvrdili to aj informácie z prostredia bankového sektora, keď dochádza k reálnemu poklesu finančného majetku, čo je spôsobené nižším úročením peňazí, ako je miera inflácie. Do finančného majetku zahrňujeme akcie a dlhopisy, do ktorých však naše domácnosti investujú výrazne menej ako na západe, a preto sú aj ich straty menej výrazné. Naše domác-

nosti väčšinu svojho majetku investujú do nehnuteľností, čo sú reálne aktíva. O poklese ich cien sa uvažuje. V období očakávanej recesie sa domácnostiam skôr nebudú vytvárať podmienky na zvyšovanie vkladov na účtoch v bankách, ktorých úročenie je mizerné napriek vyšším úrokom na hypotékach. Problémom sú aj vyššie splátky úverov, ako aj nejasnosti okolo budúcich cien energií pre domácnosti, ktoré podľa vyjadrenia vlády majú zodpovedať všeobecným hospodárskym záujmom. S výraznejším nárastom nezamestnanosti sa vo všeobecnosti nepočíta. Podľa nedávno zverejnených údajov od OECD sme v priemerných mzdách v rámci eurozóny na tom najhoršie. Obrovským prevapením je cenová hladina tovarov a služieb, ktorá je na úrovni 90 percent priemeru EÚ, ale v Česku 80 percent, v Maďarsku 67 a v Poľsku len 60 percent, k čomu sa vláda nevyjadruje.

■ KOMPENZÁCIE ZA ENERGIE

Menšinová koaličná vláda hľadá možnosti kompenzácie narastajúcich výdavkov, ktoré spôsobujú vyššie ceny energií, potravín a nealkoholických nápo-

jov. S kompenzáciou rátajú všetci, no takmer nikto si nekladie otázku, z akých peňažných zdrojov ju uhradí? Aké má teda vláda možnosti? Prvá: z vyšších príjmov štátneho rozpočtu, keďže sa očakávajú vyššie príjmy a nepriame dane či už z vyšších miezd zamestnancov a vyšších cien tovarov a služieb.

■ MIMORIADNA DAŇ

Ďalšia možnosť je mimoriadna daň z nadmerných ziskov v niektorých sektoroch ekonomiky, so schválením ktorej sa vláda zatiaľ nepohla. V susednom Česku ju už schválili pre energetické, ťažobné a petrolejárske firmy, ako aj pre banky na obdobie troch rokov, pričom sadzba z konkrétneho daňového základu by mala byť 60 percent. Na kompenzáciu u nás sa spomínajú aj nevyčerpané peniaze z eurofondov za predchádzajúce obdobie. Ako to teda napokon dopadne, bude závisieť od schválenia štátneho rozpočtu na budúci rok, v ktorom sa počíta aj na kompenzáciu vyšších cien energií pre domácnosti, firmy a verejné inštitúcie v objeme 3,5 miliardy eura, ale to by sme už vykazovali deficit štátneho rozpočtu vo výške 8,34 miliardy eura...

NA MARGO

Nemecký kancelár Olaf Scholz zverejnil rozsiahlu analýzu v prestížnom americkom časopise *Foreign Affairs* o medzinárodných vzťahoch. Skončila sa jedna éra, mierová architektúra vytváraná po celých desaťročia je v troskách. Žijeme globálnu zmenu epochy. Je nevyhnutné vystrihať sa novej studenej vojny, nie je nevyhnutný rozpad medzinárodných vzťahov na dva proti sebe stojace znepriatelené bloky.

Nemecká stratégia

Všeobšahly text nemeckého kancelára vychádza z toho, že v terajšej situácii sa objavili nové sily alebo znovu sa posilnili predchádzajúce, medzi nimi najmä ekonomicky silná a politicky sebadovomá Čína. V novom multipolárnom svete si navzájom konkurujú v úsilí o moc a vplyv nielen rôzne štáty, ale aj rozličné modely vládnutia. V texte sa na dvoch miestach menovite spomína Slovenská republika.

Nová situácia vyžaduje aj od Nemecka novú zodpovednosť ako jedného z hlavných európskych garantov. Nová úloha Nemecka vyžaduje aj novú strategickú kultúru a bezpečnostnú stratégiu. Nemecko je zodpovedné o. i. za investovanie do ozbrojených síl, do posilnenia zbrojárskeho priemyslu, nevyhnutné je zvýšiť vojenskú prítomnosť NATO na východnej hranici. Po prvý raz sa krajina neradi doterajšou zásadou nedodávať zbrane do vojnových oblastí, podpora Ukrajiny bude pokračovať dovtedy, kým to bude potrebné, ale bez toho, aby došlo k priamej konfrontácii s Ruskou federáciou. V rámci EÚ je zahrnutý aj výcvik a výzbrojenie päťnásttisíc ukrajinských vojakov, z toho päťtisíc v Nemecku.

Nemecko v programe Európsky vzdušný štít otvorilo možnosti pre spoločnú leteckú, ako aj kozmickú obranu európskych štátov. Spoločná obrana NATO je zárukou, garantom euroatlantickej bezpečnosti.

Pokiaľ ide o konflikt na Ukrajine, nemecký kancelár vyhlásil: „Putin musí pochopiť, že ani jedna sankcia sa nezruší, ak by sa Rusko pokúšalo diktovať podmienky mierovej dohody.“ (V origináli textu sa termín „Friedensabkommen“ objavil po prvý raz.)

V doteraz najsúhrnnejšom stanovisku Nemecka, ktorým nepochybne článok kancelára Scholza je, nájdeme všetko, čo má tvoriť rídiacu sa novú nemeckú stratégiu. Nájdeme jasné stanovisko k Čínskej ľudovej republike, definitívny jednoznačný rozchod s predstavou, že európsky mier nie je možný s vylúčením Ruska, lebo RF dlhodobo znemožňovala Nemecku a Francúzsku dosiahnuť v konfliktných otázkach diplomatický úspech. Pokiaľ ide o EÚ, potrebuje prisťahovalcov, treba posilniť legálne prisťahovalectvo. Je geopolitickým záujmom rozšíriť EÚ podľa programu Berlínsky formát o štáty západného Balkánu a posilnenie ústretovej politiky EÚ voči Ukrajine, Moldavsku a Gruzínsku.

K postojom kancelára z 5. decembra a s ohlasom naň sa ešte vrátíme.

Dušan D. KERNÝ

Náhla a neobjasnená smrť akademika Ludovíta NOVÁKA stále vyvoláva otázky

Záhadne ľubochňanske salto mortale – IV. časť

Peter ŠTRELINGER – Foto: rodinný archív, SAV

Vierka Cisárová, najmladšia dcéra akademika Nováka, sa ukázala byť najväčším bojovníkom o svoje dedičské práva. Eva Reková, stredná z dcér, bývala v Prahe, takže do Ľubochnie mala dosť ďaleko, aj keď ani z Košíc to nebolo blízko. Dvadsaťosemeho decembra 1992 poslala Viera Nováková (Cisárová) dôrazný protest Okresnému súdu v Liptovskom Mikuláši proti návrhu synovca Petra Nováka, aby všetky uvedené hnuteľnosti a nehnuteľnosti pripadli do výlučného vlastníctva navrhovateľa, teda jemu...

„Verím, že pri súdnom konaní budú zohľadňované uvedené okolnosti tak, aby mohli byť uplatnené práva všetkých priamych dedičov zo zákona, aby nebol dlhodobo zvýhodnený len jeden účastník dedičského sporu, a to ani finančne, ani morálne. Verím, že v krátkom čase dôjde k uzavretiu vzájomne výhodnej dohody.“

■ EVIDENTNÉ VYDIERANIE

Dcéra akademika Nováka Viera Cisárová sa nehodlala zmieriť s tým, že jej synovec nejakým „záhadným spôsobom“ ovplyvnil výsledky dedičského konania a mal na svojej strane aj okresný súd a notárku. Argumentovala tým, že jej otec akademik Novák posledné štyri roky života býval až do svojej „nevysvetlenej smrti“ vo vile sám – a synovec Peter chodil k starému otcovi len nepravdepodobne, teda nežil s ním v dome. Opravy a údržbu vily robil výlučne z finančných prostriedkov, ktoré mu dával akademik Ludovít Novák. Starého otca nabádal, že za poskytnutú pomoc musí patriť celá vila jemu, inak „svojmu dedečkovi“ nebude pomáhať. Kalkuloval vraj čím ďalej, tým viac, že starý otec čoskoro umrie. A potom už nič nebude stáť v ceste, aby s majetkom nakladal tak, ako uzná za vhodné.

Dcéra Viera v podaní na Okresný súd v Liptovskom Mikuláši doslova napísala: „S pofutovaním musím konštatovať, že v tomto prípade sa jednalo o vydieranie starého človeka. Odporca zaujíma stanovisko výlučného vlastníka hnuteľností i nehnuteľností v mojom rodnom dome. Takéto počinanie je hrubým zasahovaním do vlastníckeho práva a do dobrého rodinného spolunažívania, v konečnom dôsledku sa odporca stáva neoprávnene držiteľom celého objektu, poškodzuje tým všetkým právoplatným dedičom a v odporcovom počinaní ide o snahu o bezdôvodné obohatenie sa podľa § 458/1 a § 459 platného Občianskeho zákonníka. V danej situácii je odporca podľa § 479 a § 484 neodôvodnene zvýhodnený na úkor ostatných dedičov. Právoplatní dediči zo zákona a spoluvlastníci majú mať rovnaké práva a mala by sa im poskytnúť právna ochrana vo veciach dedičského a vlastníckeho práva. Odporca si počiná ako neobmedzený vlastník všetkého aj napriek tomu, že sa nenaplnili zákonom vymedzené podmienky k vydedeniu dcér. Čestne prehlasujem, že vzájomný vzťah môjho otca ako poručníka a mňa – dcéry – bol celý život vrúcny a korektný. Názorové rozdiely v našom vzájomnom vzťahu nastali až v posledných mesiacoch otcovho života, v období, keď podliehal nátlakom vnuka – odporcu.“

■ LUKRATÍVNA NEHNUTEĽNOSŤ

Peter Novák v tomto „boji“ o získanie vily svojho deda akademika Nováka neváha využiť všetky dostupné prostriedky. Pred úradmi tvrdí, že rozdelenie vily nie je v žiadnom prípade možné. Viera Nováková, jeho teta, vyvracia toto tvrdenie mladého muža: „Akože to nie je možné, keď naša vila má dva samostatné vchody, v minulosti tu s našou päťčlennou rodinou dom obývala pri dobrej vôli aj druhá rodina, a to bez problémov, vzhľadom na značnú obytnú plochu celého domu.“ Nezaujatý svedok sa musí pousmiať aj nad tým, ako vraj súdny znalec ocenil v roku 1987 celý objekt. Ohodnotil ho na čiastku 27 294 československých korún spolu s rozsiahlym pozemkom a príslušnými stavbami.

Vnuk sa pokúsil dohodnúť so svojou tetou – a ponúkol jej ako protihodnotu za odkúpenie jej čiastky (1/6) vily 30-tisíc korún, čo Vierka (a aj staršia Eva) jednoznačne odmietli. Veď už vtedy (pred revolúciou 1989) sa kúpna cena Nová-

kovej vily pohybovala v rozmedzí od stotisíc až po milión korún. Vila patrí medzi najkrajšie secesné stavby v kúpeľoch Ľubochnie. Je situovaná pod lesom – a už pred prevratom bol o Novákovu vilu záujem, nejaký cudzinec im vraj núkal milión, iný zas štyristotisíc! Ak sa na túto realitu pozeráme z dnešného hľadiska, cena vily akademika Nováka v súčasnosti musí prevyšovať určite dva milióny eur.

Krásna secesná vila profesora Ludovíta Nováka sa stala dôvodom sporov dedičov po jeho smrti. Vila napokon získal jeho vnuk Peter.

Nečudo, že obidve dedičky s ponukami a návrhmi Petra nesúhlasili. A bránili sa. Tento nechutný spor o dedičstvo po tomto významnom človekovi, veľkej vedeckej kapacite, sa mal skončiť úplne ináč! No na počudovanie – úrady v tom držali stránku vnukovi. Akoby štátna notárka, okresný súd v Liptovskom Mikuláši aj okresná prokuratúra mali klapky na očiach. A pritom museli vedieť aj to, že vo vile sa nachádza obrovské kultúrne bohatstvo, vzácne obrazy, starožitný nábytok vysokej hodnoty, no najmä vzácne tlača a rukopisy. Toto jednoznačne patrilo štátu, ktorý mal celý hnuteľný aj nehnuteľný majetok odkúpiť s výhľadom, že vo vile akademika Nováka sa v budúcnosti zriadi múzeum či aspoň pamätná izba, ktorá zachová pamiatku na tohto vedca svetového významu.

■ NEDVIŽNOSŤ ÚRADOV

Zatiaľ však štátne orgány nijako nekonali napriek upozorneniam, že Peter majetok nekontrolovane začal rozpredávať. A bolo podozrenie, že sa obrazy, rukopisy aj vzácne tlača vyvážajú tajne kamsi do Švajčiarska...

Peter Novák si „bašoval“ podľa vyjadrenia oboch poškodených dcér ako nejaký novodobý zbojník. Záhrada patriaca k vile bola tiež dosť rozsiahla, mala výmeru skoro dvetisíc štvorcových metrov. Vnuk nechal v záhrade vyrábať štyridsaťsedem až päťdesiat vzácných stromov, medzi nimi cudzokrajné drevíny, ale aj ovocné stromy. Bolo to tiež porušenie pravidiel: vyrábanie stromov v rekreačnej oblasti nemožno urobiť bez súhlasu príslušného odboru životného prostredia! Nehovoriac už o tom, že ak vyrábané stromy (niektoré i vyše storočné, a teda dosť značnej kubatúry) predal na drevo, peniaze predať patrili všetkým dedičom, nielen jemu!

„Ako doklad, že odporca podniká všetko tak, aby sa obohatil na úkor ostatných dedičov,“ píše vo svojom podaní na Okresný súd v Liptovskom Mikuláši Viera Cisárová-Nováková, „je jeho výrok, že vymámil som od starečka dedičstvo, tak je všetko moje! Písomne naliehal na mňa, nech sa vzdám celého dedičstva a nech sa zmierim s tým, že niekto má veľa a druhý málo. Za nečestné pokladám vyhlásenia, že celý dom, záhrada

a všetky nehnuteľnosti patria výlučne jemu (z hnuteľností je to najmä knižnica veľkej hodnoty so stovkami kníh vedeckého a umeleckého charakteru, starožitný nábytok, dva klavíry, obrazy, vyhradzuje si právo disponovať s akademikovými rukopismi, ktoré sú pripravené do tlače! Ako dôkaz predkladám videozáznam.“

Ďalšie svedectvo od Viery Cisárovej-Novárovej: „Odporca fingoval

vedieť postarať o vzácne tlača a rukopisy šófer nákladniaka, ktorý pracoval ako robotník v podniku Povodie Váhu? Tak to asi ťažko. Veď takéto pamiatky treba odborne konzervovať, umiestniť v sejfoch a uchrániť v špeciálnych obaloch a škatuliach.“

Viacrát som sa s akademikom Novákom na túto tému rozprával a on, človek múdry a vzdelaný, mi odpovedal: „Áno, Petrik, to musím čo najskôr urobiť, roztriediť svoje rukopisy, prichystať knihy a požiadať Maticu slovenskú, aby to všetko odviezli, nech sa to, preboha, nezničí!“ No po jeho smrti už nič neplatilo. Vnuk pri týchto našich rozhovoroch nebol. Nevedel, aké zámery mal s rukopismi akademik Novák!

Po tridsiatich rokoch nikto nevie a netuší, kam sa podela (a či stratila) celá pozostalosť akademika Ludovíta Nováka? Bola rozpredaná? Rozkradnutá? Zničená? Alebo ešte niečo ostalo a je nejaké neodborne uložené vo vile na kopci pod lyžiarskym mostíkom?

■ ROZPLAVBA KONTINENTOV

Mňa zaujímal najmä rukopis Rozplavba kontinentov, o ktorom bol akademik Ludovít Novák presvedčený, že zaň dostane Nobelovu cenu. Určite Ludovít Novák k tomuto svojmu nevydanému dielu zhromaždil množstvo podkladov a dokumentov. Po mojom štúdiu si myslím, že akademik Novák touto svojou prácou najmenej o desať rokov predbehol celý vedecký svet! Mal na to určite aj zložitý výpočet, ktoré boli dôkazom, že jednotlivé kontinenty sa pohybujú... Že následkom tohto pohybu, zrážania, nasúvania zemských dosiek vznikali a vznikajú na zemeguli významné zmeny. Mám na mysli zemetrasenia, fungovanie oceánskych prúdov, cunami a podobných udalostí, ktoré spôsobujú aj veľké katastrofy. Možno akademik Ludovít Novák dokázal predvídať, ako ochrániť ľudstvo aj pred klimatickými zmenami, veď bol riadny člen Francúzskej akadémie vied a umení! Študoval dlhé týždne vo vatikánskych archívoch... Áno, akademik Novák bol vo svojich výskumoch a teóriách ako vedec veľmi dôsledný! Nie, nemali sme a nemáme takého vedca svetového významu.

■ NOBELOVA CENA?

Nedávno som sa asi dve hodiny sporil s jednou veľmi rozhladenou kolegynou, bola okrem iného aj riaditeľkou významnej galérie v okresnom meste. Oponovala mi: „Nadhodnocuješ Nováka! Nikto ho nepozná! Nikto o ňom nič nevie! A kde máš dôkazy, že naozaj napísal to dielo Rozplavba kontinentov? Možno to bol iba chorý človek, čo si všeličo namýšľal. Bláznov, akých je medzi vedcami veľmi veľa! Mystik, ktorý chcel Nobelovu cenu? A za čo, veď Novák bol známy najmä ako jazykovedec?! Štrukturalista! Ktorý chcel upravovať slovenský pravopis? Za to sa predať Nobelova cena nedáva!“

„Bol aj chemik a fyzik!“ namietal som. „A významný hudobný skladateľ. Ešte ako študent gymnázia v Skalici napísal knihu o Beethovenovi!“ Spomínal som, ako Ludovít Novák veľakrát chodil do ľubochňanskeho kostolíka, kúsok od nášho dvora, za riekou Ľubochňankou. A tam dlhé hodiny preludoval na organe. Klenba kostola sa otriasala pod mohutnými zvukmi Bachových fúg...

Vidím ho zhrbeného prechádzať krátkymi krôčikmi po Ľubochni, opieral sa o veľký čierny dáždnik. Pri každom obyvateľovi Ľubochnie sa pristavil a prehodil s každým zopár slov. Ľubochňania ho považovali za čudáka. Pán profesor Novák! Tak ho volali. Na Vianoce cho-

dieval spolu s pánom farárom Dr. Števcikom, alias známym detským spisovateľom – Madačovom, po koledách... Lebo Ludovít Novák – živoril! Nebol schopný udržiavať tú obrovskú vilu na kopci, kde bývali spolu s manželkou a tromi dcérami. Tie mladšie – Vierka a Eva – boli mojimi spolužiačkami v našej ľubochňanskej malotriedke, najstaršia Olga bola v SLUK-u a mala hudobné vzdelanie – konzervatórium, neskôr sa živila ako učiteľka klavíra. Nemala šťastný život. Jej tragédiou bolo, že mala tri nemanželské deti. A práve ten najstarší syn osudovým spôsobom zasiahol do ich života.

■ MATKA A SYN

Olga Nováková, najstaršia dcéra akademika Nováka, ocitla sa v tomto rodinnom dedičskom spore ako loďka zmietaná vlnami. Nemala iné východisko – brániť svojho najstaršieho syna Petra. Možno poznala celú pravdu, čo sa dialo po smrti otca akademika Ludovíta Nováka. Ona žila vtedy v Ľubochni, zavolali ju, keď profesora Nováka našli pred vilou ležať mŕtveho. Počul som neskôr jej výrok, keď som sa zúčastňoval na súdnych konaniach, kde som podal návrh, že akademik Novák nezomrel prirodzenou smrťou (a ani po troch desaťročiach som nezmenil názor)! Olga bola prevrapená tým, že otec mal na tvári a za uchom krvavé zranenia. „Preboha, veď otec bol taký chudučký! Lahučký! Ako pierko! Ako to, že sa zranil, keď padol?“

„A čo ak ho niekto zranil?“ spýtal som sa. „Ak ho niekto tresol po hlave latou? A či zhodil zo schodov?“ A potom preniesol kúsok obďaleč, aby nevzniklo podozrenie, že mu niekto ublížil! Polícia nič nevyšetrila, a asi ani nič nevyšetrovala. Ani z fľaše zeleného líkeru nevzala odtlačky prstov! Nezakresliła miesto, kde ležalo telo... Nesňali odtlačky z rozbitých okuliarov! Ani pitvu nenariadil lekár z kúpeľov, ktorý robil lekársku prehliadku. Akademik mal predtým mozgovú príhodu, tak vyriekol súd: „Profesor zomrel na mozgovú porážku!“ Takú mal už predtým diagnózu!

Skutok sa vraj nestal, tak rozhodol okresný súd po prvý raz! Po mojom odvolaní Krajský súd v Banskej Bystrici vrátil prípad Akademik Novák späť na Okresný súd do Liptovského Mikuláša! A ten odložil KAUZU akademika Ludovíta Nováka ad acta! Aj okresná prokuratúra! Aj okresný úrad vyšetrovania, teda polícia! JUDr. Sochor, okresný prokurátor, s ktorým som viackrát hovoril, ma presviedčal, že nič nie je preukázané... Profesor bol starý a chorý, nikoho nevideli v jeho blízkosti, nikto mu nemohol ublížiť, veď to bol dobrák od kosti, zbožný človek! Ba až Boží človek!

■ MAMONA MAJETKU

Keď Okresný súd zamietol celú kauzu pod koberec – a už fakticky nebola šanca odvolať sa, rezignoval som aj ja! Po dlhých mesiacoch nahaňovania s úradmi mal som tých nahaňovačiek okolo majetku a dedičstva pána profesora plné zuby! Prehral som, prehrali sme boji! No ďalších tridsať rokov som sa však nemienil s tým zmieriť. Keď som začal písať túto štvordielnu reportáž, potreboval som aj nejaké fotografie. Poslal som svojho synovca JUDr. Rada Struhára, absolventa policajnej akadémie v Bratislave, aby mi spravil z Novákovy vily nejaké fotografie.

„Nestrelol si tam nejakého človeka? Nejakého obyvateľa vily?“ opýtal som sa zo zvedavosti. „Mladého Nováka si tam nestrelol?“

„Nie!“ zakýval hlavou záporne môj synovec. „Len akýsi starý zhrbený a šedivý chlap sa motal po záhrade!“

„To bol asi on!“ povedal som s úsmevom. „To bol určite vnuk akademika Ludovíta Nováka!“ poznamenal som.

„Veď si vravel, že mladý Novák! Ale toto bol starec.“

„Hej!“ prikývol som so zamyslením... „Hej,“ zopakoval som. „Bol mladý! Ale odvtedy uplynulo tridsať rokov! A z mladého Nováka je dnes starec! Šedivý, zhrbený... Možno ho trápia nečisté myšlienky... Výchytky svedomia!“

Už skoro tridsať rokov nevychádza z tej veľikánskej vily, len za noci, len v nevyhnutných prípadoch. Tak mi povedali susedia...

Peter Michal BOHŮŇ kliesnil cesty slovenského výtvarného umenia Filatelistická slávnosť na počtu štúrovského portrétistu

Text a foto: Štefan PACKA

Do generácie umelcov 19. storočia na Slovensku, angažujúcich sa v národnom hnutí, ktoré vrcholilo v meruôsmych rokoch 1848 – 1849, patrili aj Peter Michal BOHŮŇ. Budúci výtvarný umelec sa narodil 29. 9. 1822 vo Veličnej na Orave v rodine národne uvedomelého evanjelického farára Jána Bohúňa. Prostredie rodičovského domu a neskôr lýcei v Levoči a v Kežmarku mu vštepili vrúcny vzťah k rodnému kraju a vzbudili národné povedomie, ktoré rozhodujúco poznačilo jeho ďalší život a tvorbu. Počas štúdií na Akadémii výtvarných umení v Prahe, kam odišiel v novembri 1843, udržiaval čulé kontakty s rodným krajom, ako aj so skupinou národovcov okolo Ľudovíta Štúra.

Pri príležitosti dvojtého výročia narodenia umelca sa 11. novembra 2022 v Liptovskej galérii P. M. Bohúňa uskutočnila inaugurácia poštovej známky Vianoce: Kristologické motívy v diele P. M. Bohúňa. Výtvarný návrh pre tlačiareň pripravil výtvarník Peter Nosál a známku ofsetom vytlačila Tiskárna Hradištka, s. r. o., v náklade 500-tisíc kusov. Motív diela P. M. Bohúňa sa nenachádza len na známke, ale aj na pohľadnici. Organizátormi podujatia boli mesto Liptovský Mikuláš, Liptovská galéria P. M. Bohúňa, Slovenská pošta, a. s., a Klub filatelistov v Liptovskom Mikuláši, ktorého predsedom je Jozef Oško, neúnavný a dlhoročný organizátor filatelistického života na Slovensku.

■ KRÁLOVNÁ NEBIES

Na inaugurovanej známke je výrez z obrazu Kráľovná nebies. Obraz bol pôvodne určený pre kaplnku v Krivej na Orave. Zachytáva ikonografickú tému Panny

Márie stojacej na zemeguli, odetej do slnka. V rukách drží Ježiška. Po stranách sú umiestnené tri postavy anjelikov s kvetinovými venčekom na hlavách.

Aj keď sa v Bohúňovej tvorbe často objavujú kristologické témy, ktoré nachádzame napríklad na oltárnych obrazoch v Ružomberku, Dovalove, Mengusovciach a ďalších

FILATÉLIA

lokalitách, jeho nosným výtvarným programom bola tvorba portrétov. Boli to najmä podobizne slovenských národovcov. Najvýznamnejším dielom, ktoré sa stalo výtvarným symbolom i pre ďalšie generácie, je Portrét Jána Francisciho (1822 – 1905) ako kapitána slovenských dobrovoľníkov. Namaľoval ho v rokoch 1849 – 1850. Obraz je rozdelený do troch plánov. V popredí stojí Francisci v modrom kabáti s klobúkom v bielych nohavičkách. V druhom pláne sa na pravej strane nachádza vojenský tábor dobrovoľ-

Na snímke z inaugurácie známky autor výtvarného návrhu Peter Nosál (prvý sprava) a organizátor podujatia predsa filatelistického klubu Jozef Oško (štvrtý sprava)

níkov a tretí plán tvorí horská krajina, kde dominuje komponovaná panoráma skalnatých štítov, ktoré možno identifikovať ako Kriváň, Gerlach a Končistú. V neskoršom období maľoval aj rodinu a priateľov.

■ ZÁPAS S BIEDOU

Aj keď v Prahe študoval s výborným prospechom, po otco-

Nová poštová známka približuje tvorbu P. M. Bohúňa, inšpirovanú biblickými motívmi, a Slovenská pošta ju venovala blížiacim sa Vianociam.

vej smrti musel štúdium na Akadémii prerušiť. V roku 1847 sa vrátil na Slovensko. Po krátkych pobytoch v Lučivnej a v Revúcej sa usadil v Liptovskom Mikuláši, kde pôsobil ako učiteľ na evanjelickej dievčenskej škole. Za skromný plat všetok svoj čas venoval škole, lebo učiteľ sa v tom čase okrem vyučovania musel starať aj o budovu, kúrenie a podobne. Namiesto sústredenej výtvarnej práce sa venoval vymaľovaniu tried alebo oprave strechy...

Aj keď sa všemožne usiloval, rodina žila biedne. Rozhodol sa teda opustiť Liptovský Mikuláš a odšahať sa do mestečka Bielsko-Biala v Poľsku. Ale ani v novom prostredí ho neprestali trápiť finančné problémy. Choroby a nešťastia naďalej doliehali na celú rodinu. Zomrel 20. mája 1879.

Je priam nepochopiteľné, ako mohol Bohúň v takých zložitých životných podmienkach vytvoriť rozsahom i významom také veľké dielo. Bohúň otvoril nové cesty slovenskému výtvarnému umeniu a vytýčil program, ktorý do značnej miery uskutocnil už sám umelec a ktorý naplno rozvinuli umelci ďalších generácií. Dielo P. M. Bohúňa si zasluhuje našu pozornosť i úctu. V intenciách tohto odkazu bola mikulášska galéria premenovaná na Liptovskú galériu P. M. Bohúňa. V závere roka galéria pripravuje súbornú výstavu umelca, po ktorom nesie meno.

Literátka Marína ČERETKOVÁ-GÁLLOVÁ nás navždy opustila pred piatimi rokmi

Nelahká životná cesta úspešnej spisovateľky

Text a foto: Jozef SLIACKY

Narodila sa 26. septembra 1931 v Zbechoch pri Nitre. Jej detstvo a prvé roky dospelosti ovplyvnil fakt, že bola prvým z deviatich detí v rodine drobného živnostníka. Maturovala na nitrianskom Dievčenskom gymnáziu, kde sa zapájala do recitačných súťaží a už ako sextánka napísala prvú poviedku Otec. Ďalšie študijné roky strávila na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského, kde sa zamerala na slovenčinu a dejepis.

Začínali sa však pochmúrne päťdesiate roky, ktoré neobišli ani Marínu Čeretkovú. Stačilo anonymné udanie, že ide „o nábožensky nevyrvnanú dcéru arizátora“, a štúdium musela zameniť za prácu šičky v Odevných závodoch v Hlohovci. Nepoložilo ju to na kolená. Normu plnila nad sto percent, stala sa úderníčkou, zapájala sa do kultúrnych aktivít a ako „očistená a prevychovaná“ mohla doštudovať...

■ NA VOLNEJ NOHE

Krátko pred promóciami v roku 1957 spojila svoj život s nedávno zosnulým akademickým maliarom Tiborom Gállom. Ich domovom sa stali Košice, kde dostala miesto redaktorky v literárno-dramatickej redakcii Československého roz-

hlasu. Spod jej pera vychádzali rozhlasové pásma i dramatické diela. Prišli šesťdesiate roky a Marína Čeretková-Gálová videla perspektívu v Dubčekovom obrodnom procese. Nádeje pohasli s augustovou

ČRTA

okupáciou a normalizácia neobišla ani úspešnú literátku. Musela opustiť rozhlas, dostala zákaz publikovať, po rozvode sa s dcérou vrátila do Nitry, kde musela vziať akúkoľvek prácu.

Do literatúry vstúpila Marína Čeretková-Gálová zbierkou troch noviel Koniec líšky v roku 1962. Už v debute naznačila, že vo svojej tvorbe si bude všimáť najmä problémy žien, pričom neváhala priblížiť aj vlastné skúsenosti. Jej literárne

kvality ocenil Vojtech Mihálik, ktorý ju zbavil normalizačných pút. Vďaka nemu – ako riaditeľovi Slovenského vydavateľa – sa dostala k čitateľom jej romány Jedooký, Dlhé čakanie Adely Drozdíkovej a Cudzie deti. Vydala sa na nelahkú cestu spisovateľky na voľnej nohe a najmä po novembri '89 sa výrazne angažovala v Spolku slovenských spisovateľov i v nitrianskom odbore Matice slovenskej.

■ TVORIVÉ OBDOBIA

Literárny vedec Andrej Červeňák, ktorý spisovateľku dobre

Spisovateľka Marína ČERETKOVÁ GÁLLOVÁ prežila po okupácii Česko-Slovenska nefahký život perzekuovanej intelektuálky nepohodnej režimu.

poznal ako profesor na Vysokej škole pedagogickej v Nitre, rozdelil tvorbu Maríny Čeretkovej-Gálovej do troch období. V prvom, v šesťdesiatych rokoch, sa dala unášať nekonformným prúdom mladých literátov. V druhej tvorivej etape, poznačenej normalizačnými tlakmi, zostala verná pravdivému pohľadu na osudy obyčajných ľudí, najmä žien. „Tretie obdobie tvorby (po roku 1989) začína autorka ako takmer šesťdesiatročná žena a spisovateľka,“ mieni A. Červeňák. „Vydáva ďalších šesť epických diel, ktoré zúročujú jej záujem o prírodnú podstatu človeka – ženy, umocnenú sociálnym determinizmom, ktoré sa spisovateľka pokúša začleniť a vidieť v hlbších duchovných a transcendentálnych súvislostiach.“

S pocitom slobody sa v dôchodcovskom veku rozpísala. Výsledkom boli zbierky próz, ktoré vyvrcholili v roku 2015 cyklom siedmich poviedok O tebe a o mne. Prejavila sa aj ako spisovateľka pre deti a ako dramatická. V hre Hriech mlčanica priblížila novembrové udalosti v roku 1989, jej drámy uviedol rozhlas i televízia.

Spisovateľka Marína Čeretková-Gálová zomrela pred piatimi rokmi 22. októbra 2017.

Folklorista celou dušou i srdcom

Text a foto: Jozef SLIACKY

Učiteľ a riaditeľ základnej školy v Slatinských Lazoch Ján Šouc viedol laznické deti k úcte k tradíciám. Narodil prvý októbrový deň roku 1927 vo Zvolenskej Slatine. Ako študent Učiteľskej akadémie v Banskej Štiavnici cez prázdniny pracoval na mládežníckych stavbách, kde sa vo voľnom čase zapojil do aktivity mladých, ktorí pokračovali v ľudových tradíciách, speve a tanci.

Po krátkom učiteľskom pôsobení v malotriedke v Trpíne a v meštianke v Očovej prišiel do Slatinských Lazov učiť zemepis, prírodopis a pestovateľské práce. V tejto škole sa stretávali deti nielen zo Slatinských Lazov, ale aj zo susednej Víglašskej Huty – Kalinky a Klokoča a ich osád

a samôt. V ich rodinách bol folklór stále živý. Učiteľ a neskôr riaditeľ školy Ján Šouc podchytil tieto tradície a prirodzený záujem detí, ktoré združil do detského folklórneho súboru Dolina. Stal sa vzorom a inšpiráciou pre ďalšie detské súbory, ako bol Javor v blízkosti Starej Hute, Ratolesť v Detve, Vrabc

NEKROLÓG

v Trní a ďalších. Pri príprave programu mu pomáhala najskôr kolegyňa a od roka 1956 manželka Mária. Tým podstatným záujmovým spojivom manželov Šoucovcov bol a zostal folklór. Pridali

Folklorista JÁN ŠOUC pri preberaní gratulácii k osemdesiatim piatim narodeninám

sa aj miestne ženy, združené v spevackej skupine. Ale boli to najmä deti zo súboru Dolina. Pri tvorbe scén vychádzali Šoucovci z tradícií Podpoľania a z toho, čo bolo deťom vlastné – z detských hier. Vystúpenia Doliny odmenili potleskom na folklórnych podujatiach po celom Česko-Slovensku i v zahraničí. Ján Šouc vytrvalo hľadal možnosti prezentácie týchto tradícií či už formou filmových dokumentov – najmä v spolupráci s Karolom Plickom, alebo účasťou na Folklórnych slávnostiach pod Poľanou v Detve, pri ktorých zrode nechýbal. Zaslúžilý pracovník kultúry Ján Šouc prežil posledné roky v rodnej Zvolenskej Slatine, kde sa 25. novembra 2022 zavŕšila jeho dlhoročná činorodá púť.

Pred štvrtstoročím navždy odišiel národný umelec Vincent HLOŽNÍK

Vnímavý svedok ľudského údely

Igor VÁLEK – Foto: archív SNN a internet

Aj vďaka tomuto výročiu si môžeme pripomenúť vynikajúceho maliara aj ilustrátora, grafika aj pedagóga, silného človeka. Umeleca, ktorého diela patria k vrcholom európskeho maliarstva konca 20. storočia.

Vincent Hložník sa narodil 22. októbra 1919 vo Svoderníku pri Žiline. Bol najstarším z päťice detí a odmala rád kreslil, „do vienka“ mu bol daný talent. Od roka 1933 začal študovať na gymnáziu v Žiline, kde v ňom objavili talent aj chuť tvoriť. Ich nositeľ sa vydal na úspešnú, i keď miestami strastiplnú dráhu výtvarného umelca. V rokoch 1936 – 1942 študoval monumentálnu maľbu na Umelecko-priemyselnej škole v Prahe. Už počas štúdií začal spolupracovať s Maticou slovenskou, kde sa neskôr aj zamestnal. Po návrate z Prahy sa v martinskej Neografii uplatnil ako kreslič, prišlo samotné matičné pôsobenie. Už v roku 1943 žil a tvoril v Žiline, potom sa aj s rodinou vrátil do rodiska. V roku 1945 sa stal členom Skupiny výtvarných umelcov 29. augusta. V roku 1952 odišiel do Bratislavy, kde pôsobil na Vysokej škole výtvarných umení až do roka 1972 ako vedúci oddelenia vofnej grafiky a knižnej ilustrácie a spoluzakladal oddelenie monumentálneho maliarstva. Od roka 1958 na VŠVU pôsobil ako profesor, v rokoch 1960 – 1964 ako rektor. Zlom 1968. Bol ešte vymenovaný za národného umelca, no kategoricky nesúhlasil so vstupom

Veľký umelec aj človek – akadémický maliar Vincent HLOŽNÍK

Pohľad na časť vitráži v Zborove nad Bystricou

vojsk Varšavskej zmluvy. Nikdy netajil ani katolícku vieru a v tom istom roku sa zúčastnil na púti do Ríma, kde ho na súkromnej audiencii prijal pápež. Tvrdá odpoveď režimu nedala na seba dlho čakať – v roku 1972 ho donútili z VŠVU odísť.

■ INŠPIRATÍVNY A OCEŇOVANÝ

Hložník bol opäť v pozícii sloboďného umelca a v nej prakticky ostal do konca života. „Bežný“ život sa mu skomplikoval, no jeho duch, tvorivosť a kumšt sa nedali ujarmiť. Tvoril miestami až horúč-

kovito a zanietene, nadväzoval na symbolizmus Cypriána Majerníka a vo vofnej grafike na humanizmus Kolomana Sokola. Inšpirácie nachádzal v širokom kontexte európskej modernej maľby (El Greco, Picasso, Goya). Jeho rozsiahle dielo je súčasťou vrcholu moderného výtvarníctva na Slovensku. Vytvoril tisícky grafík, stal sa zakladateľom našej modernej grafickej školy, pripravil a ovplyvnil Brunovského, Cipára, Kállaya... Stál pri zrode Bienále ilustrácií v Bratislave. V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch 20. sto-

ročia kreslil aj návrhy na vitráže. Ilustroval vyše trisťpäťdesiat kníh a mnohé z nich formovali vzťah ku kvalitnej literatúre. Širokospektrálne dielo prezentoval azda vo všetkých metropolách od Paríža po Moskvu, od Mexico City po Sao Paulo, od New Yorku po Montreal... Získal veľa prestížnych ocenení, napríklad hlavnú cenu Brightovej nadácie na Bienále v Benátkach, Zlatú medailu na Bienále grafiky vo Varne, Cenu Zväzu slovenských výtvarných umelcov. Vincent Hložník bol vždy pracovitým umelcom a skromným

človekom, zomrel 10. decembra 1997 v Bratislave. Stopy jeho diela sú však stále neprehliadnuteľné.

Kto ich chce nájsť v spojení s večnosťou ducha, tomu odporúčam Kostol Nepoškvrneného počatia Panny Márie v Zborove nad Bystricou. Nájde štyridsať vitrážových skvostov, vďaka ktorým sa kostolu hovorí aj Kysucká Sixtínska kaplnka. Vitráže znázorňujú Krížovú cestu Ježiša so zastaveniami, zmŕtvychvstanie a nanebovstúpenie. Časť vpravo znázorňuje Ducha Svätého, na štrnástom okne vidíme sv. Cyrila a sv. Metoda.

■ VÝNIMOČNÉ HODNOTY

Výnimočnú hodnotu a umeleckú invenčnosť majú Hložníkovy vitráže v považskobystrickom Kostole Navštívenia Panny Márie a rovnako aj fresky v Kostole sv. Michala archanjela v Dolnom Hričove, ktorému tiež vďaka autorovej umeleckej odvahe vravia slovenská Sixtínska kaplnka. Ďalšou neprehliadnuteľnou stopou je stovka diel, ktoré Hložník v roku 1993 daroval Matici slovenskej. Je to unikátna kolekcia, doteraz ju verejnosť nemala možnosť vidieť často, dva-tri razy čiastočne. Azda o to silnejšie zapôsobili obrazy vystavené pred tromi rokmi v interiéri rozhlasovej pyramídy v Bratislave. Na budúci rok bude spomínaná kolekcia oslavovať tridsať rokov, možno sa niečo podarí... Kolekciu tvoria obrazy najmä s apokalyptickým „podmazom“, no volá z nich charakteristický hložníkovský vitalistický a farebný zápas človeka o dobro a pravdu. Vincent Hložník je tu stále s nami – a to je povznášajúce a inšpirujúce.

Slovensko-maďarské vzťahy nikdy neboli ideálne, a ani dnes nie sú

Nehľadme na spoločné dejiny ružovými okuliarmi

KNIHA TÝŽDŇA

SLOVENSKO nenávidíme ťa

Szlovákok nincsen hazátok

zostavil Claude Baláž

Na pulty niektorých kníhkupectiev sa pred pár dňami dostala kniha Slovensko, nenávidíme ťa..., ktorú napísal Claude Baláž a ktorú poniektorí samozvaní bojovníci za jediný správny názor ihneď označili za kontroverznú. Prečo? Lebo v dôsledku nedostatočnej výučby dejepisu a takmer úplnej absencie pronárodných médií si u nás len málokto uvedomuje, ako počas celého tisícročia maďarsko-slovenské vzťahy rozhodujúcou mierou ovplyvňovali život, vývoj a doslova existenciu slovenského národa.

Ako sa teda vyvíjali vzájomné vzťahy medzi našimi národmi? Ale najmä, aké boli a sú postoje maďarského suseda k nám? Je pravda, že keby nevzniklo v roku 1918 Česko-Slovensko, boli by Maďari už všetkých Slovákov pomaďarčili tak, ako sú pomaďarčení Slováci v súčasnom Maďarsku? Veď ich ešte pred pár desaťročiami bolo pol milióna. A kde sú dnes? Zostalo ich pár tisíc, čo sa hlásia k slovenským koreňom. V čom boli a sú príčiny tohto vývoja?

Zostavovateľ tejto publikácie na 402 stranách postupne preberá udalosti od 7. až po 21. storočie, rozhodujúce a zlomové historické udalosti, vzájomné slovensko-maďarské kontakty, spoločné nažívanie i nezhody. Píše nielen o všeobecne známom útlaku našich predkov v Uhorsku, o postavení Slovákov v ČSR od roka 1918 až po vznik samostatnej Slovenskej republiky, ale aj o dlhodobej maďarskej národnostnej a zahraničnej politike. Kniha je plná málo známych i celkom neznámych historických faktov, ale aj základných dokumentov o maďarsko-slovenských vzťahoch od začiatku spoločného spoluzitia v Uhorsku až do súčasnosti. A práve pre bohatstvo faktografického materiálu je interesantná a prínosná nielen pre znalcov tejto problematiky.

(se)

NEKROLÓG

Len nedávno sme na tomto mieste gratulovali krátkym medailónom slovenskej hereckej legende Márii Kráľovičovej, v krátkosti sme si pripomenuli aspoň najdôležitejšie milníky (predovšetkým herecké, samozrejme) jej plodného a pekného života. Tešili sme sa z toho, že je stále medzi nami a rozdáva radosť... Dnes je už všetko ináč. Doslova celým Slovenskom obletela smutná správa o tom, že táto desaťročia neprehliadnuteľná osobnosť odišla vo veku deväťdesiatich piatich rokov do hereckého neba. Stalo sa tak v pondelok 5. decembra vo večerných hodinách. Legendárna Marína (nielen medzi hercami bola známa pod

Marína Kráľovičová odišla do hereckého neba

týmto priam mýtickým menom akoby doslova ušitým na mieru pre ňu) síce už nikdy nevystúpi na (pozemské) dosky, ktoré znamenajú svet, no navždy ostane so všetkými divákmi a poslucháčmi, ktorí majú radi kvalitné interpretačné umenie a dokážu oceniť herecké majstrovstvo aj osobnostný šarm. Veď len na ilustráciu a na margo priam až neuveriteľnej hereckej kariéry tejto neustále vitálnej a presvedčivej ženy stačí uviesť, že svoju začala už ako osemnásťročná dievčinka. Od ďalekého roka 1948 bola stálou členkou Slovenského národného divadla a až tento rok v januári sa s ním definitívne rozlúčila. Ako herečka, ako priaznivkyňa (chcelo by sa právom napísať patrónka) však určite nie. Veď na našej prvej divadelnej scéne odohrala sedemdesiatštyri divadelných sezón! Bola aj prvou slovenskou televíznou herečkou. Pohľad do jej pracovnej biografie hovorí, že odohrala vyše štyristo divadelných, filmových a televíznych postáv, k tomu ešte dvojnásobok v rozhlase. Čo dodať? Ba vlastne, čo vybrať z množstva nielen postáv, ale predovšetkým posolstiev, ktoré presvedčivým majstrovstvom tlmočila státisícim (miliónom?) ľudí viacerých generácií Slovanov a Slovákov. S úctou sa skláňame pred zvečnelou pamiatkou, nezabudneme. Mária Kráľovičová, nech Vám je slovenská zem ľahká a (nielen) herecké nebo prajné. Hovoriac s básnikom: „Lebo Marína moja, tak sme my...“

Igor VÁLEK

HUMORESKA

S prvou adventnou nedeľou prichádza čas správ o stave únie. Pardon, chyba prekladateľa. O stave republiky. I naše-vaše vládnoparlamentné noviny vám pripomenú, čo pozitívne ste zažili v tomto roku. Nič negatívne nebolo, nebudeme si špinieť do vlastného hniezda. Takže mimoriadne úspešný rok to bol. Aspoň v porovnaní s predchádzajúcimi. Nemali sme celoplošné testovanie. Tým sme ušetrili pol miliardy. Môžeme vychádzať bez rúšok. Ďalšie milióny ušetrené. Ušetrené peniažky sme neprehádzali. Vakcín máme nakúpených dostatok. Aj pre štát veľkosti Číny. Hľadáme štáty, ktorým by sme ich ešte

pred expiráciou darovali. Darilo sa nám v hospodárstve. Celková inflácia neprekročila tridsať percent. Oficiálne. Cena vajec stúpla štvornásobne. Ale nielen vajcami

nás v prípade potreby budú chrániť, ak by bolo treba, Rakúšanovia a Maďari. Kto nás bude chrániť pred nimi, zatiaľ nevedno. Ukrajinci majú vlastné problémy a s viac štátmi

sto eur to, čo predali za sto eur, ako povedal predseda vlády. Domácnosti v novom roku viac ako doteraz platiť nebudú. Rozdiel zaplatíte cez rozpočet, milí daňoví poplat-

ských áut Bundeswehru a Kráľovskej holandskej armády na tunajších benzínkach zvýšilo zisky maďarského Molu, ktoré zdaníme. Z čoho bude Mol naďalej vyrábať benzín a naftu, uvidíme. Ropa a plyn toho roku zavše k nám šli, zavše nešli. Plyn bude drahší. Kto si zníži spotrebu o vyše päťnásť percent, ušetrí. Kto o sto percent, zmrzne. Lekári dostali stabilizačné príspevky. Spotrebu nemusia znižovať. Keďže systém memoránd takto dobre zafungoval, aj vy, milí občania, si pripravte perá. Napíšte na papier, čo chcete v novom roku dostať. Memorandum podpíšeme s každým z vás. Nezabudajte – nikto vám nedá, čo vám my môžeme sľúbiť...

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Je čas hodnotenia stavu únie/republiky...

je živý človek. Cena múky a bielej smrti cukru vyše sto percent hore. Zdravie človeka nadovšetko, preč so sacharidmi. Nesporný pokrok sme zaregistrovali v obrane našej vlasti. Zrušili sme vlastné letectvo. Dodávka nešťastných eľfesteťnástiek sa oneskorí v najlepšom prípade len o rok. Volá sa to upravený harmonogram. Nebo nad nami chránia Česi a Poliaci. Pred Čechmi a Poliakmi

momentálne nehraničíme. Proti-výdušnú ochranu sme posunuli na Východ. Dolet iránskych rakiet do dvetisíc kilometrov je podľa Teheránu dostatočný. Radostná správa – atómové elektrárne v Bohuniciach a Mochovciach sú od Teheránu vzdialené 3 300 kilometrov. Dodávajú polovicu elektriny spotrebovanej u nás. S drobným dôvetkom o cenách. Slováci kupujú za päť-

níci. Pozitívna správa pre pechotu. Vyčenenovali sme staré bojové vozidlá pechoty za staré tanky. Ale pred dodávkou ich Nemci opravujú. Večná vďaka. Spotreba šampanského v Nemecku stúpla. Oslavujú. Zbavili sa ďalších ojazdených rachoťín. Získali perspektívny kšeft na dodávky náhradných dielcov. Pre svoju armádu nakupujú nové typy Leopard 2 A7+. Tankovanie vojen-

Okolo Levoče sa netočí iba voda v pesničke, ale najmä dejiny Symbol štúrovského odhodlania

Text a foto: Martina MATEČKOVÁ

V tomto roku si pripomíname dvojsté výročia narodení významných, ale i menej známych, ba zabudnutých osobností štúrovskej generácie. Matica slovenská pri tejto príležitosti rok 2022 vyhlásila za Rok odkazu štúrovcov, v rámci ktorého sa uskutočnilo množstvo akcií venovaných štúrovskej generácii – a každý týždeň pribúdajú ďalšie.

Oblúbenými podujatiami sú aj výlety do miest, kde štúrovci žili alebo pôsobili. Preto Miestny odbor Matice slovenskej v Košiciach a Miestny odbor MS Košice-Sever zorganizovali 8. novembra tohto roka výlet do starobylého mesta Levoča, kam so štúrovcami odišli trinásť verní žiaci Ľudovíta Štúra, keď ho odvolali z funkcie námestníka prof. Juraja Palkoviča na evanjelickom lýceu v Bratislave.

Levoča je čarokrásne mesto snúbiace v sebe architektonické pamiatky, tajomstvá a povestové príbehy. Pani Hradiská pútavo porozprávala zaujímavé informácie o architektonických pamiatkach, akými sú Bazilika sv. Jakuba, Thurzov dom, Brewerova tlačiareň, Múzeum Jána Pavla z Levoče, zvonica s radnicou, socha Charitas, klieťka hanby, a o osobnostiach spätých s mestom Levoča – Majstrovi Pavlovi, Juliane Korponayovej-Géciovej, Jánovi Henckelovi, Michalovi Hlaváčkovi, a, pravdaže, štúrovcoch, ktorí nás do miesta priviedli v prvom rade...

Patrónom mesta Levoča je sv. Jakub. Jemu je zasvätená najväčšia sakrálna stavba na Spiši – Bazilika sv. Jakuba. Ako farár tu pôsobil v rokoch 1513 – 1522 levočský rodák,

Bývalé evanjelické lýceum v Levoči sa nachádzalo v Hainovom dome. Dnes je tam múzeum. Práve tam po exode dorazili študenti z bratislavského lýcea na protest proti odvolaniu Ľ. Štúra.

humanista, vzdelanec Ján Henckel. Pre Košičanov je zaujímavé, že Ján Henckel pôsobil ako farár aj v rokoch 1522 – 1525 aj v Košiciach.

Zaujímavý príbeh sa viaže k soche Dobročinnosti (Charitas) s fontánou. Postavili ju z peňazí váženého občana, mecena a obchod-

níka Gustava Hermana. Jeho podmienkou bolo, aby voda z fontány tiekla na všetky strany, tak ako prúdi добрôta a láska zo srdca občanov Levoče. Levočania boli známi svojou štedrosťou a podporovali chorých a chudobných. Hádám každý si s Levočou spojí klieťku hanby,

ktorá slúžila na trestanie žien, ktoré sa večer po zažatí lúčok pohybovali bez sprievodu muža. Klieťka hanby sa nachádza pred levočskou radnicou, ktorá dnes slúži ako múzeum. Jej južnú fasádu zdobí maľba symbolizujúca občianske cnosti: striedmosť, opatrnosť, odvahu, trpezlivosť a spravodlivosť.

Posledná zastávka patrila Hainovmu domu, v ktorom bolo evanjelické lýceum a dnes sa tu nachádza múzeum. Práve tam po slávnom bratislavskom exode dorazili študenti z bratislavského lýcea na protest proti odvolaniu Ľ. Štúra. Prvá osemčlenná družina pod vedením Janka Kučeru prišla do Levoče 15. marca 1844 a druhá päťčlenná o tri dni neskôr. Stali sa symbolom štúrovského odhodlania, vzdoru a nepoddajnosti.

Neďaleko od bývalého lýcea sa nachádza pamätná izba, ktorá je venovaná týmto trinástim mladým rebelom. Iniciátorom jej založenia bol Miestny odbor Matice slovenskej. Izbu otvorili 3. septembra 2021. Vrelo nás privítal predseda MO MS v Levoči Miroslav Brincko. S našimi severankami si aj spoločne zaspievali. Dominantou izby je busta Ľudovíta Štúra a portréty trinástich štúrovcov so životopisnými údajmi, ktorých autorom je doc. Pavol Parenička. S levočským matičným predsedom sme si príjemne pobesedovali a navzájom sa ubezpečili, že to nebolo naše posledné stretnutie.

Levoča je naozaj úchvatná. Spoznali sme jej najpodstatnejšiu časť, ale objavovať by ešte bolo čo. Možno niekedy nabudúce. S Levočou sme sa lúčili s pohľadom na Mariánsku horu s Kostolom Navštívenia Panny Márie.

Deň rodiny v Martine zaujal bohatou kultúrnou nádielkou Rodinné stretnutie v komornom divadle DEEP

Viliam KOMORA – Foto: autor

Spoločné matičné podujatie Inštitútu vzdelávania Matice slovenskej, n. o., Vlastivedného odboru MS a MO MS v Turčianskom Jasene bolo určené pre všetky vekové kategórie. Od najmenších detských divákov, ich rodičov, školopovinných žiakov, stredoškôľakov či aj starších, účinkujúcich detí a študentov až po seniorov.

Všetci na ňom strávili pohodové popoludnie s bohatým kultúrnym programom, v ktorom hudbou, tancom či prezentáciou výtvarných prác zaujali viacerí účinkujúci v modernom tanci, speve či hre na gitare, zobcovej a priečnej flaute, klarinete, bicích

nástrojoch, harmonike, klavíri či keyboard. Mladí Martinčania z Tanečného klubu DEEP len pred niekoľkými týždňami vo švédskom Katrineholme obhájili už niekoľkonásobný titul majstra a vicemajstra sveta v disko disciplinách. Jeho členovia v tomto škan-

dinávskom meste získali šesť titulov majstra sveta, titul vicemajstra sveta, dva tituly druhého vicemajstra sveta a množstvo krásnych štvrtfinálových a semifinálových umiestnení. Za to ich, ako aj zriaďovateľa a zároveň tanečníka Miroslava Frola ocenilo v polovici

októbra aj mesto Martin a primátor Ján Danko. Veríme, že medzi tanečným klubom a Maticou slovenskou je to začiatok novej spolupráce a v tomto komornom divadle matičiar a iní návštevníci strávia mnoho ďalších takto vydarených spoločných podujatí.

Mladú Maticu v ďalšom trojročnom volebnom období povedie Martin HAJNÍK Nové vedenie s novými cieľmi a predsavzatiami

Peter SCHVANTNER, Marek NEMEC, Martin HAJNÍK

V Martine sa 26. novembra 2022 stretli mladí matičiari z celého Slovenska na už dvanástom Valnom zhromaždení Mladej Matice. Trojročné funkčné obdobie uplynulo ako voda a nastal čas, aby si mladí matičiari zvolili svoje nové výkonné a dozorné orgány.

V centre historického Turca sa stretlo 87 delegátov z celkovo 94 pozvaných, čo predstavuje až 92 percent pozvaných delegátov. Post predsedu bude najbližšie tri roky zastávať Martin Hajník a post podpredsedu Peter Schvantner.

Valné zhromaždenie Mladej Matice sa začalo hymnou SR a vystúpením speváčok zo Záriačia. Rokovanie Valného zhromaždenia Mladej Matice viedol predseda Mladej Matice Marek Nemeč. Medzi hosťami boli viceprimátor mesta Martin Stanislav Thomka, predseda MS Marián Gešper, prvý podpredseda MS Marek Hanuska a ďalší členovia Výboru MS a zakladajúci členovia MS.

Delegáti si vypočuli Správu o činnosti Mladej Matice za obdobie rokov 2019 – 2022 a za rovnaké obdobie aj správu o hospodárení, ktorú predniesol Martin Hajník. Správu Dozorného výboru Mladej Matice zas predniesol Peter Schvantner. Vrcholným poduja-

Vedenie Mladej Matice

tím, ktoré Mladá Matica pripravuje, je národný zraz, na ktorom sa sformovala aj tradícia pozývania mladých krajanov žijúcich v zahraničí. Zraz sa pre pandemické opatrenia konal len v roku 2022, a to hneď dvakrát – v Starej Bystrici a vo Vranove nad Topľou.

Po volebnom akte a podnetnej diskusii P. Schvantner predniesol aktualizované hlavné ciele a zámery Mladej

Matice na najbližšie tri roky, ktoré delegáti jednohlasne schválili. Na rad potom najprv prišlo odovzdanie diplomov novým zakladajúcim členom Matice slovenskej, ktorými sa stali Lukáš Havlík a Vlastimil Uhlár, a tiež oceňovanie osobností, ktoré sa výraznou mierou zaslúžili o vznik a prosperitu mladomatičného hnutia.

Keďže doterajší predseda Mladej Matice Marek Nemeč už nekandidoval na post predsedu Mladej Matice, za nového predsedu bol zvolený Martin Hajník, post podpredsedu bude zastávať Peter Schvantner. Do Výboru Mladej Matice boli zvolení Lukáš Havlík (Liptovský Mikuláš), Andrej Lukáč (Liptovský Mikuláš), Vladimír Tököly (Rožňava), Sára Madrová (Častkovce), Jaroslav Kerekanič (Humenné), Sára Holciová (Martin), Daniel Kliment (Zvolen), Andrej Barilla (Spišská Nová Ves), Lukáš Perný (Bratislava), Andrej Minarčík (Turčianske Teplice) a Juraj Buban (Košice). Za náhradníkov Romana

Konerácka (Košice), Lukáš Konúпка (Liptovský Mikuláš), Leila Bartková (Košice), Richard Gajdoš (Prešov), Michal Baranec (Zvolen) a Adam Sada (Košice). Za členov dozorného orgánu boli zvolení Marek Nemeč (Liptovský Mikuláš), Ján Seman (Dlhé Klčovo), Jozef Humeník (Košice), Valentína Palkechová (Častkovce) a Martin Lukáš (Turčianske Teplice). Za náhradníkov Marco Gajdoš (Prešov), Adam Polievka (Banská Bystrica) a Ondrej Baranec (Zvolen).

V závere valného zhromaždenia sa prítomným prihovril novozvolený predseda Mladej Matice Martin Hajník. Vyslovil slová poďakovania za pomoc pri príprave valného zhromaždenia aj samotných volieb. Takisto sa poďakoval Marekovi Nemečovi za uplynulých úspešných šesť rokov jeho „predsedovania“ Mladej Matice. Tiež ocenil, že práve záujmový odbor Mladá Matica spojil a naďalej spája mladých, vlastnecky zmyslajúcich ľudí bez rozdielu.

MATIČNÉ DEPEŠE

NA PROSPECH NÁRODA

Pred tridsiatimi rokmi 30. novembra až 2. decembra 1992 v Častej-Papierničke sa konalo prvé zakladajúce valné zhromaždenie organizované Spoločnosťou slovenskej inteligencie KORENE, na ktorom vznikla Stála konferencia slovenskej inteligencie Slovakia plus ako dar obnovenej Slovenskej republiky vyhlásenej 1. 1. 1993. SKSI Slovakia plus si osvojila spoločné heslá zakladateľských združení: múdrosť, svornosť, vytrvalosť a náročnosť, kritickosť, tvorivosť, v zmysle ktorých naplnia svoje predsavzatia aktivitami na prospech slovenského národa a jeho štátu.

PLAMENE Z ČIERNEHO ORLA

Odkaz štúrovskej generácie sprostredkoval žiakom základnej školy na Ulici Československej armády v Prešove Dom Matice slovenskej v Prešove v spolupráci s Domom Matice slovenskej v Košiciach. V metropole Šariša na tamojšom evanjelickom kolegiálnom gymnáziu študovali Ján Francisci Rimavský, Štefan Marko Daxner, Michal Miloslav Hodža, Jonáš Záborský. Ako profesor a dekan teologickej akadémie tu pôsobil Michal Hlaváček. Prešov po odchode z Košíc navštívil Ľudovít Štúr s J. M. Hurbanom na čele hurbanovských dobrovoľníkov. V historickej budove Čierneho orla obaja predniesli plamenné revolučné prejavy.

LITERÁTKE A POLITIKOVI

MO MS v Košiciach-Severe zorganizoval prvý decembrový deň spomienkové podujatie venované Alexandrovi Dubčekovi a Terézii Vansovej pri príležitosti okrúhlych výročí ich úmrtí. Osobnosť Alexandra Dubčeka priblížil v referáte doc. PhDr. Stanislav Hvozdič, CSc., a o spisovateľke Terézii Vansovej v príhovore hovorila Martina Matečková, riaditeľka Domu MS v Košiciach. Program obohatilo vystúpenie súboru Severanky.

PADLÍ ZO ZEMPLÍNA

Príčinou Klubu vojenskej histórie Beskydy a s podporou Prešovského samosprávneho kraja vznikla publikácia so zoznamom padlých vojakov rakúsko-uhorského „užhorodského“ 66. pešieho pluku v prvej svetovej vojne, kde sú záznamy o 4 341 mužoch vojakoch, z ktorých väčšina pochádzala z územia Zemplína. Zostavovateľom 368-stranového zoznamu je PhDr. Radoslav Turík. V týchto dňoch knihu predstavujú na sérii prednášok o Veľkej vojne.

FOLKLÓR V ZÁLUŽÍ

MO MS vo Veľkom Záluží a OcÚ usporiadali 15. ročník Matičných slávností, na ktorých si pripomenuli aj 30. výročie obnovenia folklóru a uviedli knižnú pamiatku s rovnakým názvom. Starosta Milan Biro ocenil tri desaťročia folklórneho diania a udelil ďakovný list Gabriele Pavelovej, spoluzakladateľke Fsk Ujlačanka, neskôr aj Drienky, a Monike Janiček Pevlovej za dlhoročnú zásluhnú prácu pri zachovávaní a rozvíjaní folklórnych tradícií v obci.

MAJSTROVI ŠTETCA

Na sviatok tohtoročného svätého Mikuláša boli to už tri roky, čo odišiel do večnosti charizmatičký človek s veľkým srdcom – akademický maliar Stano Dusík. V Katedrále sv. Šebastiána v Bratislave-Krasňanoch sa pri tejto príležitosti zaslúhou o. z. Cyrilometodiáda slávila svätá omša na uctenie jeho pamiatky a výnimočného diela.

Pripravuje Emil SEMANCO

OČAMI MATIČIARA

Obec Nižná Voľa si v tomto roku pripomína 640. výročie od prvej písomnej zmienky. Pri tejto výnimočnej príležitosti sa tu uskutočnili dvojčinné oslavy. Pravda, v porovnaní s dlhovekosťou našej maticky zeme je to len nepatrný časový úsek, no v živote v tejto niekdajšej poddanskej obce mesta Bardejov predstavuje obrovskú encyklopédiu udalostí a osudov jej obyvateľov. Pôvodní usadlíci to mali kedysi veľmi ťažké. V horskej dedine v Nízkych Beskydách v údolí Čermošiny sa nežilo ľahko. Súkromne hospodáriaci roľníci sa živili prácou na svojich roľkách a chovom dobytky. V týchto časoch sa Nižnej Voli medzi desiatkami prihlásených obcí z celej republiky v siedmich

Žijeme naplno

kategóriách podarilo získať prvenstvo v kategórii Dedina ako pospolitosť. Početná hodnotiacia porota to vyhlásila s takýmto odôvodnením: „Za súdržnosť a zánietenosť obyvateľov v udržiavaní tradičnej dedinskej pospolitosti, miestnej hrdosti, záujmovej a spolkovéj činnosti.“

Preto bol druhý slávnostný deň venovaný všetkým rodákom obce pod názvom Deň úcty k domovu. Tak ako našich rodákov spája to, že ich korene pochádzajú z tejto dediny, tak nás všetkých veriacich na celom svete spája viera, nádej a láska k nášmu Stvoriteľovi. Túto dnes stále aktuálnu tému na dopoludňajších ekumenických bohoslužbách zdôraznil Mgr. Ján Rusnák, správca Gréckokatolíckej farnosti z Rešova, za Rímskokatolícku cirkev Ján Švec-Bilý a farár CZ ECAV v Bardejove Mgr. Samuel Sabol. V kultúrnom programe v zrekonštruovanej sále vystúpili súbory Toryčka z obce Abrahámovce, Dubinčan z obce Dubinné a LH Čerhovčan, ktorá zabávala stovky účastníkov do neskorých večerných hodín.

Podakovanie za dôstojné oslavy patrí poslancom obecného zastupiteľstva, zamestnancom Obecného úradu, všetkým rodinám, ktoré prispeli koláčmi, sponzorom, čo pomohli finančne, Matici slovenskej za materiálnu pomoc i za kolektívny miestny odbor Matice slovenskej, za prekvapenie v podobe ohňostroja, poľovníckemu združeniu za divinu na guláš, všetkým ženám a mužom z obce, ktorí dobrovoľne a nezištne pomáhali pri príprave podujatia.

Gabriela KAŠČÁKOVÁ,
OP MS Bardejov

Sládkovičove verše citlivo zneli v metropole východu
Citom lásky naplnený poetický večer

Martina MATEČKOVÁ – Foto: Vladimír KYJOVSKÝ

V tomto roku si pripomínáme 150. výročie úmrtia popredného predstaviteľa štúrovskej generácie Andreja Sládkoviča. Pri tejto príležitosti sa 10. novembra v pobočke Verejnej knižnice Jána Bocatia v Košiciach na Tereze uskutočnilo podujatie venované jeho dielu, ale aj tvorbe ďalších štúrovcov, ktorých jubileá si v tomto roku pripomínáme. Organizátormi boli OZ Návraty k pokladom, Dom Matice slovenskej v Košiciach a spomínaná knižnica.

Riaditeľka Domu Matice slovenskej v Košiciach Martina Matečková na úvod poďakovala prítomným, že prijali pozvanie na podujatie a predstavila hlavných aktérov večera, ktorý sa

tematicky niesol v znamení lásky a vo svojej dramaturgii ho tvorilo hovorené slovo a recitácie v podaní maticiarov Petra Vrlíka, Evy Arvaiovej, Lubomíra Scherhaufera, vystúpenia ktorých na harmonike dotváral Stanislav Stanek.

Tajomník Divadelného odboru MS Peter Vrlík priblížil dôležité udalosti štúrovského hnutia a zamerl sa na Sládkovičovu najznámejšiu a najdlhšiu lúboštnú báseň na svete – Marínu. V jeho podaní zaznel aj úryvok z Kalinčiakovej poézie. V podaní E. Arvaiovej zazneli básne Nehaňte

Atmosféra poetického podujatia v košickej Verejnej knižnici Jána Bocatia venovaného dielu Andreja Sládkoviča

ľud môj od Andreja Sládkoviča a Ak dovolíte od Jána Smreka. Lubomír Scherhauser vynikajúco zarecitoval Smrekove básne Bacardi a Starý som ako zem. O vítané spretrenie programu

sa postarali aj členky z miestneho odboru MS, ktoré sa venujú spevu, recitácii a divadlu. Citom lásky naplnený poetický večer ukončila maticná hymna Kto za pravdu horí.

Odkaz štúrovcov rezonuje počas celého jubilejného maticného roka
Generácia revolučných romantikov inšpiruje

Viliam KOMORA – Foto: autor

Dvojsté výročia narodenia viacerých štúrovcov si pripomenuli maticári z Vlastivedného odboru Matice slovenskej, Oblastnej rady MS Turiec v spolupráci s Jednotou dôchodcov Slovenska – Klubom bývalých školských pracovníkov na podujatí v Dennom centre v Martine.

Zástupcovia Vlastivedného odboru MS pripravili program, ktorý uviedol predseda Oblastnej rady MS Turiec Viliam Komora. Priblížil tohtoročný maticný Rok odkazu štúrovcov, osobitne spomenul dve podujatia, ktoré boli v Martine ku Kalinčiakovmu výročiu, uviedol aj jeho známeho humoresku Reštavrácia. Hovoril o viacerých maticných podujatiach aj k ďalším osobnostiam štúrovcov, ktorí sa narodili v roku 1822 a maticári si ich pripomenuli na viacerých podujatiach. Spisovateľ, maticný divadelník, scenárista a herec Peter Vrlík z Domu

Maticný činovník a divadelník Peter VRLÍK prednáša z diel jubiliujúcich štúrovcov.

MS v Liptovskom Mikuláši predstavil viacerých štúrovcov dramaturgiou ich tvorby a čítaním z ich diel. Maticný

vedecký pracovník, vysokoškolský pedagóg, biograf, literát, kulturológ doc. Dr. Pavol Parenička, CSc., zo Slovenského literárneho ústavu MS predniesol odbornú prednášku o štúrovskej generácii. Osobitne sa venoval kultúrpolitickému programu štúrovcov. Viliam Komora inštaloval aj výstavku kníh, publikácií, novín a časopisov, ktoré vydáva MS. Na záver podujatia pozval účastníkov na ďalšie maticné podujatia, ktoré naša najstaršia a najvýznamnejšia celonárodná ustanovizeň pripravuje v Martine na sklonku roka.

Darujte k Vianociam predplatné novín

PREDPLATNÉ NA ROK 2023

Vážení čitatelia!

Ponúkame vám možnosť získať zľavnené predplatné nášho dvojtýždenníka na rok 2023. Ročné predplatné za 24,- € (dve čísla zdarma), polročné predplatné za 12,- € (jedno číslo zdarma). Ponúkame tiež možnosť objednať predplatné na rok 2023 pre svojich blízkych formou darčekovej poukážky. Predplatné môžete objednať poštou, telefonicky, emailom alebo cez web formulár. Pri objednávke uveďte svoju adresu, na ktorú vám doručíme platobný výmer, ako aj adresu odbarovaného, na ktorú budeme zasielať výtlačky SNN v roku 2023. Po úhrade dostanete darčekovú poukážku.

ČITATEĽSKÁ SŤAŽ

V SNN č. 23/2022 sme uverejnili rozsiahly rozhovor s rímskokatolíckym kňazom Mariánom Kuffom, ktorý spravuje Inštitút Krista Veľkého v Žakovciach a na neho sme sa pýtali aj v našom čitateľskom kvíze. Z množstva správnych odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Jozef Piecka, Žarnovica; Jozef Petrek, Svinná; Mária Plavčánová, Pusté Pole.

• Ako sa nazýval akademický maliar národný umelec, ktorý daroval Matici slovenskej na Národný poklad sto svojich diel?

Odpovede posielajte na známe redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do 22. decembra tohto roka.

PRIPOMÍNAME SI

7. decembra

– pred sto rokmi sa narodil herec Elo Romančík (1922 – 2012); od roka 1956 člen bratislavskej činohry SND, kde patril k dominantným hereckým osobnostiam, stvárnil množstvo zaujímavých postáv, hral i vo viacerých známych filmoch

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil lekár a politik Tibor Šagát (1942); v roku 1994 a potom v rokoch 1998 až 2000 bol ministrom zdravotníctva, je autor viacerých učebníc o pediatrii

18. decembra

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil futbalista Karol Dobias (1947); zúčastnil sa na MS 1970 v Mexiku, vrchol reprezentačnej kariéry zažil na ME 1976 v Juhoslávii, v ankete Futbalista storočia na Slovensku skončil tretí

20. decembra

– pred štyridsiatimi piatimi rokmi sa narodil ekonóm a politik Viliam Pauliny (1877 – 1945); zastával vysoké funkcie v štátnych aj vo verejných inštitúciách, založil Národnú banku (1918), bol dôležitou osobnosťou pri konsolidácii slovenského peňažníctva, patril k iniciátorom protifašistického odboja na Pohroní, bol členom povstaleckej SNR

– pred desiatimi rokmi zomrel herec Bronislav Križan (1941 – 2012); na javiskách stvárnil vážne a tragikomické postavy, napríklad Obhajca v Hájkovej žene (1976), Dr. Pysk v Tanci nad plačom (1978), Bielik v Pomocníkovi (1979), využil aj ponuky na filmovanie, účinkoval vo filmoch napríklad Námestie sv. Alžbety (1967) či Nevesta hôľ (1971)

21. decembra

– pred päťdesiatimi rokmi zomrela spisovateľka, prekladateľka, redaktorka a literárna kritička Zora Jesenská (1909 – 1972); vynikla v umeleckom preklade predovšetkým ruských autorov, činovníčka Živeny, neter Janka Jesenského, od roka 1939 bola redaktorkou časopisu Živena a v rokoch 1949 – 1952 pracovníčkou Matice slovenskej

– pred päťdesiatimi rokmi Slovensko vstúpilo do schengenského priestoru (2007)

25. decembra

– pred osemdesiatimi rokmi zomrel fyzik, technik a vynálezca Aurel Stodola (1859 – 1942); zakladateľ teórie parných a plynových turbín, zhrnul prakticky všetky dovtedajšie poznatky z odboru parných turbín, ku ktorým podstatnou mierou sám prispel, mal aj nezvyčajný hudobný talent a bol vynikajúcim pedagógom a dobrým priateľom s Albertom Einsteinom

26. decembra

– pred stotridsiatimi rokmi sa narodil básnik, literárny historik a kritik, publicista, prekladateľ, správca Matice slovenskej Štefan Krčméry (1892 – 1955); bol jedným zo signatárov Martinskej deklarácie z 30. októbra 1918, jeho najvýznamnejším teoretickým dielom sú dvojvážkové dejiny slovenskej literatúry 150 rokov slovenskej literatúry

29. decembra

– pred dvadsiatimi rokmi zomrel humorista, dramatik, prozaik, fejtonista, autor literatúry pre deti, herec Július Satinský (1941 – 2002); s Milanom Lasicom vytvoril nerozlučnú dvojicu, svojimi navonok nevinnými dialógmi metaforicky približovali situácie, v ktorých sa našli mnohí Slováci a Česi

Ľudovít KUSAL

vydavatel.sk

SLOVAKIA ONLINE

.tasr.